

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

THE ROLES OF SANGHA ADMINISTRATOR FOR SANGHA
ADMINISTRATION IN RATCHABURI PROVINCE

พระครูสันติธรรมภาณี (นาควิไล)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

พระครูสันติธรรมาภิรัต (นาควิไล)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE ROLES OF SANGHA ADMINISTRATOR FOR SANGHA
ADMINISTRATION IN RATCHABURI PROVINCE**

PHRAKHRUSANTITHAMMAPIRAT (NAKWILAI)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011**

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

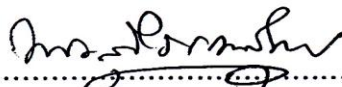
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ

.....
(พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

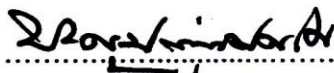
คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย	 ประธานกรรมการ (พระครูปลัดสุรัสวดี สิริปัญโญ, ดร.)
	 กรรมการ (อาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต)
	 กรรมการ (ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)
	 กรรมการ (อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปัญโญ)
	 กรรมการ (อาจารย์วันชัย สุขตาม)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย	ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	ประธานกรรมการ
	อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปัญโญ	กรรมการ
	อาจารย์วันชัย สุขตาม	กรรมการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

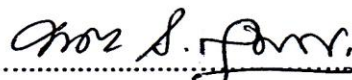

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระครูปลัดสุวัฑฒ์ สิริปัญโญ, ดร.)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

..... กรรมการ
(อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ)

..... กรรมการ
(อาจารย์วันชัย สุขตาม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

ประธานกรรมการ

อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ

กรรมการ

อาจารย์วันชัย สุขตาม

กรรมการ

วิทยานิพนธ์ : บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี

ผู้วิจัย : พระครูสันติธรรมมาภิรัต (นาควิไล)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., M.A.,
Ph.D.(Pol. Sc.)

: อาจารย์พระครูสังฆรักษ์ น.ธ.เอก, ป.ธ.๑-๒, พธ.บ., ศศ.ม.
เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ

: อาจารย์วันชัย สุขตาม น.ธ. เอก, ประโยค ๑-๒, พธ.บ.
(เกียรตินิยมอันดับ ๑), ศศ.บ., รป.ม.
(การจัดการทุนมนุษย์)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรี จำแนกตามตามสถานภาพส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรี ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี จำนวน ๔๐๐ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรี โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๕๓๙ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

๒. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสภาพส่วนบุคคลโดยรวม พระสังฆาธิการที่มี ตำแหน่งและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ พระสังฆาธิการ ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับพระสังฆาธิการที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหาส่วนใหญ่ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี คือ การกระจายอำนาจหน้าที่ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดราชบุรี ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนไม่มีหน่วยงานที่รองรับการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น พระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีทุกตำแหน่ง ทุกหน้าที่ ควรมีการเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอและควรเสริมปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่กระจายการปฏิบัติงานอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัดราชบุรีอย่างเหมาะสม ประกอบกับควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายรวมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

Thesis Title : The Roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in
Ratchaburi Province

Researcher : Phrakhrusantithammapirat (Nakwilai)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Assistant Professor Dr. Surapon Suyaprom B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

: Phrakhrusangharak Kiettisak Kittpañño, B.A. (1st Class)

: Wanchai Suktam B.A. (1st Class), M.P.A. (Human Capital Management)

Date of Graduation : 25 July 2011

ABSTRACT

The objectives of this research entitled “The Roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province”, are 1) to study the Roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province 2) to compare the Roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province through the personal status and 3) to study the problems, obstacles and guidelines of the people toward the Roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province.

To perform this research by survey with 400 samples of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province. The tools to collect the data for in this research were the questionnaires. It was classified into 3 parts. The first part was the general data of the people or interviewees. The second part was the questionnaires about Roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province. The third part was the questionnaires about problems, obstacles, and suggestions about Sangha Administration in Ratchaburi Province. The rating scale and open-structured questionnaire with reliability value equal to 0.9539 was used for data collection. The data analysis by frequencies, percentage, average, standard deviation, t-test, one way analysis of variance and compare the least significant difference: LSD.

The results of this research found that :

(1) The Roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province for 6 sides in the general was the middle level (in an average was 3.36). For the roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province about Administration was a good level but an Education, Educational Welfare, Buddhism Propagation, Public Helps and Social Welfare were the middle levels.

(2) The Roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province in the different personal status such as position, experiences that the relevant hypothesis set forth could be accepted. But, those of the ones with different age and years, general education, and Dhamma education and Pali education, as a whole, were not of statistically significant difference so the relevant hypothesis set forth could be rejected.

(3) The major problems of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province are not to decentralizes , lack of educated monks and inefficiency of the monks for Buddhism propagation and do not have any organization to take responsibility.

Therefore, Roles of Sangha Administrator for Sangha Administration in Ratchaburi Province should have enough efficient monks and try improving the efficiency of working and decentralizing from Sangha provincial governor to all units in organization. Sangha Administrator should have the net work to higher efficiency in the Sangha organization and should have enough educated monks and good disciplines. Sangha Administrator should work hard for the security of Buddhism.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดีก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่ายซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงแต่ พระเดชพระคุณพระสุธีธรรมนุวัตร คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้ความสนใจแก่ผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณพระครูปลัดสุรัสวดี สิริปัญโญ, ดร. และอาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต กรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์

ขออนุโมทนาขอบคุณ ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ ภาควิชากรรมการวิทยานิพนธ์ และเป็นผู้แนะนำหัวข้อวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำปรึกษาในการเสนอโครงการวิทยานิพนธ์ อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี ผศ.ดร.ธีรยุทธ พึ่งเกียรติ, อาจารย์วันชัย สุขตาม และอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ให้คำแนะนำในการศึกษาค้นคว้าจากตำราต่าง ๆ พร้อมตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้ด้วยความเมตตาเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณคณาจารย์ในคณะสังคมศาสตร์สาขาวิชาการบริหารจัดการเชิงพุทธทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระราชญาณวิสิฐ เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ที่มีความเมตตาอนุเคราะห์สถานที่ศึกษาและทุกสิ่งทุกอย่างด้วยดีเสมอมา และให้โอกาสผู้วิจัยได้ฝึกฝนพัฒนาตนเองในด้านการเผยแผ่วิปัสสนากัมมมีฐานและส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณพระสมุทรวชิโรโสภณ เจ้าคณะตำบลแม่กลอง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร ที่ได้สนับสนุนการศึกษาให้คำแนะนำและให้กำลังใจมาโดยตลอด ทั้งขอบคุณเพื่อนนิสิตคณะสังคมศาสตร์สาขาวิชาการบริหารจัดการเชิงพุทธทุกท่านที่เอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัย ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำและสนับสนุนด้วยดี

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะเจ้าหน้าที่ห้องสมุดชัยมงคล และคณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายทุกคนของหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ที่ช่วยอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในทุกประการแก่งานวิจัยฉบับนี้

ความดีและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอถวายบูชาพระคุณครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ และบุพการีผู้ให้กำเนิดผู้ให้ชีวิตให้ทุกสิ่งทุกอย่าง คอยเป็นที่พึ่งและให้กำลังใจ ให้ความเข้าใจมาโดยตลอด และอุทิศให้ปู่ย่าตายาย รวมถึงพี่น้องและญาติมิตรทุกท่าน ผู้ที่เคยมอบความรู้แก่ผู้วิจัย ในชีวิตที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พระครูสันติธรรมามิรุต (นาควิไล)

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภาพ	(๑๒)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๓)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย	๑๐

บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๑๑
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๔
๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร	๑๔
๒.๒.๒ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา	๒๒
๒.๒.๓ องค์ประกอบของการบริหาร	๓๓
๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๓๘
๒.๓ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๔๔
๒.๔ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย	๔๙
๒.๔.๑ ด้านการปกครอง	๕๑
๒.๔.๒ ด้านการศาสนศึกษา	๖๐
๒.๔.๓ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๖๘
๒.๔.๔ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๗๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๔.๕ ด้านการสาธารณสุขการ	๘๑
๒.๔.๖ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๘๖
๒.๕ การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	๙๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙๖
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ	๙๖
๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร	๙๘
๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๑๐๑
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๐๕
 บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบงานวิจัย	๑๐๗
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๐๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๒
 บทที่ ๔ ผลการศึกษา	
๔.๑ การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๕
๔.๒ การวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์	๑๑๖
๔.๓ การเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์	๑๒๕
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเห็นด้านอื่น ๆ	๑๔๘
 บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผล	๑๕๔
๕.๒ อภิปรายผล	๑๕๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๖๖
 บรรณานุกรม	๑๖๙
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. บทสัมภาษณ์พระมหาเถระ	๑๗๙
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบสัมภาษณ์	๑๙๓
ภาคผนวก ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัย	๒๑๒

ภาคผนวก ง. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๑๘
ภาคผนวก จ. หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๒๙
ประวัติผู้วิจัย	๒๓๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวนอำเภอ	๑๐๘
๔.๑ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๕
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม	๑๑๗
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการปกครอง	๑๑๗
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศาสนศึกษา	๑๑๙
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๒๐
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๒๑
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณูปการ	๑๒๓
๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑๒๔
๔.๙ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี จำแนกตามอายุ	๑๒๖
๔.๑๐ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านการสาธารณูปการ	๑๒๗
๔.๑๑ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑๒๘
๔.๑๒ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี จำแนกพรรษา	๑๒๙
๔.๑๓ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ	๑๓๐
๔.๑๔ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ ด้านภาพรวม	๑๓๑
๔.๑๕ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ ด้านการศาสนศึกษา	๑๓๒

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๖ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๑๓๔
๔.๑๗ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการสาธารณสุขการ	๑๓๕
๔.๑๘ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๓๖
๔.๑๙ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี จำแนกวุฒิการศึกษาทางธรรม	๑๓๗
๔.๒๐ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการสาธารณสุขการ	๑๓๘
๔.๒๑ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๓๘
๔.๒๒ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม	๑๓๙
๔.๒๓ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ด้านการศาสนศึกษา	๑๔๐
๔.๒๔ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ	๑๔๑
๔.๒๕ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ด้านภาพรวม	๑๔๒
๔.๒๖ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการด้านการ ปกครอง	๑๔๒
๔.๒๗ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการด้านการศาสน ศึกษา	๑๔๓
๔.๒๘ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ด้านการเผย แผ่พระพุทธศาสนา	๑๔๔

สารบัญญัตินี้ (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๙ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ตาม สมมติฐานที่ ๑-๗	๑๔๕
๔.๓๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการใน บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการปกครอง	๑๔๘
๔.๓๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการใน บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศาสนศึกษา	๑๔๙
๔.๓๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการใน บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๕๐
๔.๓๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการใน บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๕๑
๔.๓๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการใน บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณูปการ	๑๕๒
๔.๓๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการใน บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑๕๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ แสดงการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี (มหานิกาย)	๙๕
๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๐๕
๕.๑ แสดงแผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	๑๕๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

๑.๑ คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม ข้อ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๘/๙. หมายถึง ขุททกนิกาย ธรรมบท พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๘ หน้า ๙ เรียงตามคัมภีร์ ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก

อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาส	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้นเป็นสังคมตัวอย่างคือสังคมสงฆ์ โดยมีพระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมราชาเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชา นั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม”^๑ และทรงใช้วิธีการทำให้มีระบบการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนและมีระเบียบแบบแผนในการเป็นอยู่ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้มนุษย์เหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่ ในระยะแรกที่พระองค์ทรงประกาศหลักคำสอนนั้นได้มีผู้ให้ความสนใจและเข้ามาศึกษาด้วยซึ่งพระองค์ทรงดำเนินการรับและสั่งสอนเอง พร้อมกันนั้นก็ส่งไปประกาศศาสนายังชนบทอื่นๆ เมื่อกิจการของพระศาสนาเจริญเติบโต มีพระภิกษุจำนวนมากเกินกว่าที่จะทรงดูแลได้ทั่วถึง จึงทรงมอบอำนาจหน้าที่ให้พระสงฆ์ดูแลปกครองกันเอง โดยให้เคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งในฐานะธรรมราชา ทรงปกครองแบบพ่อปกครองลูก หรืออาจารย์ปกครองศิษย์ ถือความสุจริตใจเป็นพื้นฐานและพระพุทธองค์ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ เป็นสามัคคีธรรม ซึ่งเราเรียกว่าสังฆาธิปไตย ทรงวางระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันที่เรียกว่าพระธรรมวินัย เป็นบรรทัดฐานสำหรับยึดถือร่วมกัน^๒

ดังนั้นเมื่อพูดถึงสังคมสงฆ์และการปกครองแล้วจึงต้องดูที่พระวินัยเป็นหลัก เพราะพระวินัยเป็นทั้งโครงสร้าง และระบบการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยและพัฒนาบุคลากรในสังคมสงฆ์ ทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนเอง ทั้งอำนาจ ขอบเขตของการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งพระวินัยจะเป็นหลักในการปฏิบัติและเป็นแกนกลางคอยยึดเหนี่ยวสังคมสงฆ์ ให้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายใต้หลักการเดียวกัน เพราะพระวินัยนั้นเป็นการจัดสรรโอกาส ให้ชีวิตและสังคม

^๑ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๘/๙.

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

มีระเบียบและมีโอกาสเกิดขึ้นทำให้อะไรๆ ไปด้วยคล่องแคล่วดำเนินชีวิตได้สะดวก ถ้าชีวิตและสังคมไม่มีระเบียบ ไม่เป็นระบบก็จะสูญเสียโอกาส ในการดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมสังคมให้เป็นไปด้วยดี ลักษณะสังคมสมัยในครั้งสมัยพุทธกาลจึงแตกต่างจากสังคมโดยทั่วไป^๓

การบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลัก คือการปกครองตามคณะสงฆ์และทางศาสนาดำเนินมาในลักษณะเช่นนี้ โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงประเทศไทย ขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้อง และมีจำเป็นต้องพึ่งรัฐจึงได้อำนาจอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหาพระธรรมวินัย และใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน คราวใดเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อครั้งพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมากในประเทศอินเดียครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยจัดระบบการปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยการที่ทรงตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ โดยยกเลิกฉบับแรกนั้นก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย และต่อมา ก็ได้กำหนดให้มีเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย^๔

สมัยก่อนนิยมใช้คำว่า การปกครองคณะสงฆ์แต่ปัจจุบันใช้คำว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในการปกครองให้เรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ ในการบริหารนั้น พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายของการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์

^๓ พระยุกุทธนา รมณียรุโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^๔ เฉลิมพล โสมอินทร์, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๕ - ๒๕๕.

ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”^๕ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องเห็นพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างและการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วย ทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง^๖

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขพระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปได้ก็ด้วยอาศัย พระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุก ๆ ระดับซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนและมีความบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป^๗

จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔ กำหนดให้มีมหาเถรสมาคม มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ให้มหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศ

^๕ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔.

^๖พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

^๗กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), คำนำ.

โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ดูแลพระสงฆ์ในขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมายเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒๓ พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยมี พระสังฆาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์ ๖ ประการ^๕ คือ

๑. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคมข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓. ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล

๔. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

๕. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖. ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

จากภารกิจทั้ง ๖ ประการนี้ พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่มีความสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและช่วยสงเคราะห์สังคมตามวิถีทางและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาการที่จะทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและมั่นคงยั่งยืนถาวรคู่ประเทศไทยได้นั้นจะต้องมีพระสังฆาธิการเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยจรรโลงและพัฒนาพระพุทธศาสนาได้

ดังนั้นพระสังฆาธิการมีจึงมีบทบาทและหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยแล้ว จึงต้องปรับบทบาทในด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้ได้ พระ

^๕สถาบันส่งเสริมและพัฒนาการพระศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒๗.

สังฆาธิการ ต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาด้วยการขวนขวายในหน้าที่ของตน และไม่
ลืมที่จะพัฒนาคนอื่นหรือคนในชุมชนในสังคมนั้นด้วย^๙

จังหวัดราชบุรี มีพื้นที่ ๑๐ อำเภอ มีวัดที่ขึ้นทะเบียนของกรมการศาสนาทั้งหมด
๓๗๒ วัด มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการที่จะต้องบริหารให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปได้อย่างดี มี
ความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตาม
หลักพระธรรมวินัย ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยหลักการพระสังฆา
ธิการ มีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ในความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบ
ต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็
ต้องอาศัยพระสังฆาธิการ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระ
สังฆาธิการทุกระดับ ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน แต่เวลานี้โครงสร้างการ
บริหารและการจัดรูปแบบการบริหารของคณะสงฆ์ไทยส่วนภูมิภาครวมศูนย์อยู่ที่จังหวัด ซึ่งเจ้า
คณะจังหวัดจึงทำงานรับผิดชอบกิจการทั้งหลายในพื้นที่เพียงองค์เดียวโดยเห็นได้จากการที่ ไม่
มีคณะทำงาน หรือมีองค์กรมารองรับเพื่อการสนับสนุนงาน ไม่มีองค์กรที่จะตรวจสอบการ
ทำงานอย่างจริงจัง ในเรื่องเดียวกันนี้ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส มีอำนาจสูง
สุดในการปกครองวัดของตนเพียงผู้เดียว การรวมศูนย์อำนาจของการบริหารเช่นนี้ เกิดจาก
บทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงทำให้การ
ทำงานไม่ต่อเนื่องเป็นผลให้กิจการคณะสงฆ์ขาดประสิทธิภาพ เพราะขาดเครื่องมือ หรือกลไก ที่
จะสนองงานอื่นให้ได้ผลนั้นยิ่งยาก ทั้งในการพระสังฆาธิการมีงานล้นมือ และเนื่องจากไม่มีการ
ปฏิรูปโครงสร้างคณะสงฆ์ จึงทำให้เกิดปัญหาความประพฤติเสื่อมเสียของพระภิกษุ สามเณร
ตามมา^{๑๐}

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี ควรจะได้รับการพัฒนาในด้าน
ความรู้ให้มากขึ้น และได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการปกครอง ได้ทราบการแสดง
บทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสังคมพระสงฆ์ เข้าใจปัญหาและอุปสรรค สาเหตุและปัจจัยอื่น และ
ทำให้พระสังฆาธิการได้พัฒนาสังคม โดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่
ประชาชน สามารถใช้กลวิธีหรืออุปายโดยใช้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยใน
ฐานะเป็นพระสังฆาธิการในพื้นที่จังหวัดราชบุรี จึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาบทบาท

^๙ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรม
ประชาชนประจำตำบล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓.

^{๑๐} กองแผนงาน กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ, (กรุงเทพมหานคร
: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒), คำนำ.

การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนากิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตตัวแปร

๑) ตัวแปรต้นได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ

๒) ตัวแปรตามได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวนประชากรในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน ๖๙๖ รูป^{๑๑}

^{๑๑}สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ข้อมูลจากสำมะโนครัวประชากรพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓, หน้า ๗.

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

เขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย จังหวัดราชบุรี

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ ถึงเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๔ รวมระยะเวลาในการทำวิจัย ๑๒ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ พระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรี มีความแตกต่างกันตามสถานภาพส่วนบุคคลหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหารกิจการงาน คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

๑.๕.๑ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสังฆาธิการที่มีจำนวนตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

๑.๖.๕ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

๑.๖.๖ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

๑.๖.๗ พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีบทบาทในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

คณะสงฆ์ หมายถึง บรรดาพระภิกษุที่จำพรรษาในจังหวัดราชบุรีที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งปฐกปฏิบัติศาสนกิจในและนอกราชอาณาจักร

เจ้าคณะปกครองสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสในการปกครอง คณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนโดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่งโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์

เจ้าคณะจังหวัด หมายถึง พระสงฆ์ปกครองระดับจังหวัดทางคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

รองเจ้าคณะจังหวัด หมายถึง พระสงฆ์ปกครองระดับรองจังหวัดทางคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

เจ้าคณะอำเภอ หมายถึง พระสงฆ์ปกครองระดับอำเภอของทางคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

รองเจ้าคณะอำเภอ หมายถึง พระสงฆ์ปกครองระดับรองอำเภอของทางคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

เจ้าคณะตำบล หมายถึง พระสงฆ์ปกครองระดับตำบลทางคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

รองเจ้าคณะตำบล หมายถึง พระสงฆ์ปกครองระดับรองตำบลทางคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

เจ้าอาวาสวัด หมายถึง พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลโดยเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของพระสังฆาธิการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดราชบุรีซึ่งกำหนดในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกายจังหวัดราชบุรี ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสในจังหวัดราชบุรี

บทบาทพระสังฆาธิการ หมายถึง อำนาจหน้าที่ของพระภิกษุซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระสังฆาธิการในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และการปกครองดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และถูกต้องตามกฎหมาย ตามกฎหมายเถร

สมาคมระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคม และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินงานในการวางแผนการ การดำเนินการควบคุมดูแล และการรายงานเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและกฎระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำ อันเรียกเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุ (การปกครองคณะสงฆ์) การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์ และกิจการ พระศาสนาเป็นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์สังกัด มหานิกายจังหวัดราชบุรี

การปกครอง หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติหรือต้องกระทำ อันเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการดูแลคณะสงฆ์ ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

การศาสนศึกษา หมายถึง การ จัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของ พระพุทธศาสนาและศึกษาพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนก ธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนยังสำนักเรียนที่วัดใกล้เคียงด้วย

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการ ศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การจัด เกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนา และการบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางศาสนา และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชน และสังคมรวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์การเรียนให้กับนักเรียนที่ยากจน ที่ศึกษามาอยู่ในโรงเรียนใน วัด และการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัด เพื่อจัดหนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ประชาชนได้ศึกษา

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติ ของวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติ เป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคมโดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชน และการพัฒนาสังคมและชุมชน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการพระสังฆาธิการ จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไขในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่องบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียดดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
 - ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร
 - ๒.๒.๒ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา
 - ๒.๒.๓ องค์ประกอบของการบริหาร
 - ๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๓ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์
 - ๒.๔ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย
 - ๒.๔.๑ ด้านการปกครอง
 - ๒.๔.๒ ด้านการศาสนศึกษา
 - ๒.๔.๓ ด้านการเผยแผ่
 - ๒.๔.๔ ด้านการศึกษาสงเคราะห์
 - ๒.๔.๕ ด้านการสาธารณูปการ
 - ๒.๔.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์
 - ๒.๕ การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
 - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย หรือตามภาระหน้าที่สำคัญกำหนดขึ้น ทั้งนี้บุคคลแต่ละคนอาจจะมีบทบาทได้หลายอย่างตามสถานะของตน เช่น เมื่ออยู่ในสถานที่ทำงานก็มีบทบาทไปตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา เป็นต้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคนๆหนึ่งจะมีหลายบทบาท ซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องสอดคล้องกับบทบาทนั้น ๆ ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีบทบาท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความหมายของบทบาทพบว่า มีผู้ให้ความหมายคำว่า **บทบาท** ไว้หลายท่าน ดังนี้

คำว่า **บทบาท ราชบัณฑิตยสถาน** ได้ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้ดังนี้ คำว่า **บทบาท (Role)** หมายถึง การหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำบทบาท คือ สิ่งที่เราทำ หรือ หน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ^๑ เกี่ยวกับบทบาทที่สังคมกำหนด หรือบทบาทในสังคม (Social Role)

สงวนศรี วิรัชชัย ได้ให้ความหมายบทบาทว่า หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามระบุเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น^๒

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า หมายถึง สิ่งทีบุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^๓

อนงค์ ชุ่มจิต ได้ให้ความเห็นว่า บทบาทหมายถึง ภาวะที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคลนั้น เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากนี้อาจต้องเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้วจะต้องมี

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๒สงวนศรี วิรัชชัย, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^๓ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

บทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ถูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้าอาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก^๔

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกับทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^๕

สุชา จันทรเฒ ได้อธิบายว่า หน้าที่ที่สังคมได้กำหนดไว้ ให้อุคคลในสถานะภาพต่างๆ ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติบทบาทในสังคมจึงแตกต่างกันไปตามสถานภาพ ของเขา เช่น บทบาทของครู อาจารย์ สังคมกำหนดไว้ว่า ครู อาจารย์จะต้องสั่งสอนศิษย์ อบรมให้มีความรู้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติได้^๖

กรรณิการ์ ขวัญอารีย์ ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ

๑. บทบาทที่กำหนดไว้หรือ บทบาทตามอุดมคติ (The Socially prescribed or ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรจะทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรง ตามบทบาทตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ^๗

บทบาทที่สังคมคาดหวังไว้กับพระสงฆ์ซึ่งดำรงสถานภาพเป็นพระสงฆ์ฆาติการ หรือพระภิกษุสงฆ์เองก็ต้องมีสามัญสำนึก และคาดหวังต่อบทบาทจริงของตนเอง ขณะเดียวกัน

^๔อนงค์ ชุ่มจิต, *ความเป็นครู*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓.

^๕สุพัตรา สุภาพ, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^๖สุชา จันทรเฒ, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

^๗กรรณิการ์ ขวัญอารีย์, “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

บุคคลอื่น ๆ เช่นประชาชนทั่ว ๆ ไป ข้าราชการ ฯลฯ ก็ย่อมคาดหวังที่จะให้พระสงฆ์ปฏิบัติตาม บทบาทหรือหน้าที่ของท่านด้วย ดังนั้นบทบาทสำคัญของพระสังฆาธิการหรือพระสงฆ์ที่แท้จริง ถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยแล้ว^๕ ก็ จัดว่าเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกันกับแนวคิด ที่ได้กล่าวไว้ว่า^๖ “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์กร ความคาดหวังขององค์กรถือได้ว่าเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานสำหรับการ ประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามความคาดหวังของ สังคมก็ถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย

จากความหมายเกี่ยวกับบทบาทที่นักวิชาการหลายคนได้กล่าวไว้นี้ ผู้ศึกษาวิจัย สรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง การปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายบทบาทให้ รับผิดชอบ โดยปฏิบัติงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของกลุ่มคนหรือสังคม บทบาทเป็นแนวความคิดในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ที่ควบคู่กับฐานะตำแหน่งฐานะ ตำแหน่งเป็นหน้าที่ของตำแหน่ง ผู้ใดสวมตำแหน่งนั้นก็จะมีหน้าที่ตามตำแหน่งนั้นด้วย ส่วน บทบาทเป็นการประพฤติปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตาม ตำแหน่งนั้น ๆ และบทบาทและพฤติกรรมมนุษย์มีส่วนประกอบอีก ๓ ประการ คือ

๑. บทบาทที่ถูกกำหนดขึ้น เป็นบทบาทตำแหน่งหน้าที่สิทธิทางสังคม
๒. บทบาทที่ถูกคาดหวังเป็นบทบาทที่อยู่ในระดับของความคิดส่วนบุคคลหรือเป็น ความคาดหวังของสังคมที่ต้องให้บุคคลแสดงบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งความคาดหวัง ของตนเองแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวัง
๓. บทบาทที่เป็นจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของตำแหน่งหน้าที่ตามสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ถูก กำหนดหรืออาจจะเป็นตามทั้งบทบาทที่ถูกกำหนดและบทบาทที่ถูกคาดหวังก็ได้การที่คนเรา อยู่ร่วมกันในชุมชนหนึ่งๆนั้น ย่อมมีการปฏิสัมพันธ์กัน พึ่งพาซึ่งกันและกันต่างมีหน้าที่ สถานะ และมีบทบาทแตกต่างกันไป บทบาทและสถานภาพเกิดจากการที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการ แบ่งงานกันทำตามตำแหน่งหน้าที่ในสังคม

^๕ พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๔.

^๖ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๑-๓.

๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรใดย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้นการบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและสำคัญมีความจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม และเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุก ๆ องค์กรพึงต้องศึกษาเรียนรู้และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับองค์กรของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรคณะสงฆ์ไทย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด และทฤษฎีการบริหาร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารโดยทั่วไป

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับเกี่ยวกับความหมายของการบริหาร ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

ความหมายของคำว่า “การบริหาร” มีศัพท์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปสองคำ ได้แก่ “การบริหาร” (Administration) และ “การจัดการ” (Management) ซึ่งมักจะใช้สลับกันไปมาจนยากที่จะแยกความหมายออกจากกันได้อย่างเด่นชัด^{๙๐}

คำว่า “การบริหาร” นั้น นอกจากใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Administration” ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่ใช้แทนกันได้ คือ คำว่า “Management” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ทางวิชาการจะเลือกใช้คำว่า “Administration” ก็ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ เหตุผลประการแรก เมื่อไม่ต้องการใช้คำว่า “ผู้จัดการ” ซึ่งมีความหมายแคบจำกัดลงไปว่าเป็นผู้บริหารงานขององค์กรแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือหน่วยงานในหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อพูดถึงการบริหารงานโดยทั่วไป หรือการบริหารราชการ จึงนิยมใช้คำว่า “Administration”^{๙๑}

^{๙๐} การบริหารกับการจัดการ, (เข้าถึง ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓), www.sianhr.com.,

^{๙๑} สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

การบริหาร (Administration) เป็นการบริหารขององค์กรโดยไม่คำนึงถึงผลกำไรแต่ต้องทำทุกวิถีทางให้เป้าหมายที่วางไว้บรรลุสำเร็จ การบริหารมักใช้กับการบริหารราชการหรือกิจการสาธารณะ

การจัดการ (Management) คือ การบริหารงานขององค์กรโดยมุ่งหวังผลกำไรและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้เพื่อความอยู่รอด การจัดการมักใช้กับการบริหารของเอกชน

เนื่องจากการขยายตัวภาคธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์ประกอบกับงานของภาครัฐบาลที่มีความคาบเกี่ยวกับงานภาคเอกชนอย่างใกล้ชิดจนบางครั้งไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ ทำให้การบริหารงานทั้งสองภาคส่วนใหญ่เหมือนกันและแลกเปลี่ยนกันได้เกือบตลอดเวลาทำให้ “การบริหาร” และ “การจัดการ” ใช้แทนกันได้^{๑๒}

จากการศึกษาเอกสารของนักวิชาการในต่างประเทศและในประเทศได้ให้ความหมายของ การบริหารหรือการจัดการไว้ดังนี้ คือ

ประธาน คงฤทธิศึกษากร ศึกษาการให้ความหมาย การบริหาร คือ การทำงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์กรโดยมีหลักการดังนี้^{๑๓}

๑) ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด

๒) ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน

๓) ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆที่สำคัญ ได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

๔) ต้องมีการ จัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

บรรจบ เนียมมณี ให้ความหมายว่า การบริหารคือ กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายๆอย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

๑) บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป

๒) ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน

๓) ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด

^{๑๒} การบริหารกับการจัดการ, (เข้าถึง ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓), www.sianhr.com,

^{๑๓} ประธาน คงฤทธิศึกษากร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๖.

๔) วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำการ ^{๑๔}

สมพงษ์ เกษมสิน มีความเห็นว่า “การบริหาร” คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์การนำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resource) มาประกอบกันตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่าการบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ^{๑๕} คือ

๑) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์

๒) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

๓) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน

๔) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ

๕) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล

๖) การบริหารอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจของบุคคล ฉะนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือใจ (Collective Mind) เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (Group Cooperation) อันจะนำไปสู่พลังรวมกลุ่ม (Group Effort) ในอันที่จะทำให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์

๗) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล

๘) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๙) การบริหารไม่มีตัวตน (Intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

สมาน รังสียกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบุญ ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานหรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำงาน คือ การทำงานสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น^{๑๖}

^{๑๔}บรรจบ เนียมมณี, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^{๑๕}สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑.

^{๑๖}สมาน รังสียกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบุญ, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวัสดิการสำนักงาน, ๒๕๒๗), หน้า ๑๓๗.

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การ และสั่งการควบคุมกำกับตลอดจนพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๓๗}

ลักษณะที่สำคัญของการบริหาร การบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการ ดังนี้

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายใน และภายนอกองค์กร ดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้น ๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือ บริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้น เช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกาย กำลังสมองและเวลา จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทาง

^{๓๗} สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

เทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ ฯลฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า การบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็น เครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้น องค์กรขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

จันทราณี สงวนนาม ได้สรุปว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็น ศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และ รัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และ สิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)^{๑๘}

บุญทัน ดอกไธสง ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการจัดการ ระบบและการแก้ไขปัญหาโดยใช้แนวทางบวก (Positive Approach) เพื่อให้สังคมได้รับ ผลประโยชน์ที่เป็นธรรม การจัดระบบต้องอาศัยโครงสร้างทางการเมืองและทางการศึกษาเข้ามา เป็นตัวแปร^{๑๙}

ประถม แสงสว่าง กล่าวว่า การบริหารเป็นศาสตร์ เพราะมีทฤษฎีและหลักการ มากมายในการบริหารที่นำมาทดลองได้ พิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง การนำไปใช้ให้ได้ผลหรือไม่ นั้น เป็นศิลป์ คือ ผู้นำไปใช้ต้องมีศิลปะ การบริหารยังอาจ หมายถึง การวางแผน (Planning) การ ดำเนินงานตามแผน (Execution) ซึ่งประกอบด้วย การแบ่งงาน (Sharing) การร่วมมือ (Participating) การประสานงานกัน (Coordination) และการประเมินผล (Evaluation)^{๒๐}

^{๑๘}จันทราณี สงวนนาม, เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษา ระดับสูง. (ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๑๙}บุญทัน ดอกไธสง, การจัดการองค์การ, หน้า ๙๗.

^{๒๐}ประถม แสงสว่าง, การบริหารการศึกษาเบื้องต้น (Introduction to Educational Administration, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

สัมพันธ ภูโพนบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๒๑}

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่าบริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหํ ปริหริตํ สมตฺโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^{๒๒}

วีระ อัมพันธ์สุข อธิบายไว้ว่า การบริหารต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่างๆ (Material) และการจัดการ (Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ^{๒๓}

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึง การกำหนดแนวทาง หรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๒๔}

ชุบ กาญจนประกร กล่าวถึงการบริหารว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ

^{๒๑}สัมพันธ ภูโพนบูลย์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัทธกษ อักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๒๒}สิรภพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๒๓}วีระ อัมพันธ์สุข, พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เอรวิณการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑ - ๑๐.

^{๒๔}มัลลิกา ต้นสอน, การจัดการยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เอกซเปอร์เนท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

ที่จำเป็นต่อการบริหาร และวิธีการปฏิบัติ ตลอดจนหมายถึงการทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยบุคคลอื่นๆ^{๒๕}

ธนจรัส พูนสิทธิ์ ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ George R. Terry ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น^{๒๖}

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^{๒๗}

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๒๘}

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๙}

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการทำให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัตถุสามารถ

^{๒๕} ชูบ กาญจนประกร, **หลักรัฐประศาสนศาสตร์**, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๑๐, น. เอกสารประกอบคำบรรยาย ๒๕๐๖, หน้า ๑๐ - ๑๒. (เอกสารโรเนียว)

^{๒๖} ธนจรัส พูนสิทธิ์, **การจัดการองค์การและการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^{๒๗} ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

^{๒๘} พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๒๙} สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

ประสานเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๓๐}

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๑}

เสนาะ ดิเยาว์ ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ความหมายนี้เป็นการระบุว่าผู้บริหารไม่ได้ลงมือทำงานด้วยตัวเองแต่ทำงานโดยการสั่งให้คนอื่นทำ และการบริหารคือกิจกรรมในการใช้ทรัพยากรขององค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามความหมายนี้ การบริหารได้แก่ กิจกรรมในการวางแผน การจัดองค์การ การจูงใจ และการควบคุมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรวัตถุให้บรรลุเป้าหมายขององค์การด้วยดี^{๓๒}

ประดิษฐ์ บอดิเงิน ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า กระบวนการที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงานและการควบคุม เพื่อใช้ให้กิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยคนและทรัพยากร^{๓๓}

เฮอริริแกรน (Hellriegel) กล่าวว่า “Management” หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๓๔}

โยเดอร์ (Yoder) กล่าวว่า หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มี การวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ (Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ^{๓๕}

^{๓๐} ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

^{๓๑} ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

^{๓๒} สেনาะ ดิเยาว์ ศ., หลักการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^{๓๓} ประดิษฐ์ บอดิเงิน, กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดกลุ่มภาคเหนือ, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓.

^{๓๔} Don Hellriegel, **Management** (third edition, Addison - Wesley Publishing Company .lmc., 1982), p.6.

^{๓๕} Dale Yoder, **Personnel Principles and Policies**, (fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956), p.7.

แชปแมน (Chapman) กล่าวว่า หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivative) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ (Inspiring), การสื่อสาร (communicating), การวางแผน(Planning), และการจัดการ (Management)^{๓๖}

ไซมอน (Herbert A. Simon) อ้างถึงใน เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^{๓๗}

สรุปได้ว่า จากความหมายของการบริหารดังกล่าวที่นักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ไว้ แสดงให้เห็นว่าการบริหารมีลักษณะที่สำคัญ คือ การบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพนั้นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดการบริหารทรัพยากรที่มีในองค์กรให้เต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนต้องมีการที่จะร่วมมือการทำงานกิจการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการที่มีลักษณะการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างสูงสุดตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่บุคคลและองค์กรตั้งไว้

๒.๒.๒ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาทบทวนเอกสารของการบริหารในทางพระพุทธศาสนาพบว่า นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการในทางพระพุทธศาสนาไว้หลายท่าน ดังนี้

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้พูดถึงการบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหายุบสรรคด้วยสติปัญญา^{๓๘}

^{๓๖} E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California : Science Research Associates Inc., 1995), p.3.

^{๓๗} เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร, **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๓๘} พุทธทาสภิกขุ, **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : เกล็ดไทย, มปป.), หน้า ๙ - ๑๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง “ความหมายการปกครองหรือการบริหารตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษา หรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา จึงถือคติได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นเรื่องของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลว”^{๓๙}

และท่านยังได้กล่าวถึง คุณธรรมที่นักบริหารพึงมี คือ หลักการบริหารนิยม ๗^{๔๐} ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชีอปริหานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า : พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือจูดคร่ำขึ้นใจ

๖) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดจนอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗) จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก

^{๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๕๕ - ๕๖.

^{๔๐} องค์กร. (ไทย) ๒๓/๑๐/๑๘.

อธิปหานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะทำการเกลี้ยกล่อมหรือยุแหยกให้แตกสามัคคี^{๔๑}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามค่านิยามนี้ การบริหารพระพุทธศาสนาเริ่มมีอันเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์เป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหารงาน นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร^{๔๒}

และท่านยังได้กล่าวถึง นักบริหารแบบธรรมาธิปไตยควรยึดหลักธรรมในการบริหารที่เรียกว่า พละ ๔ ประการ คือ^{๔๓}

- ๑) ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด
- ๒) วิริยพละ กำลังแห่งความเพียร
- ๓) อนวัชชพละ กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต
- ๔) สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนาจการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้^{๔๔}

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

^{๔๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^{๔๓} อ. นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๗๙๒.

^{๔๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, หน้า ๔๔-๔๕.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้สรุปพุทธวิธีการบริหารไว้ว่า พุทธวิธีการบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งเป็นอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตย ผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเองเป็นที่ตั้งโดยยึดคติว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ

ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคนเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคนซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้ก็มีภพปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นภายในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหาผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคติว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขากล้าตาดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขาถือคติว่าอำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”^{๔๕}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) กล่าวถึงหลักธรรมาภิบาลสรุปได้ว่า การปกครองการบริหารแบบบูรณาการของหัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการ ในส่วนกลางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดี องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรธุรกิจเอกชนก็ดี องค์กรทางศาสนา และองค์กรสาธารณะอื่นๆก็ดี ที่จะให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง เชื่อว่า การบริหารการปกครองที่ดี (Good Governance) นั้น ประมวลรวมย่อลงใน “หลักธรรมาภิบาลตามแนวความคิดปรัชญาเชิงพุทธ” ๔ ประการเหล่านี้ คือ

๑. หลักความถูกต้อง (accuracy/valid)

การบริหารการปกครองที่ดีต้องเป็นไปด้วยความถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง ๑ ถูกต้องตามหลักวิชาการ ๑ ถูกต้องตามความต้องการ และ/หรือได้รับความพึงพอใจของประชาชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ๑ และถูกต้องตามหลักศีลธรรม ๑

๑.๑ ถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมือง รวมความถึงระเบียบ กฎข้อบังคับขององค์กรที่ออกตามกฎหมายของบ้านเมืองด้วย

^{๔๕}พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์, ๒๕๔๘), หน้า ๙.

๑.๒ ถูกต้องตามหลักวิชาการ หมายถึง หลักวิชาการที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอันจำเป็นที่เชื่อถือได้ที่ถูกต้องที่ตรงประเด็น และสมบูรณ์พอ ประมวลวางเป็นหลักปฏิบัติ หรือเป็นทฤษฎีขึ้นตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ดีแล้ว

๑.๓ ถูกต้องตามนโยบาย และสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร

๑.๔ ถูกต้องตามความต้องการ หรือความพึงพอใจ ของผู้บังคับบัญชา ของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ และถูกต้องตามความต้องการ หรือความพึงพอใจ ของประชาชนโดยส่วนรวม

๑.๕ ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ในฐานะที่ประเทศไทย บ้านเมืองพุทธ ประชากรส่วนใหญ่ ๙๕ % เป็นพุทธศาสนิกชน และพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ย่อมบังเกิดผลดี แก่ผู้ปฏิบัติตามในกาลทุกเมื่อ การบริหารงานที่ดี คือ ที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม จึงช่วยให้การบริหารทุกองค์กรได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง

ศีล เป็นข้อห้าม ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกระดับพึงมีศีลอย่างน้อยศีล ๕ เบญจศีล ได้แก่ ไม่เจตนาฆ่าสัตว์ ๑ ไม่เจตนาลักฉ้อ คดโกง หรือคอร์รัปชัน ๑ ไม่เจตนาประพฤติดิฉินในกาม ๑ ไม่เจตนาโกหกหลอกลวง ๑ และไม่เสพติดมึนเมาให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ธรรมเป็นข้อปฏิบัติ อย่างน้อยเบญจธรรม คือ คุณธรรมของคนดี ๕ ประการ ได้แก่ ความมีเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจกัน ไม่คิดประหัดประหารกัน ๑ การให้ปัน การเสียสละกายสติปัญญา เวลา และกำลังทรัพย์ เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่น ๑ มีความสันโดษในคู่ครองของตน มีความสำรวมในโอวาท ๑ มีความซื่อสัตย์ ๑ ความจริงใจ ๑ และมีสติสัมปชัญญะ รู้ผิดชอบชั่ว ดี รู้บาปบุญ คุณ โทษ รู้ทางเจริญ ทางเสื่อมแห่งชีวิตที่เป็นจริง ๑ เป็นต้น

๑.๖ ถูกต้องตามหลักธรรม ที่เป็นอุปกระที่สำคัญ คือ การบริหารการปกครอง พระราชอาณาจักรของพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า แต่ปางก่อน ที่ใช้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ตลอดมาแต่โบราณกาล จนถึงปัจจุบันนี้ อันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงคุณประเสริฐของไทยเรา ก็ได้ทรงถือเป็นหลักปฏิบัติพระองค์ตลอดมา คือ หลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ได้แก่

๑.๖.๑ ทาน ให้ปันช่วยประชา คือ บำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อให้เขาได้ มิใช่เพื่อจะเอาจากเขา เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรรความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ให้ประชาราษฎร์ได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อนประสบทุกข์และให้ความสนับสนุนแก่คนทำความดี

๑.๖.๒. ศีล รักษาความสุจริต คือ ประพฤติดีงาม สำนวณกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษากิตติคุณ ประพฤติให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ผู้ใดจะดูแคลน

๑.๖.๓. ปริจจาคะ คือ บำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือ สามารถเสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๑.๖.๔. อาชชวะ ปฏิบัติภาระโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรงทางสัตย์ไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๑.๖.๕. มัททวะ ทรงความอ่อนโยนเข้าถึงคน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคายกระด้างถือองค์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีที่เกียสสุภาพนุ่มนวลละมุนละไม ควรได้รับความรักภักดี แต่มีชาติยาเกรง

๑.๖.๖. ตปะ พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส คือ แผลเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำจิต ระยับยับยังข่มใจได้ ไม่หลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและการปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอหรืออยู่อย่างง่าย ๆ สามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจในหน้าที่ให้บริบูรณ์

๑.๖.๗. อักโกธะ ถือเหตุผลไม่โกรธา คือ ไม่เกรี้ยวกราด ไม่วินิจฉัยความกระทำการด้วยอำนาจความโกรธ มีเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองชุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันสุขุมราบเรียบตามธรรม

๑.๖.๘. อวิหิงสา มือหิงสาน่าร่มเย็น คือ ไม่หลงระเหิงอำนาจ ไม่บีบบังคับกดขี่ มีความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชากรราษฎรผู้ใดด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๑.๖.๙. ขันติ ชานะเชยฺญด้วยขันติ คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอยถึงจะถูกขู่ถูกหยันด้วยถ้อยคำเสียดสีถากถางอย่างใด ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกิจกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑.๖.๑๐. อวิโรธนะ มีปฏิบัติคลาดจากธรรม คือ ประพฤติมิให้ผิดจากประศาสนธรรม อันถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้งอันใดประชากรราษฎรปรารถนาโดยชอบธรรม ก็ไม่ขัดขืน การใดจะเป็นไปโดยชอบธรรม เพื่อประโยชน์ของประชาชน ก็ไม่ขัดขวาง วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหว เพราะถ้อยคำดีร้ายลาภสักการะหรืออิฏฐารมณ์อนิฏฐารมณ์ใดๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม กิติ นิติธรรม คือระเบียบแบบแผน หลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม กิติ ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป^{๔๖}

ตลอดจนหลักธรรมอื่นๆ ได้แก่ ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร พละ และพรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาพรหมวิหาร เป็นต้น

^{๔๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๗-๒๘.

๒. หลักความเหมาะสม (Appropriate/Proper)

หมายถึง ความรู้บริหารจัดการองค์กร หรือหน่วยงานและปกครองดูแล ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเหมาะสมกับเหตุผล เหมาะสมกับบุคคล กับชุมชน กับกาลเวลา สถานที่ และให้เหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อม เมื่อยามจำเป็นที่ให้อภัยยืดหยุ่น (Flexible) หรือประนีประนอม (Compromise) โดยไม่เสียหลักการ ให้การปฏิบัติงานสำเร็จอย่างได้ผลดีที่สุด ให้มีส่วนเสียหายน้อยที่สุด หรือให้ไม่เสียหายเลย ความแข็งแกร่ง หรือแข็งแกร่ง ด้วยมานะ ทิฐิฐิ ชนิด “ยอมหักไม่ยอมงอ” มิใช่อุบายที่ดี ที่จะให้ประสบผลสำเร็จได้ตลอดไป

ทั้งนี้ พึงอาศัยหลักปริศธรรม ๗ ประการ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดี

แล้ว คือ	ธมมญญาตา	รู้จักหลักวิชา หรือรู้จักเหตุ ๑
	อตุตถญญาตา	รู้จักความหมาย หรือรู้จักผล ๑
	อตุตถญญาตา	รู้จักตน ๑
	มตตญญาตา	รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยทรัพย์ ๑
	กาลญญาตา	รู้จักกาลเวลาอันควรที่จะปฏิบัติหรือดำเนินการให้
ได้ผลดี ๑		

ปริศญญาตา รู้จักชุมชน ๑

บุคคลญญาตา รู้จักบุคคล ๑ เป็นต้น

เป็นหลักในการวางตัวในวงงาน ในวงสังคมทุกระดับ และในการปกครองบังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้อย่างเหมาะสม

๓. หลักความบริสุทธิ์โปร่งใส (Purity/Transparency)

หมายถึง การบริหารหารปกครอง การตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการใด ๆ ก็เป็นไป ได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ มุ่งตรงต่อความสำเร็จอย่างได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงขององค์กร และมุ่งตรงต่อประโยชน์ และความสันติสุขโดยส่วนรวม ของประชาชนเป็นสำคัญ จึงเป็นการบริหารที่สุจริต มีความโปร่งใส (Transparent) ตรวจสอบได้

๔. หลักความยุติธรรม (Justice)

หมายถึง การบริหารหารจัดการกิจกรรม และ/หรือโครงการต่างๆขององค์กร อย่างมีประสิทธิภาพ (High Efficiency) กล่าวคือ ให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิผล (Effectiveness) และให้ได้รับความพึงพอใจ (Satisfaction) โดยธรรมจากชนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างสูง ต่อค่าลงทุน (Investment Costs) ได้แก่ กำลังงบประมาณ กำลังบุคลากรและทรัพยากร และระยะเวลา ที่ใช้ในการบริหารจัดการที่ต่ำ คือ อย่างประหยัด และคุ้มค่า และหมายถึงการปกครองบังคับบัญชา ดูแล ปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเป็นธรรม คือ

ไม่อคติ ด้วยความรัก (อนาคติ) หรือ เห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้อง หมู่เหล่า ๑

ไม่อคติ ด้วยความโกรธ หรือเกลียดชัง (โทสาคติ) ๑

ไม่อคติ ด้วยความเกรงกลัว (ภยากติ) ๑

ไม่อคติ ด้วยความหลง (โมหาคติ) เพราะหยาบ หรือไม่รู้ข้อมูล ที่ถูกต้อง เป็นจริง ที่เชื่อถือได้ ที่ตรงประเด็น และที่สมบูรณ์ดีพอ อีก ๑

หลักธรรมาภิบาล ๔ ประการ นี้ ย่อมเป็นหลักสำคัญ สำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหารทุกระดับ สามารถใช้เป็นแนวทางในการปกครองบังคับบัญชาดูแล ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และใช้ในการบริหารจัดการ โครงการต่างๆขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ และให้บรรลุผลดี ที่ประสิทธิภาพสูง ได้อย่างเหมาะสม^{๔๗}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาบำรุงหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆของหมู่คณะ หรือองค์การต่างๆได้สำเร็จลุล่วงตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purpose/Objective) ขององค์การนั้นๆด้วยดีมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดจนทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม^{๔๘}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคลอำนวยการ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานให้เป็นไปในทางเดียวกัน เพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่างๆที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ ๓ ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง และยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ จะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน วิธีนี้เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” คือ ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ^{๔๙}

^{๔๗} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์, (กรุงเทพมหานคร : ชัยมงคลพรินตัง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๔-๑๑๕.

^{๔๘} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), การบริหารวัด, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.และหน้า ๑๓๐.

^{๔๙} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒ - ๓.

พระพยอม กลฺยาโณ กล่าวว่า การบริหารต้องใช้หลักธรรม ผู้บริหารต้องถือศีลธรรมอยู่ในหัวใจ มีความรู้ มีความกล้าหาญ มีความขยัน รู้จักละที่ส่วนตัวบุคคล แล้วไปเพิ่มแก่ส่วนรวมและสังคมให้เกิดประโยชน์สุข^{๕๐}

ปิยโสภณ ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ต้องใช้ปรัชญาการบริหารเป็นหลัก ต้องจัดคนให้เข้ากับงาน วางระบบงานให้แยกกันอย่างชัดเจน ต้องเน้นการศึกษานำการปกครอง^{๕๑}

พระมหาประยงค์ อุปเสน ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร ได้มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านให้คำนิยามหรือความแตกต่างกันออกไป โดยมักใช้คำ ๒ คำ แทนคำว่า การบริหารได้แก่ Administration และ Management โดยแยกใช้ตามความนิยม คือ Administration ใช้กับการบริหารงานในองค์การภาคราชการ หรือ Management ใช้กับการบริหารหรือจัดการในองค์การภาคธุรกิจ แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีอีกคำหนึ่งซึ่งที่นิยมนำมาแทนสองคำข้างต้นด้วย คือ Implementation สำหรับนักบริหารทั้งในและนอกประเทศ ก็ได้เช่นกัน ในบทความวิชาการของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ต่างก็ได้านิยามและให้ความหมายของ^{๕๒}

พระมหาไพฑูรย์ วรรณบุตร ได้สรุปการบริหารไว้ว่า ในด้านการวางแผนนี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนบุคคล เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน พระองค์ทรงประสงค์ให้ผู้บวชในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายแบบเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากกรณี ที่ทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะ พระภิกษุรูปแรกในทางพระพุทธศาสนา ด้วยพุทธดำรัสว่า “ เธอจงเป็นพระภิกษุมาเถิดธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” จะเห็นได้ว่าพุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั้นหมายถึงว่า ให้สมาชิกปฏิบัติให้หลุดพ้นจากทุกข์ส่วนตัวหรือแนะนำคนอื่นให้หลุดพ้นจากทุกข์ อันเป็นเป้าหมายแห่งการดำเนินชีวิต^{๕๓}

^{๕๐} พระพยอม กลฺยาโณ, การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ, หน้า ๒๖ – ๒๘.

^{๕๑} ปิยโสภณ, ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่และการปกครอง - ก่อสร้าง, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖), หน้า ๑ - ๑๐.

^{๕๒} พระมหาประยงค์ อุปเสน, “ในบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารและการจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด: ในกรณีศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในเขตจังหวัดหนองคาย”, ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐.

^{๕๓} พระมหาไพฑูรย์ วรรณบุตร, การบริหารคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกายบริหาร การบริหารวัด และการปกครอง กายบริหาร คือ การดูแลรักษาตนเอง การบริหารวัด คือ การปกครอง ดูแลรักษาพระสงฆ์ สามเณรและบุคคลอื่นๆ ที่อาศัยในวัด ส่วนด้านการปกครองคณะสงฆ์เริ่มจากระดับวัดถึงองค์กรระดับสูงขึ้นไปในสังคมสังคมทลทั่วประเทศ^{๕๔}

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (ส. ศิวรักษ์) แสดงทรรศนะการบริหารงานในเชิงพุทธศาสนาไว้ว่า การบริหารงานทั้งหมด คือ การบริหารตนเอง เป็นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตน และพัฒนางาน การพัฒนาตนต้องรู้เท่าทัน ความโลภ ความโกรธ และความหลง สำคัญต้องมีสติ^{๕๕}

นิตย สัมมาพันธ์ ได้การถึงคุณธรรมสำหรับผู้บริหารไว้ว่า นักบริหารทุกประเภท ตั้งแต่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์การ หน่วยงาน ครอบครัว ตลอดจนถึงตนเอง ควรมีวิสัยและควรก่อให้เกิดวิสัยในหมู่คณะที่ตนรับผิดชอบในฐานะผู้นำด้วย ในทางพระพุทธศาสนาวิสัยสำหรับฆราวาสก็คือ ศีล ๕ ซึ่งการที่จะรักษาศีลให้ได้ผลดี ควรจะต้องมีเบญจธรรมประกอบด้วย ผู้บริหารที่ดีควรจะต้องมีวิสัยดังกล่าว เพื่อที่จะนำหมู่คณะไปสู่การพัฒนาในระยะยาว ในการปฏิบัตินักบริหารนอกจากจะต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์แล้วจะต้องมีธรรมอื่น ๆ ประกอบอีก เช่น ความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงความเที่ยงตรง ไม่ผิดหรือบิดเบือนไปจากความจริง นักบริหารจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามนิยมของสังคมอยู่เสมอ โดยไม่มีอคติเข้ามาประกอบการตัดสินใจเป็นอันขาด ซึ่งอคตินั้นได้แก่ความลำเอียงมี ๔ ประการ คือ^{๕๖}

- ๑) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก
- ๒) โมหาคติ ลำเอียงเพราะชัง
- ๓) โทสาคติ ลำเอียงเพราะเขลา
- ๔) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

และนอกจากนี้นักบริหารจะต้องมีธรรมประจำใจอีกประการหนึ่ง คือ ขันติ ความอดทน นักบริหารจะต้องมีความอดทนต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ ๓ ประการ คือ

- ๑) อดทนต่อความลำบาก
- ๒) อดทนต่อความตรากตรำ
- ๓) อดทนต่อความเจ็บใจ

^{๕๔} พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล, การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอช เอ พี เพรสจำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

^{๕๕} สุลักษณ์ ศิวรักษ์, การบริหารงานแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๘, ๑๕.

^{๕๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๖๗.

ธรรมข้อนี้ทำให้เกิดความงามทางจรรยา ทำให้ไม่มีพฤติกรรมอันทุจริตทั้งหลาย ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพราะสามารถอดทนต่อ โลภะ โทสะ โมหะ ได้เป็นอย่างดี^{๕๗}

มัทนา อินทสมบัติ ได้กล่าวถึง คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร เป็นหลักสำคัญในการประพฤติ ปฏิบัติตนของผู้บริหาร นอกจากจะใช้กับผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว ยังต้องมีการติดต่อประสานงานกับบุคคลหลายฝ่าย เช่น ชุมชน สังคม หรือผู้บังคับบัญชาในองค์กรอื่น เป็นต้น จึงสามารถรวบรวมเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้บริหารพื้่นนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของหน่วยงาน ดังนี้

๑) คุณธรรมในการดำรงตน เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหาร เพื่อให้ผู้บริหารมีคุณสมบัติเป็นสัปบุรุษ มีคุณธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษย์ หมาดธรรมที่จำเป็น เช่น สุจริต ๓ พรหมวิหาร ๔ สัปบุรุษธรรม ๗ นาถกรณธรรม ๑๐ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณความเป็นคนดี คุณธรรมเหล่านี้เป็นคุณธรรมที่ควรค่าแห่งการดำรงตนของผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้บริหารมีคุณธรรมแห่งการดำรงตนแล้ว ย่อมจะส่งเสริมให้ตัวผู้บริหารเอง เป็นที่เคารพ ศรัทธา น่านับถือ ในความเป็นคนคนดีของผู้บริหารต่อเพื่อนร่วมงาน และคนทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง

๒) คุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม และช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับเพื่อนร่วมงาน ถือว่าเป็นการครองใจคน ผู้บริหารจึงควรมีคุณธรรมเหล่านี้ คือ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ ขรรวาสธรรม ๔ สังคหัตถ์ ๔ พรหมวิหาร ๔ มิตรแท้ ๔ ทิศ ๖ คุณเหล่านี้เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารควรใช้ในการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียว รักใคร่ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันแก้ปัญหา พัฒนาการทำงานของหน่วยงานให้เจริญก้าวหน้า

๓) คุณธรรมในการปฏิบัติงาน จะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน การปกครองโดยช่วยจัดและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน ผู้บริหารควรมีคุณธรรมตามหมวดธรรมต่อไปนี้ คือ อธิปไตย ๓ สังคหัตถ์ ๔ อคติ ๔ พรหมวิหาร ๔ พละ ๔ อปรีหาธรรม ๗ ราชธรรม ๑๐ คุณธรรมเหล่านี้ จะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดียิ่ง

คุณธรรมของผู้บริหารทั้ง ๓ ประการ คือ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน และคุณธรรมในการครองงาน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในองค์กร เพราะองค์กรจะดีเยี่ยมไม่ได้ ถ้าหากว่าผู้บริหารแย่ และองค์กรจะแย่ไม่ได้ ถ้าผู้บริหารเยี่ยม

^{๕๗} นิตย สัมมาพันธ์, การบริหารเชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า

นั่นเป็นการแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ หรือผู้บริหารที่ดีจะต้องบริหารองค์การได้ดีตามไปด้วย^{๕๘}

จะเห็นได้ว่า ความเห็นของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการบริหารนั้น เหมือนกับนักวิชาการทั่วไปให้ไว้ แต่ในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นการนำธรรมมาใช้ร่วมและเสริมในการบริหารเพราะหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจะเครื่องมือเครื่องกำกับสำคัญในการบริหารกิจการงานขององค์การคณะสงฆ์

สรุปว่าการบริหาร ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการที่จะร่วมมือกันทำกิจการขององค์การให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จ การบริหารแบบใหม่ไม่ได้ยกเลิกการใช้ทฤษฎีหรือหลักการในยุคการจัดการแบบวิทยาศาสตร์หรือยุคการบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์แต่กลับนำเอาหลักการและทฤษฎีเหล่านั้นมาทำการทดลองและวิจัยเพิ่มเติม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดความรู้และความคิดที่ชัดเจนขึ้น ส่วนนักวิชาการทางพระพุทธศาสนามีความเห็นในเรื่องการบริหารเหมือนกับนักวิชาการทั่วไป ต่างกันที่ว่าทางพระพุทธศาสนาจะเน้นการนำธรรมะมาใช้ร่วมและส่งเสริมในการบริหาร^{๕๙}

๒.๒.๓ องค์ประกอบของการบริหาร

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบของการบริหาร ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับองค์ประกอบของการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ^{๖๐}

^{๕๘} มัทธนา อินทุสมิต, **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร : พุทธธรรมเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา**, (เลข : สถาบันราชภัฏเลย, ม.ป.ป., ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.(อรรถาธิบาย)

^{๕๙} สมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, หน้า ๑๔๐.

^{๖๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕.

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

গুলিক এবংเออร์วิค (Gulick and Urwick) ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ว่า กระบวนการบริหารประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ เรียกโดยย่อว่า “Posdcorb Model” ซึ่งอธิบายความหมายได้ดังนี้

P = Planning หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ วิทยาการ และวิจญาณญาณ วิจัยเหตุการณ์ ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการถูกต้องอย่างมีเหตุผล

O = Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์กร

S = Staffing หมายถึง การจัดบุคคลมาปฏิบัติงานหรือการบริหารงานบุคคล

D = Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการ อำนวยการ ควบคุม นิเทศงาน

Co = Coordinating หมายถึง ความร่วมมือ ประสานงาน

R = Reporting หมายถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน การประชาสัมพันธ์

B = Budgeting หมายถึง การเงิน งบประมาณ

ระบบการบริหารองค์กร คือ ระบบการทำงานของผู้บริหาร ในการบริหารระบบต่าง ๆ ขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดผลสำเร็จมากที่สุดสำหรับองค์กร ระบบการบริหารนี้หากจะพิจารณาเริ่มจากระบบต่าง ๆ ขององค์กร โดยสัมพันธ์มาถึงการปฏิบัติหน้าที่การบริหารโดยนักบริหารแล้ว ระบบการบริหารจะสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) จากระบบโอกาสขององค์กร ที่เปิดกว้างเผชิญกับสภาพล้นนั้น ผู้บริหารจะต้องมีการระดมติดตามสภาพแวดล้อม และกำหนดให้องค์กรมีเป้าหมาย แผนงานที่ดีที่สุดตลอดเวลานี้ คือ “การบริหารโอกาส” ซึ่งนับเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความคิดและมีความคิดเป็นเลิศ (Ideas) โดยนักบริหาร แผนงานที่ดีสำหรับองค์กรจึงเกิดขึ้น งานบริหารด้านนี้หากมองเป็นภาระหน้าที่ และกิจกรรมทางการบริหารที่มีผู้บริหารต้องกระทำแล้วอาจเรียกได้ว่า เป็นการวางแผน

(Planning) นั้นเอง ซึ่งในทางปฏิบัติจะหมายถึงการสนใจทำการวางแผนโดยตัวนักบริหารเอง รวมทั้งระบบการวางแผนที่พัฒนาขึ้นใช้ในทุกระดับ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนของผู้บริหารระดับต่างๆและพนักงานปฏิบัติด้วย

๒) จากระบบงานที่มีทรัพยากรที่คุณค่าในตัวผู้บริหารจะต้องรู้จักแบ่งปันและจัดระเบียบการให้ตรงกับความเป็นและต้องการตลอดเวลา ภาระหน้าที่งานและกิจกรรมทางการบริหารที่ผู้บริหารทำอยู่นี้ ก็คือองค์กรหรือการบริหารงาน ซึ่งขอบเขตจะคลุมตั้งแต่การจัดโครงสร้างองค์กร การจัดระบบงานและกระแสการไหลของงาน รวมทั้งขั้นตอนวิธีทำงานต่างๆ ทั้งนี้หากมีการพร้อมทุกด้านตามที่กล่าว ก็อาจจะช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าทรัพยากรเหนือสิ่งของทำสิ่ง (Things) ต่างถูกจัดเตรียมไว้ใช้ปฏิบัติงานอย่างอื่นดีที่สุดแล้ว

๓) จัดระบบคนปฏิบัติงาน ที่เป็นกระบวนการทำงานอันเป็นผลจากการเกี่ยวระหว่างกันและเข้าใจกันของพนักงานทุกฝ่าย ทั้งหัวหน้าหรือผู้นำ ผู้ร่วมงานและผู้ปฏิบัติงานในทุกจุดนั้น การจะเป็นไปในทางใดอย่างนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ “คน” ผู้ปฏิบัติที่มีชีวิตจิตใจและความรู้สึก และต้องการชักจูงใจ โน้มน้าวและเสริมสร้างให้เกิดพลังร่วมและพลังทุ่มเทต่างๆ ซึ่งมิแต่การเรียนรู้จัดคัดเลือกคน การรู้จักศิลปะการสั่งการและรวมถึงการรู้จักวิธควบคุมคนให้ปฏิบัติงานด้วยความทุ่มเทและตั้งใจที่จะให้ได้ผลการผลิตสูงและได้คุณภาพที่ดีพร้อมกันทั้งสองอย่าง

บทบาทของผู้บริหารที่สำคัญยิ่งก็ คือ การต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานการทำงาน (Integration) ของระบบต่าง ๆ ขององค์กรให้สามารถทำงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายลงได้ตลอดเวลาผู้บริหารจะต้อง “จัดการ” (Manage) ให้ “ระบบงาน” และ “ระบบคน” ทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการวิธีทำงานที่มีประสิทธิภาพในการแปรสภาพปัจจัยต่าง ๆ ให้เป็นผลงานที่ดี โดยทั้งนี้ทุกอย่างที่ดำเนินไป จะต้องสอดคล้องเป็นไปตามสภาพเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ โดยมีการเสี่ยงน้อยที่สุดและช่องทางสำเร็จได้มากที่สุด ในทิศทางที่ปลอดภัยตามช่องโอกาสที่ได้วิเคราะห์ ติดตามโดยผู้บริหารตลอดเวลา ในส่วนนี้ก็คือ “การบริหารโอกาส” ซึ่งนับเป็นภาระหน้าที่โดยตรงที่จะต้องกระทำด้วยตนเอง เป็นลำดับแรก และกระทำอย่างต่อเนื่องด้วย

สำหรับภารกิจของผู้บริหาร คือ การสร้างประสิทธิภาพในการจัดระบบงานต่าง ๆ ให้เหมาะสมสะดวกและง่ายที่คนปฏิบัติจะทำได้ โดยมีประสิทธิภาพในผลงานสูง ซึ่งพิจารณาองภาระหน้าที่ดังกล่าวเป็นภาพรวมก็คือ “การประสานงาน” (Coordination) หรือการประสานการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ ให้เข้ากันได้ (Coordinated Work) นั้นเอง แต่ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารจะวิธีการปฏิบัติที่เรียกได้ว่า “หน้าที่งานบริหาร” (Managerial Functions) ที่เป็นมาตรฐานที่จะต้องกระทำโดยตัวผู้บริหารเอง ๕ ประการ คือ

๑) การวางแผน (Planning) หรือการกำหนดทิศทางองค์กรพร้อมกับเป้าหมายและแผนงานต่าง ๆ

๒) การจัดองค์กร (Organizing) หรือการจัดระเบียบทรัพยากรให้เป็นระบบงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นระบบวิธีทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ที่เรียกกันทั่วไปว่า “The One Best Way”

๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) คือ การจัดหา พัฒนา และธำรงรักษาให้องค์กรมีทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าสูงสุด เพื่อพร้อมที่จะปฏิบัติงานและสร้างสรรค์ความสำเร็จให้กับองค์กร จากหน้าที่ที่แต่ละคนรับผิดชอบอยู่

๔) การสั่งการ (Directing) คือ การมีศิลปะการสร้างความเข้าใจ การรู้จักจูงใจและกำกับให้พนักงานทุกคนและทีมงานต่าง ๆ ทำงานโดยทุ่มเท และเสริมประสบการณ์ต่อกัน เพื่อผลสำเร็จของส่วนรวมร่วมกัน

๕) การควบคุม (Control) คือ การติดตามปฏิบัติ ที่กำลังดำเนินไปเพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการทำงานต่าง ๆ ในระหว่างกระบวนการทำงาน ทั้งนี้หากผลงานใดผิดไปจากที่คิด ผู้บริหารก็จะแก้ไขและปรับให้ทำงานกับเข้าสู่ภาวะที่มีประสิทธิภาพอีกครั้งและโดยที่การควบคุมนี้จะอยู่ในขั้นตอนของการปฏิบัติโดยบุคคลฝ่ายต่าง ๆ อยู่ ดังนั้น การติดตามผลการปฏิบัติและการปรับแก้ต่างก็ต้องกระทำกับคน ผู้ทำงานที่กำลังปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น และด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองความหมายของการควบคุมที่แท้จริง จึงเป็น “การควบคุมคนผู้ทำงาน” นั่นเอง

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ ๕ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้า

๒. การแสวงหา และกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหากำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

๔. การประสานงาน (Co - ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์กรเป็นหลัก

๕. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะ ให้ทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น

เพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต^{๖๑}

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิต ต้องรู้ว่าผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔ Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖ Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓) มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔ Ms หรือ ๖ Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔) ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่า บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๖๒}

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กล่าวถึงแนวคิดของ ฟาโย (Henry Fayol) นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศส ผู้เป็นต้นกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ ๕ ประการ ที่เรียกว่า POCCC ไว้ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

^{๖๑}ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครู ศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗.

^{๖๒}สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์, ๒๕๕๐), หน้า ๖๒-๖๓.

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบบหน้าที่โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน

๓. การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง กล่าวคือ การยอมให้ผู้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงานและช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จ

๕. การควบคุม (Controlling) การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์^{๖๓}

จากการศึกษาทบทวนเอกสารข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการบริหารนั้นมีหลักการสำคัญอันเป็นแกนหลักของการบริหารก็คือ การตั้งเป้าวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้ การวางแผนที่ดีรัดกุม การจัดองค์การจัดบุคลากรที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ การบังคับบัญชาที่ดี การประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่มีศักยภาพ การควบคุมและการประเมินผลติดตามแก้ไขปัญหาทุกกระบวนนั้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างมาตรฐานการบริหารจัดการที่มีคุณภาพให้แก่ทุก ๆ องค์กร

๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคัม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคัม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคัมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคัมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคัมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาลดังนี้^{๖๔}

^{๖๓} ศณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๙ .

^{๖๔} ปรีชา ช่างขวัญเย็น, ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒-๔๓.

๑) ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาตัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มผู้เกียติ ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑^{๖๕}

๒) ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัย เมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนักพระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีกพระองค์ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนาเช่นการ ให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหาร คณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ไม่ได้ขัดพระวินัย เป็นต้น

๓) ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็น บรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักร และพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าผิด เป็นต้น

^{๖๕} ่อ.ทุก.(ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๑๑.

ปกรณ ศรีดอนไผ่ ได้สรุปทฤษฎีการบริหาร ของนักวิชาการหลายท่านไว้ดังนี้

๑) ทฤษฎีการบริหารระบบราชการ (Bureaucratic Management) ทฤษฎีนี้บางท่านก็เรียกว่า ทฤษฎีองค์การแบบราชการ เป็นทฤษฎีที่ Max Weber นักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์ ชาวเยอรมันผู้คิดค้นขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยที่เขามีความเชื่อว่าบุคคลทั้งหลายมีทั้งข้อเท็จจริงและขยัน การที่ผู้บริหารจะให้กลุ่มบุคคลร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้ดีนั้นจะต้องมีองค์การหรือหน่วยงานแบบ “ระบบราชการ” จะต้องมีการจัดองค์การมีการลดหลั่นในสายบังคับบัญชา มีกฎเกณฑ์ กำหนดการปฏิบัติงาน มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ ตัวบุคคล ผู้ดำรงตำแหน่ง และมีการเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติงาน โดยหลักคุณวุฒิ และยึดความสามารถเป็นสำคัญ แนวคิดของ Max Weber จึงก่อให้เกิดทฤษฎีองค์การแบบราชการ หรือการบริหารแบบระบบราชการขึ้น ทฤษฎีประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ คือ

- (๑) หลักกฎหมายและเหตุผล
- (๒) หลักสายการบังคับบัญชา
- (๓) หลักระบบคุณธรรม
- (๔) หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน
- (๕) หลักการฝึกอบรมและพัฒนา
- (๖) หลักการไม่ยึดหลักตัวบุคคล

๒) ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การบริหารแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการบริหารงานที่มีระบบ มีเหตุผล มีการกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างแน่นอน เลือกวิธีที่ดีที่สุดในการทำงาน และกำหนดเครื่องมือควบคุมในการทำงานไว้อย่างเหมาะสม Taylor (๑๙๑๑) มีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้บริหารสามารถปรับปรุง เพิ่มผลผลิตได้โดยผู้บริหารจะต้องจัดแบ่งงานกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนและสังเกตการณ์ปฏิบัติการอย่างมีระบบเพื่อหาวิธีทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว สำหรับใช้ในการเพิ่มผลผลิต โดยใช้จ่ายน้อยแต่ได้ผลมากที่สุด วิธีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ หลักการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ ตามแนวคิดของ Taylor ฯลฯ^{๖๖}

ฟาร์โย (Fayol) ได้คิดทฤษฎีการบริหารจัดการขึ้น โดยเน้นถึงเกณฑ์การบริหารที่สากลอันจะนำไปใช้กับการบริหารทุกอย่างได้อย่างกว้างขวาง เริ่มแรกเขาได้ตีความหมายการบริหารว่า มีส่วนประกอบของปัจจัย ๕ ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การ

^{๖๖}ปกรณ ศรีดอนไผ่, “บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓), หน้า ๒๐๑.

ประสานงาน และการควบคุมงาน หลังจากนั้นจึงได้เสนอหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารไว้ ๑๔ ประการ คือ

- (๑) จัดแบ่งตามความชำนาญ อย่างมีสัดส่วน
- (๒) กำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบไว้ให้ชัดเจน
- (๓) ต้องมีวินัย เพื่อเป็นหลักในการทำงานให้ราบรื่น
- (๔) ต้องมีเอกภาพในการบังคับบัญชา เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้ว่าใครเป็นผู้บังคับบัญชาและเป็นผู้สั่งการ
- (๕) ให้มีเอกภาพในการอำนวยการ เพื่องานดำเนินไปตามแผนและบรรลุวัตถุประสงค์
- (๖) ให้ผู้ปฏิบัติยึดผลประโยชน์ส่วนตัวรองจากประโยชน์ส่วนรวม
- (๗) ให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รับค่าตอบแทน
- (๘) ให้มีการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง
- (๙) จัดให้มีสายการบังคับบัญชา
- (๑๐) ให้มีระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด เพื่อให้งานอยู่ในกรอบ
- (๑๑) ให้มีความเสมอภาคในการจัดหน่วยงาน
- (๑๒) ผู้บริหารต้องสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา
- (๑๓) ผู้บริหารต้องมีความคิดริเริ่มในการทำงาน
- (๑๔) ผู้บริหารต้องรู้จักสร้างทีมงาน

หลักการของทฤษฎี นี้คล้ายคลึงกับหลักการบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ คือ เน้นถึงวิธีการทำงานที่ดีที่สุด และเอาใจใส่ในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ต่างกันตรงที่การบริหารแบบจัดการเน้นการทำงานของบังคับบัญชา ถ้าผู้บริหารนำเอาทฤษฎีทั้งสองประเภทมาใช้ควบคู่กัน โดยเน้นการทำงานทั้งของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา จะช่วยให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

๓) ทฤษฎีการบริหารงานตามหลักมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Management) การบริหารงานตามหลักมนุษยสัมพันธ์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การบริหารงานตามหลักพฤติกรรมได้รับการสนใจอย่างจริงจัง เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษ ที่ ๑๙ เป็นต้นมา บรรดานักจิตวิทยา นักมานุษยวิทยา และนักสังคมวิทยา ได้ให้ความสนใจในการทำงานของคนงานในด้านต่าง ๆ และเชื่อถือว่า คนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารกว่าวิธีการจัดการ เพราะคนมีชีวิตจิตใจเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ ต้องการขวัญและกำลังใจในการทำงาน การที่คนจะทำงานมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสิ่งเหล่านี้ นักทฤษฎีกลุ่มนี้จึงได้ศึกษาเรื่องคนมากกว่าการจัดการบริหารตามหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ได้รับการยกย่องมากและเป็นต้นกำเนิดทฤษฎีนี้

๔) ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบ (System Approach) ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบเป็นระบบการบริหารที่ถือว่าเป็นปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยกันเข้าเป็นองค์การนั้น

ต่างมีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน สามารถส่งผลกระทบซึ่งกันและกันได้ (Kask and Rosenzweig) ได้ให้คำจำกัดความทฤษฎีระบบว่า ระบบเป็นการจัดการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างปัจจัยอิสระ หรือปัจจัยย่อยตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไป และปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยรวมทั้งตัวระบบดังกล่าวจะต้องมีขอบเขตที่กำหนดไว้ชัดเจนในอันที่จะแบ่งแยกออกจากสภาพแวดล้อมอื่นๆ ดังนั้นเราอาจสรุปความหมายของระบบได้ว่า ระบบเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปจนเกิดเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองความสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นตัวแบ่งแยกระบบออกจากสภาพแวดล้อม

๕) ทฤษฎีการบริหารโดยสถานการณ์ (Contingency Management) การบริหารโดยสถานการณ์เป็นการผสมผสานหลักการและทฤษฎีการบริหารต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์หนึ่ง โดยไม่ยึดแนวการบริหารแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะแต่ให้เหตุการณ์เป็นตัวกำหนดจะใช้หลักการการบริหารแบบไหน ทองศรี กำภู ณ อยุธยา ได้สรุปหลักการการบริหารโดยสถานการณ์ไว้ ๓ ประการ ดังนี้

(๑) การบริหารโดยสถานการณ์ยึดถือความเป็นไปได้สถานการณ์หนึ่ง ๆ เป็นหลัก

(๒) เนื่องจากเหตุการณ์ต่างๆ เปลี่ยนไป การบริหารโดยสถานการณ์จึงไม่ควรสถานการณ์อันใดอันหนึ่งตายตัว เพื่อให้เป็นแบบอย่างการบริหารเกินไป แต่ให้มีความยืดหยุ่นพร้อมที่จะพิจารณาสถานการณ์ใหม่ ๆ ต่อไป เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เรื่อย ๆ

(๓) การบริหารโดยสถานการณ์ จะคำนึงถึงงานวิทยาการ หรือสิ่งแวดล้อมและความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นหลัก เพื่อให้เกิดผลงานมากกว่า ที่จะแสวงหาวิธีการอันดีเลิศมาใช้ในการทำงาน และต้องคำนึงถึงความจำเป็นในระยะยาวที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยยึดหลักโครงสร้างวิทยาการ ตลอดจนปัจจัยด้านจิตวิทยาเป็นหลักในการพิจารณาด้วย

กุลลิค เอล. และ เออร์วิคส์ เจ. (Gulick L. and Urwick J.) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

(๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

(๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

(๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

(๔) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

(๗) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน^{๖๗}

วิลเลียม โอแฮกเกอร์ (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร^{๖๘} ดังนี้

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมในตัวเองไม่ใช่ว่ามีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
- ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
- ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

จากการศึกษาทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้นประกอบด้วย นโยบายการวางแผน วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณ ที่ผู้บริหารทุก ๆ องค์การจะต้องมีเพื่อบริหารจัดการเป็นระบบระเบียบ เพื่อให้การทำงานขององค์กรนั้นเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมายอันสูงสุดที่องค์กรนั้น ๆ ตั้งไว้

^{๖๗} Gulick L. and Urwick J., **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp.18-19.

^{๖๘} William Ouchi, **Organization and Management** , (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p.283.

๒.๓ บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการศึกษาบททวนเอกสารพบว่า มีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ดังนี้

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น พระสังฆาธิการ เป็นบุคลากรอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ได้รับมอบหมาย จากพุทธบริษัทให้เป็นผู้ดำเนินกิจการด้านต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา ความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาจะสัมพันธ์อย่างยิ่งกับคุณภาพของพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ การกิจของพระสังฆาธิการนั้น นอกจากหน้าที่ตามปกติของพระสงฆ์คือ การสอนธรรมนำปฏิบัติแก่พุทธบริษัทแล้ว ยังมีภารกิจด้านการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาอีก ๖ ด้าน กล่าวคือ งานการปกครอง งานการศึกษา งานการศึกษาสงเคราะห์ งานการเผยแผ่ งานการสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ การบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ล้วนต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ในด้านนั้น ๆ อย่างเพียงพอจึงจะสำเร็จลุล่วงดังหมายได้^{๖๙}

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์ที่แท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยแล้ว ก็จัดว่าเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกับแนวคิด ที่ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์การ ความคาดหวังขององค์การถือเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามความคาดหวังของสังคมก็ถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย^{๗๐}

พระราชรัตนมนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ ๑) การบูรณะและพัฒนาวัด ๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะและ ๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด^{๗๑}

^{๖๙} พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการ บริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ข.

^{๗๐} พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๔.

^{๗๑} พระราชรัตนมนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของ วัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๙.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) กล่าวถึง การบริหารงานเป็นกิจการคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการศาสนามี ๖ ประการดังนี้ ๑. การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครองคณะสงฆ์) ๒. การศาสนศึกษา ๓. การศึกษาสงเคราะห์ ๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕. การสาธารณูปการ ๖. การสาธารณสงเคราะห์ วิธีดำเนินการทั้ง ๖ ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายอาณัติ แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีต^{๗๒}

พระครูมงคลคีลวงค์และคณะ กล่าวว่าบทบาทพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรกประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อยและประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียน แผนกพระปริยัติธรรมขึ้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือ การเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็ก ที่เรียกว่า ก่อนเข้าเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้เข้ามาฟังพระสงฆ์ พระสงฆ์มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือ ลูกหลานชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานได้ดี ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัดต่อพระพุทธศาสนาก็บังเกิดขึ้นกับประชาชน^{๗๓}

พระมหาสมทรง สิรินุโร ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อพระสงฆ์ผู้มีบทบาทต่อวัดมีความบริสุทธิ์มีความสันโดษ มีความเป็นผู้นำทางปัญญา มีจริยธรรมและวิถีชีวิตที่ประเสริฐกว่า ย่อมให้คำแนะนำตักเตือนหรือตอรองกับทางบ้านเมืองได้ แต่ในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ระดับบริหารหาผู้มีความกล้าทางจริยธรรมทำได้ยาก ในเมื่อเห็นว่าบ้านเมืองทำอะไรไม่ถูกต้อง เป็นการย้ายยื้อต่อ ศาสนธรรม ก็หาผู้มีผู้ใดกล้าคัดค้านกว่าบาตรไม่ ส่วนหนึ่งเกิดจากพระสงฆ์ระดับบริหารไม่สามารถจะเข้าใจปัญหาสังคมที่ซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งปัญหาศีลธรรมที่ซับซ้อนด้วย และอาจเกิดจากการตกอยู่ในอคติ เกรงจะกระทบฐานะตำแหน่งของตนมากกว่าจะเห็นแก่พระธรรมวินัย บทบาทของวัดในสังคมเมือง ยังคงทำหน้าที่ให้บริการบางอย่างเป็นตัวเคลื่อนย้ายสังคม จากคนที่มีฐานะต่ำสุดในทางเศรษฐกิจและการเมืองให้ขึ้นไปสู่ที่สูงได้ เพราะเหตุนี้พระสงฆ์รุ่นใหม่

^{๗๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการกคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๗.

^{๗๓} พระครูมงคลคีลวงค์และคณะ, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทการแสวงหาหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, หน้า ๕๓-๖๗.

จะต้องมองปัญหาของวัดและพระสงฆ์ในปัจจุบันว่ามีอะไรที่อยู่ในสภาพที่ไม่พึงปรารถนา และอะไรเป็นส่วนที่พึงปรารถนา จากนั้นก็ต้องพยายามศึกษาปัญหาต่างๆ พร้อมหาแนวทางแก้ไข โดยเริ่มจากตัวพระสงฆ์เอง เริ่มจากวัดก่อนแล้วค่อยๆ ขยายออกไปในเขตที่ตนรับผิดชอบอยู่^{๗๔}

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า การการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นงานที่พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทต่อสังคมนั้น คุณภาพของพระสงฆ์ เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ปัจจุบัน พระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติและความสามารถในการสอน และการเผยแผ่พระธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในทางคุณธรรมและสติปัญญา และสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารการปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้ หากระบบการบริหารและปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กันก็คือ ระบบกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับคัดเลือกผู้ที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลาสําหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรองและกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ขั้นตอนที่สำคัญกว่านั้นคือ การกล่อมเกล่าทั้งในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงาม^{๗๕}

ภัทรพร สิริกาญจน กล่าวถึง บทบาทการบริหารของพระสงฆ์ว่า เนื่องจากพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่มิได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวห่างจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และมีบทบาทบริหารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันบทบาทดังกล่าว มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม และการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางด้านวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอีกด้วยและการเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์หลายรูปได้รับการยอมรับนับถือและยกย่องจากคนทั่วไปว่ามีคุณูปการกล่อมเกล่าผู้คนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม^{๗๖}

^{๗๔} พระมหาสมทรง สิรินุโร, บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เกล็ดไทยจำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๓๒.

^{๗๕} พระไพศาล วิสาโล, พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกวิกฤต, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๖-๒๗๗.

^{๗๖} ภัทรพร สิริกาญจน, หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ : แนวคิดและบทบาทพระคําเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึง การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธาความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๗๗}

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ

- ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินการทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่^{๗๘}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

- ๑) ด้านศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษามหามณี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนก

^{๗๗} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

^{๗๘} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **กฎหมายเถรสมาคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

เป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

๒) ด้านศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน

๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

๔) ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาสพระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น

๕) ด้านสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแล บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

๖) ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและหมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๗๙}

จากการศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารกิจการงานคณะสงฆ์นั้น พระสังฆาธิการระดับต่างๆมีความสำคัญมาก มีหน้าที่ใน

^{๗๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สารสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน, หน้า ๑๗๗.

การปกครองและสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา และจะต้องบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดังตามพระธรรมวินัยและวิธีชาวพุทธตามประเพณีวัฒนธรรมแบบไทย จะบังเกิดความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยจะรุ่งเรืองสืบไป ก็ด้วยการอาศัยพระสังฆาธิการเป็นกำลังสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต่อไป

๒.๔ การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ไทย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์^{๕๐} เป็นองค์กรตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งตราขึ้นในภาวะที่บ้านเมืองอยู่ในระยะปฏิบัติและอยู่ในระยะกาลที่ได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาแล้ว ๒ ฉบับ ครั้นเมื่อตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ คงได้ทบทวนพระราชบัญญัติ ๒ ฉบับเทียบเคียงแล้วยึดเอาโครงสร้างของฉบับที่ ๑ เป็นหลัก เอาส่วนประกอบขององค์กรของฉบับที่ ๒ บางส่วนมาผสม โดยปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จึงได้รูปแบบองค์กรดังนี้

๑. ผู้บัญชาการ ได้แก่สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นองค์ประมุขสงฆ์และเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์สูงสุด ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจแห่งกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

๒. องค์กรปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง แยกเป็น ๒ คือ

๑) มหาเถรสมาคม ได้แก่องค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด ซึ่งเป็นองค์กรหลักประกอบด้วย

- (๑) สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง
- (๒) สมเด็จพระราชาคณะ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง
- (๓) พระราชาคณะที่ทรงแต่งตั้ง (ไม่เกิน ๑๒ รูป) เป็นกรรมการลักษณะ

ดำเนินกิจการ

- (๑) ประธานกรรมการ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ
- (๒) อธิบดีกรมการศาสนา เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง
- (๓) กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการ
- (๔) องค์กรย่อย เป็นหน่วยบริหารและจัดกิจการแทน

^{๕๐}พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), การพัฒนาพระสังฆาธิการ ภาค ๒ ภาควิชาปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๑๐.

๒) องค์กรย่อยในส่วนกลาง

(๑) เขตปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่เขตปกครองสงฆ์ในภิกษุสงฆ์นั้น ๆ ดังนี้

- ก. หน (ม) เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชา
- ข. คณะ (ธ) เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชามีเลขานุการสนองงานการ
เลขานุการเจ้าคณะใหญ่ จัดเป็น “พระสังฆาธิการ”

(๒) คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม

- ก. คณะกรรมการฝ่ายปกครอง
- ข. คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา
- ค. คณะกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์
- ง. คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- จ. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ
- ฉ. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์

(๓) คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการอื่น ๆ (มีจำนวนมากคณะ)

(๔) กองงาน

- ก. กองบาลีสนาทมหลวง
- ข. กองธรรมสนามหลวง
- ค. กองงานพระธรรมทูต

๓. องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มี ๔ ชั้น คือ

- ๑) ภาค เจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะภาคเป็นผู้ช่วย
- ๒) จังหวัด เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ช่วย
- ๓) อำเภอ เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้ช่วย
- ๔) ตำบล เจ้าคณะตำบลเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วย

๔. วัด เป็นองค์การต่ำสุดและเป็นองค์การหลัก เป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์และ
พระศาสนา เป็นหน่วยบริหารและจัดกิจการโดยตรง มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชารองเจ้า
อาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยในกิจการทั่วไป ไวยาวัจกรเป็นผู้ช่วยงานการศาสนสมบัติ
อื่น ๆ เจ้าคณะ รองเจ้าคณะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็น “พระสังฆาธิการ”

การคณะสงฆ์ คำว่า “การ” เป็นคำนาม ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ให้
ความหมายว่า “งาน” สิ่งหรือเรื่องที่ตรงทำ” ถ้าอยู่หน้านาม หมายถึง “เรื่อง” “ธุระ” “หน้าที่”
ดังนั้น เมื่อรวม “การ” กับ “คณะสงฆ์” เป็นการคณะสงฆ์” จึงหมายถึง “ธุระของคณะสงฆ์” “สิ่ง
หรือเรื่องที่คณะสงฆ์ต้องทำ” “สิ่งหรือเรื่องที่คณะสงฆ์ควรทำ” “ธุระของคณะสงฆ์” “หน้าที่ของ
คณะสงฆ์” โดยตรงได้แก่กิจการที่คณะสงฆ์ต้องกระทำหรือที่คณะสงฆ์ควรกระทำ กิจการที่เป็น

งานของคณะสงฆ์กิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือหรือควรถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นกิจการขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนและทุกชั้นเพราะคณะสงฆ์ต้องดำเนินกิจการคณะสงฆ์โดยแท้ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา ๑๕ ตรี (๑) และ (๓) และข้อ ๕ แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวถึง “การ” ไว้โดยชัดเจนเป็น ๖ คือ

- ๑) การรักษาความเรียบร้อยดีงาม
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์

กิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนา จะมีมากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมรวมลงใน “การ” ทั้ง ๖ นี้ และการทั้ง ๖ นี้ เป็นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้ แต่วิธีดำเนินการนั้น ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม อนึ่ง การนิคหกรรม ตามมาตรา ๒๔-๒๕ ซึ่งแต่ใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔ เรียกว่า “การวินิจฉัยอธิกรณ์” ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม

กล่าวโดยสรุปแล้ว “การ” ที่กล่าวมานี้ ย่อมอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะระดับต่าง ๆ และมหาเถรสมาคม ตลอดจนพระภิกษุ คณะบุคคล ที่มหาเถรสมาคมมอบให้เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ทั้งสิ้น^{๔๑} โดยผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารอันเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ด้านการปกครอง

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับด้านการปกครอง ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการการปกครอง ไว้หลายท่าน ดังนี้

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลซึ่งในสมัยนั้นมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดจึงฝากไว้กับผู้นำซึ่งมีความล้าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖-๑๗.

ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทาง คือ สังฆสภา คณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ฉบับนี้ คือ

โดยที่การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

โดยการปกครองคณะสงฆ์ในยุคนี้อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความหมายกว้างขวางมาก เพราะถ้าพิจารณาเทียบเคียงกับอำนาจหน้าที่ของสังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธรมตามทีบัญญัติแยกอำนาจกันไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ แล้วจะพบว่าอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งสามส่วนนั้นได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อำนาจหน้าที่ของสังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีจุดเด่นในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช คือ สมเด็จพระสังฆราชมีองค์เดียว และพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ และกรรมการมหาเถรสมาคมมี ๒๑ รูป เหมือนเดิมแต่ว่าอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้อย่างชัดเจนกว่าฉบับ ๒๕๐๕ คือ

- ๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
- ๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
- ๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- ๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- ๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๙ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

ภาพรวมการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ปัจจุบันมหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภท คือ

๑. การปกครอง
๒. การศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์

การบริหารงานของมหาเถรสมาคม เป็นไปในลักษณะที่ว่ากรรมการทั้งหมดร่วมกันรับผิดชอบงานทั้ง ๖ ประเภท โดยไม่มีการแต่งตั้งเป็น “กระทรวง” ให้ชัดเจน แล้วมอบหมายให้กรรมการรูปใดรูปหนึ่งทำหน้าที่เป็น “รัฐมนตรี” เพื่อกำกับดูแลเป็นการเฉพาะ และการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ มีอำนาจคือ

ก. อำนาจนิติบัญญัติของมหาเถรสมาคม ในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ของสังฆมหายมหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ดังนี้

- ๑) ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม
- ๒) ออกข้อบังคับมหาเถรสมาคม
- ๓) วางระเบียบมหาเถรสมาคม
- ๔) ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม
- ๕) มีมติมหาเถรสมาคม
- ๖) ออกประกาศมหาเถรสมาคม

ข. อำนาจบริหารของมหาเถรสมาคม โดยที่อำนาจการปกครองและบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของคณะสังฆมนตรีเดิมได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ดังนั้นมหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร ดังต่อไปนี้

- ๑) จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์
- ๒) จัดแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
- ๓) จัดตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
- ๔) แต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์

และในนามคณะกรรมการมหาเถรสมาคมนั้น จะมีคณะอนุกรรมการที่มหาเถรสมาคม แต่งตั้งอีกหลายคณะ คือ

- ๑) คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์
- ๒) คณะกรรมการอำนวยการพระธรรมทูต
- ๓) คณะกรรมการร่างกฎนิคหกรรม
- ๔) คณะกรรมการจัดตั้งทุนสาธารณสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์
- ๕) คณะกรรมการควบคุมพระภิกษุสามเณรไปยังต่างประเทศ (ศ.ต.ภ.)

การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้ มีการแบ่งเขตปกครองตามลำดับชั้นคือ ตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยแบ่งสายการปกครอง ดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๑, ๒, ๓, ๑๓, ๑๔, และ ๑๕
- ๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๔, ๕, ๖ และ ๗
- ๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, และ ๑๒
- ๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๑๖, ๑๗, และ ๑๘
- ๕) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายทุกภาค

และเขตการปกครองคณะสงฆ์แบ่งตามภาค ๑๘ ภาค ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ ได้แก่ ภาค ๑- ภาค ๑๘ เป็นต้น

ส่วนการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนดขึ้น ตำแหน่งพระสังฆาธิการ หรือผู้ปกครองคณะตามลำดับชั้นต่อไปนี้

- ๑) เจ้าคณะภาค
- ๒) เจ้าคณะจังหวัด
- ๓) เจ้าคณะอำเภอ
- ๔) เจ้าคณะตำบล
- ๕) เจ้าอาวาส

ค. อำนาจตุลาการของมหาเถรสมาคม การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความในคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ ว่าด้วยการลงนิกหกรรม กฎมหาเถรสมาคมนี้แบ่งอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ ออกเป็น ๓ ชั้น คือ

- ๑) การพิจารณาชั้นต้น เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสที่ภิกษุถูกฟ้องสังกัดอยู่ ถ้าผู้

ถูกฟ้อง เป็นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะก็ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

๒) การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งจะประกอบด้วยเจ้าคณะหรือผู้ปกครองเหนือขึ้นไปกว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้พิจารณาในชั้นต้น

๓) การพิจารณาชั้นฎีกา เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมในการลงนิคมกรรมไม่ว่าในกรณีใดให้เป็นอันถึงที่สุด

จะเห็นได้ว่า การที่ฝ่ายรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ออกมาบังคับใช้ได้เป็นประจักษ์พยานอย่างดีที่สุดถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับศาสนจักร เพราะการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ รัฐบาลได้เชื่อว่าการอุปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ ทั้งนี้เพราะคณะสงฆ์ไม่มีอำนาจลงโทษพระภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยร้ายแรงและไม่ยอมสละสมณเพศทั้งไม่มีอำนาจลงโทษผู้ใส่ความคณะสงฆ์ หากคณะสงฆ์ปล่อยไว้อย่างนั้นจะนำความเสื่อมเสียมาสู่วงการคณะสงฆ์ ในกรณีคณะสงฆ์จะต้องพึ่งอำนาจรัฐเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระธรรมวินัยและความบริสุทธิ์ แห่งพระศาสนา แม้ว่ามหาเถรสมาคมมีอำนาจปกครองคณะสงฆ์อย่างเต็มที่ ข้อนี้ไม่ได้หมายความว่าคณะสงฆ์มีอิสระจากการควบคุมของกลไกของรัฐ

หน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสและผู้รักษาการแทน

โดยที่วัดเป็นสถาบันหลักในการปกครองและการดำเนินกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาที่สำคัญสุด กฎหมายคณะสงฆ์บัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัดในกิจการทั่วไป ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด เจ้าอาวาสนั้นมีฐานะเป็นผู้ปกครองวัดและและมีฐานะเป็นผู้แทนวัด ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามมาตรา ๔๕ แห่งราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าอาวาส จึงเป็นผู้มีความสำคัญต่อความเสื่อมความเจริญของคณะสงฆ์และพระศาสนา แม้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ก็มีฐานะอย่างเดียวกับเจ้าอาวาส เพราะความสำคัญดังกล่าว จึงบัญญัติหน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสไว้โดยชัดเจนในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ใน หมวด ๕ ว่าด้วยเรื่องของวัด ไว้ในมาตราที่ ๓๗-๓๘ มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

- ๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- ๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนัก อาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคมข้อ บังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์

๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของ มหาเถรสมาคม

อนึ่ง เพราะวัดจะต้องมีเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ซึ่งอาจปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ว่างเว้นเลย จึงมีบทบัญญัติโดยชัดเจนในมาตรา ๓๙ ดังนี้

“มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส

การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม”

หน้าที่และอำนาจตามมาตรา ๓๗ และ ๓๘ เป็นหน้าที่และอำนาจโดยภาพรวม ส่วนอำนาจและหน้าที่โดยส่วนย่อย ยังมีในบทบัญญัติอื่น ๆ อีกส่วนรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย

การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับจากการได้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ในรัชกาลที่ ๕ และในรัชกาลที่ ๘ มีตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔ กำหนดรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๙ ปัจจุบันมีการตราพระบัญญัติคณะสงฆ์อีกสองฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็นสัดส่วนในการบริหารงานคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น และมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ มาเกี่ยวคู่พระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการ

ปกครองคณะสงฆ์ ถือว่ามีความสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิลุตฺตเมธี) เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา ได้อธิบายเกี่ยวกับนโยบายคณะสงฆ์ ในหัวข้อบรรยายเรื่อง “นโยบายการคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา”, ว่าพระพุทธศาสนาถือว่าสูงสุด ซึ่งอยู่ในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และนโยบายคณะสงฆ์และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง เพื่อการดำรงสมณธรรม ปฏิบัติสมณกิจ ให้เกิดการพัฒนาการมั่นคงถาวรและเรียบร้อยดีงามแห่งพระพุทธศาสนา ทั้งเพื่ออำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมสืบต่อไป จนไม่มีเวลาว่างเหลือไว้ให้ทำความเสื่อมเสีย ตลอดจนถึงสถาบันสงฆ์และประเทศชาติโดยให้พระอุปัชฌาย์และเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นมีจิตสำนึกรับผิดชอบควบคุมสอดส่องดูแล และส่งเสริม โดยถือหลักเป้าหมาย ๕ ข้อ คือ

- (๑) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ
- (๒) เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง
- (๓) เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่
- (๔) เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูงานตามที่สั่ง
- (๕) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น

โดยยึดหลักว่า พระภิกษุเป็นฐานรองรับวัด วัดเป็นฐานรองรับคณะสงฆ์ พระสงฆ์เป็นฐานรองรับพระพุทธศาสนา^{๔๒}

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงการปรับระบบบริหารองค์การชาวพุทธไว้ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า การบริหารองค์การชาวพุทธควรกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ชักช้าไม่ทันการและคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัด ให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการ โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำเอนจิเนียริงให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระ

^{๔๒} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิลุตฺตเมธี), ธรรมปริทัศน์ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

พระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๔๓}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครอง หมายถึง การกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกลุบุตร หรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ^{๔๔}

๑. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปัตถหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
๓. ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ

๓.๑ พระธรรมวินัยที่พระพุทธรองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว

๓.๒ กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

๓.๓ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวไว้ว่า การปกครอง คือ การบริหาร วางระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคมได้อยู่ร่วมกันทำหน้าที่อย่างปกติสุข รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชน ให้เกิดการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติตามแนวนโยบายของรัฐอย่างถูกต้อง ตลอดจนการพยายามสร้างรูปแบบ การปกครองที่จะกำจัดคนเลวให้น้อยที่สุด โดยพยายามให้เกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคม

^{๔๓} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

โดย ไม่มีการใช้อำนาจหรือการลงโทษมาบังคับให้ทำหรือปฏิบัติตาม^{๔๔}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การปกครอง หมายถึง การสอดส่องดูแล เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ ของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช^{๔๕}

ในสมัยพุทธกาล การปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนักและคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสถานะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มตั้งและท้าทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ เจตจำนงในการออกแบบมาจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตน แต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ยอมเป็นใหญ่ไม่เลือกที่จะเป็นอาจารย์หรือสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการประชุมสงฆ์และถือมติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนักความเสื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนืองๆ มีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ฉัพพัคคีย์ หลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสั่งสมณฑล ฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว^{๔๖}

เพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปได้อย่างดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดให้แต่ละวัดมีพระภิกษุดำรงตำแหน่งบริหารปกครองคณะสงฆ์ภายในวัด ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยในมาตรา ๓๖-๓๗ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้ ดำเนินการปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัด ให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม การดำเนินการสอดส่องดูแล

^{๔๔} ศณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

^{๔๕} กรมการศาสนา, วิสัยบัญญัติปกครองชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

^{๔๖} คณินันต์ และสุบรรณ จันทบุตร, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

รักษาความดีงามภายในวัด การปกครองและสอดส่องให้คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ของวัดด้วยดี^{๔๘}

แสวง อุดมศรี ได้ให้ความหมายของการปกครองไว้ว่า การปกครอง คือ การจัดทำกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตัดสินกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหมายและการใช้กฎหมาย ซึ่งทุกคนในสังคมจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม หากมีใครขัดขึ้นไม่ยอมรับหรือทำการบางอย่างในลักษณะที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่คนอื่น ย่อมจะได้รับ โทษทัณฑ์บางประการตามควรแก่กรณี ทั้งนี้เพื่อการปกป้องมิให้มีใครมาทำความเดือดร้อนจนวุ่นวายให้เกิดขึ้นแก่สังคม และเพื่อให้เกิดการคุ้มครองคนที่ยอมรับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือกฎหมายให้ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข^{๔๙}

สรุปได้ว่า การปกครองของคณะสงฆ์นั้นเป็นหลักสำคัญมากในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบันนี้ โดยคณะสงฆ์นั้นใช้หลักการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนหลัก และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคมเป็นเครื่องสนับสนุนรองรับการปกครองอีกระดับหนึ่ง และการบริหารปกครองคณะสงฆ์จะต้องคำนึงถึงหลักกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง ตลอดจนจารีตประเพณีวัฒนธรรมอีกด้วยประกอบกับการปกครองคณะสงฆ์จึงสมบูรณ์ ไร้ข้อกังขาสงสัยจากสาธารณชน จนเกิดเป็นระเบียบ แบบแผน แบบอย่างให้คนในสังคมได้ถือปฏิบัติเจริญรอยตามต่อไป

๒.๔.๒ ด้านการศาสนศึกษา

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการศาสนศึกษา ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับงานด้านศาสนศึกษาของพระสงฆ์ ไว้หลายท่านดังนี้

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในสัทธิธรรม ๒ ประการของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในปัจจุบันจัดการศึกษาของสงฆ์ เป็น ๒ ส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

^{๔๘} ทวี เขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า ๔๐-๔๑.

^{๔๙} แสวง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒.

การศาสนศึกษา หมายถึง ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ สีลสิกขา การอบรมกาย วาจา จิตสิกขา การอบรมใจ ปัญญาสิกขา การอบรมกาย วาจา ใจ ด้วยปัญญา^{๓๐}

การศึกษาตามหลักพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ระดับต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นสู่สังฆกรรม เมื่อรู้แล้วจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่นและสังคม การศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การบวชเรียนคือ การศึกษาโดยการบรรพชาเป็นสามเณรอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า เนื้อหาของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ก็คือ พระพุทธศาสนานั้นเอง

สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน การศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะเป็นกิจการสำคัญอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์จัดให้มีการดำเนินการดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์” และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางก็ได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาว่า “ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” และในส่วนของการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่า “ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา ให้ดำเนินไปด้วยดี” การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้จัดการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ^{๓๑}

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสมี อุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชี ที่ศึกษาเล่าเรียนเรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น ๘ ชั้น คือ ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๘

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม

^{๓๐} พระครูปลัดอดิศักดิ์ อดุลเวที (ซองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗.

^{๓๑} พระยวฑฒนา รมณฺีธมฺโม (แก้วกัณหะ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๑.

แผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๕ มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้หลักธรรม และหากพระภิกษุเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขา ก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีความสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็ต้องเสื่อมสูญไปด้วยเหตุนี้ กษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมาจึงทรงทำนุบำรุงสนับสนุนฐานันดรพระราชทานราชูปการต่าง ๆ มีนิตยภัต เป็นต้น จึงจัดให้มีวิธีการสอบพระปริยัติธรรม เพื่อให้ปรากฏต่อชาวโลกทั่วไปว่า พระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้มากน้อยแค่ไหน เพียงใด เมื่อปรากฏว่าพระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้ถึงขั้นที่กำหนดไว้ พระมหากษัตริย์ก็ทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรรูปนั้นให้เป็นมหาบาเรียน (ปัจจุบันเรียกว่า มหาเปรียญธรรม) ครั้นอายุพรรษาถึงขั้นเถรภูมิ ก็ทรงตั้งให้มีสมณศักดิ์ในสังฆมณฑล ตามควรแก่คุณธรรมและความรู้ เป็นครูอาจารย์สั่งสอนพระปริยัติธรรมสืบ ๆ กันมาจนบัดนี้

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัย) ศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตจริง ทั้งทางโลกและทางธรรม ผสมผสานกันไปและเพื่ออนุวัติไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่วิชาการศึกษาพระพุทธศาสนา ยังเป็นแกนหลักในการศึกษา ถือเป็นการศึกษาสมัยใหม่ที่ผสมผสานทั้งทางด้านศาสนาและวิชาสามัญศึกษาเข้าด้วยกัน การศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ จึงถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่หลักของพระสงฆ์ เป็นการศึกษาเล่าเรียน เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตามองค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือการศึกษาธรรมวินัย ให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่าคำสอนของพระพุทธองค์ ที่จัดเป็นธรรมบทนั้นบทนี้ว่าด้วยเรื่องอะไร ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางหรือแสงประทีปแห่งชีวิต จำทำอย่างไรและ เมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไร เรียกว่า ปริยัติ

๒) ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้น มาสู่ภาคปฏิบัติ คือนำมาประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจ กล่าวอีกใน

หนึ่งก็คือนำเอาหลักธรรมที่เรารู้แล้วนั้นเป็นแนวทางหรือปทัฏฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานของตนเรียกว่า ปฏิบัติ

๓) ปฏิเวธ ได้แก่ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก พระอรหันตสาวิกา และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งทำให้ยกฐานะจากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคล การบรรลุดุธรรมขั้นนั้น ๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัติ นั้น ไม่มีใครมายกย่องหรือแต่งตั้งให้ แต่การยกฐานะดังกล่าว เป็นโดยอัตโนมัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ฐานะหรือตำแหน่งแห่งพระอริยเจ้านั้นไม่มีการแต่งตั้งให้ จะรู้ได้ด้วยตนเองคือ เป็นปัจเจกัตถ์ เวทิตัพโพ วิญญูหิ เรียกว่า ปฏิเวธ^{๙๒}

นอกจากนี้ พระภิกษุ สามเณร ต้องศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อพัฒนากาย วาจา ใจ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาเรา ถือกันว่า เป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาเป็นตัวตัดสินที่ทำให้บรรลุจุดหมายหมายของพระพุทธศาสนาและจุดหมายหมายของพระพุทธศาสนาเองก็เป็นปัญญา พระพุทธศาสนามองว่าชีวิตแห่งมนุษย์ เป็นชีวิตแห่งการศึกษา เพื่อนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า ปัญญา เมื่อมีการศึกษาเรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนา ชีวิตก็งอกงามดีขึ้น ประณีตขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา การศึกษา (สิกขา) ในทางพระพุทธศาสนาสามารถแยกออกไปเป็น ๓ ด้าน โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี ๓ ด้านคือพฤติกรรม จิตใจและปัญญาเรียกว่า ไตรสิกขาซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑) ศีล การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และทางวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ๒ ประการ คือ ๑) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่เพื่อนมนุษย์รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ๒) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ ปัจจัย ๔ เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยีและสิ่งทั้งหลายที่มีในธรรมชาติอย่างถูกต้องและมีผลดี

๒) สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรมและพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนาและเป็นไปตามเจตจำนงหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาดีแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย ซึ่งการพัฒนาจิตใจนี้มีสมาธิเป็นแกนหรือเป็นศูนย์กลางเรียกง่าย ๆ ว่า สมาธิ

๓) ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความหมายสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาคือตัวแกนนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหนก็อยู่ที่ว่า มีปัญญาชี้แนะหรือบอกทางให้

^{๙๒}พระมหาศกดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิสารธัมม (วีระ ภาทจาโร)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙-๔๑.

อย่างไรก็ตามการศึกษาฝ่ายพุทธจักรนั้นจะเน้นถึงองค์ประกอบของหลักของธรรม ๓ ประการ คือ ปรีชาดี ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งศึกษาตามหลักธรรม ๓ ประการ คือ ๑) การฝึกหัดอบรมกาย วาจาให้เรียบร้อย เรียกว่า สीलสิกขา ๒) การฝึกหัดอบรมจิตให้สงบแน่วแน่เป็นสมาธิ เรียกว่า จิตตสิกขา ๓) การหัดอบรมปัญญา ให้รู้แจ้งแทงตลอดสภาวะความเป็นจริงถึงขั้นบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง เรียกว่า ปัญญาสิกขา สิกขาทั้ง ๓ ประการนี้เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญานี้ คือการศึกษาของกุลบุตร ผู้บวชเป็นพระภิกษุสามเณร เพื่อให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายปลายทางของการบวชคือพระนิพพาน อันเป็นธรรมชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา^{๙๓}

พระเมธีธรรมมารถ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๙๔}

๑. คณิษะธูระ คือ ธูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาธูระ คือ ธูระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมนยอด

ในปัจจุบันการศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ^{๙๕}

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

(ระดับประถมศึกษา) สนามหลวงแผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรมจัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

^{๙๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

^{๙๔} พระเมธีธรรมมารถ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๗.

^{๙๕} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓-๑๔.

เหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอื่นๆบรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้ชั้นกรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ โดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือ บาลี ไวยากรณ์ ชั้นประโยค ๑-๒ ชั้นประโยค ป.ธ.๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘ และ ๙ ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือ ทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค ๑-๒ ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๘ ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศ เป็นปริญญาตรีทางศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ๙ ได้ในขณะเป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเถรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตินัดเท่ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๓) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

(ระดับมัธยมศึกษา) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิการพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

๔) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการในสองสถาบัน คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวสรุปถึงจุดหมายแห่งการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษาต้องสร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ขึ้นมาให้จงได้ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจฐานความรู้ และเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน มนุษย์ที่พัฒนาแล้ว หมายถึงคนที่มีภาวนา ๔ ได้แก่ กายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดสุดมรรคของยูเนสโก การจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องยึดหลักอริยฐานธรรม ๔ ประการ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และสันติ^{๙๖}

^{๙๖}พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ทิศทางการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖) หน้า ๔๕.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน ยังไม่เพียงพอที่จะเตรียมบุคคลในพระศาสนาให้มีความพร้อมที่จะรักษาพระศาสนาไว้ได้ หลักสูตรที่มีอยู่ก็มีขอบเขตคับแคบและจำกัดอย่างเดียว เพราะฉะนั้น จะต้องมีการปรับปรุงคุณภาพปรับปรุงเนื้อหา ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อสภาวการณ์ เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้เท่าทันต่อสภาพปัจจุบัน และสามารถที่จะนำความรู้ทางพระศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ให้คนในสมัยปัจจุบันนี้เข้าใจมองเห็นคุณค่า และใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ และในแง่ขอบเขตของการศึกษานอกจากปรับปรุงเนื้อหาของวิชาแล้ว จะต้องขยายขอบเขตวิชาให้กว้างออกไปอีก เพราะการศึกษาศาสนานั้น จะศึกษาเฉพาะตัวศาสนาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาการอื่นๆ เช่น อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นบูรพภาคของผู้ที่จะศึกษาธรรมชั้นสูงต่อไป^{๙๗}

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายและความสัมพันธ์ของคำว่า “พุทธิศึกษา” และ “จริยศึกษา” ไว้ดังนี้ตามความหมายของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงแล้ว พุทธิศึกษาจะไม่แยกจากจริยศึกษา เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์มีจริยะมาพร้อมเสร็จ ทรงสมบูรณ์ด้วยพุทธคุณทั้งสองคือ ปัญญาที่แท้มากับคุณธรรม มีกรุณา เป็นต้น และเป็นพื้นฐานของการแสดงออกที่ ถูกต้องอย่างแท้จริงซึ่งเป็นจริยธรรมในตัวของตนเอง เพราะฉะนั้นในแง่ของพุทธศาสนาจึงถือว่าตัวหลักเป็นตัวของการศึกษา” การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือ เป็นการพัฒนาตัวบุคคลขึ้น โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวคนพัฒนานั้น คือ การศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้ว ก็เอาคุณสมบัติที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การศึกษาก็เลยเป็นเครื่องมือของการพัฒนา

การพัฒนามนุษย์หรือการพัฒนาชีวิตจะเป็นไปได้ด้วยดี ต้องอิงอาศัยความเชื่อ ความมั่นใจ และความรู้ความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. ความเชื่อ ความมั่นใจในธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ และมีวิสัยแห่งการพัฒนาได้อย่างสูงสุด การพัฒนาคนนั้นมีลักษณะเด่นอันหนึ่ง คือ การดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์แต่ละคน ออกมาพัฒนาให้งอกงามอย่างเต็มที่ และใช้ให้ได้ผลดีที่สุด

๒. การทำให้บุคคลแต่ละคนรู้จักตัวเอง และความพร้อมความสามารถในการที่จะตอบรับสิ่งภายนอก^{๙๘}

^{๙๗} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๒๗ - ๓๒.

^{๙๘} พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๑ - ๕๒.

พระครูวินัยธรประจักษ์ จุกกธมฺโม ได้ให้ทัศนะไว้ว่า พระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) ของมนุษย์และเป็นกระบวนการทัศนในรูปของการจัดกระบวนการให้มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) อันประกอบด้วยการดำเนินการตลอดชีวิตของมนุษย์ การจัดที่มีการวางแผนทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท ทั้งแบบในระบบ (Formal) นอกกระบบ (non formal) และไม่เป็นทางการ หรือตามอัธยาศัย (informal) อย่างแท้จริง และสมบูรณ์ของการศึกษา^{๙๙}

ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ การหล่อหลอมจิตลักษณะของมนุษย์ ถึงแม้มีรูปร่างเป็นของเหมือนกัน แต่จิตลักษณะของมนุษย์แตกต่างกันมากยิ่งขึ้นกว่าความแตกต่างของความรูปร่างวัตถุที่มีอยู่ในโลกเสียอีกจิตลักษณะกำเนิดการรับรู้ การแปลงผลสิ่งรับรู้ความรู้สึก ความคิดและความประพฤติกรรม การศึกษาจึงกำหนดชีวิตทัศน์ โลกทัศน์ ความรู้สึก สุข ทุกข์ และความรู้สึกของเราต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม หรือสรุปอีกอย่างว่ามนุษย์เป็นอยู่อย่างไรเพราะการศึกษา^{๑๐๐}

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์ไว้ว่า ในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น ได้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งกัน ระหว่างพระเถระผู้รับผิดชอบการบริหารงานคณะสงฆ์กับพระนักศึกษารุ่นใหม่ โดยพระเถระผู้บริหารคณะสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีทัศนะกับของเก่า เห็นว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นระบบการศึกษาอย่างเดียวที่ถูกต้องชอบธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร และควรรักษาไว้ให้คงที่อยู่ออย่างเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างระบบหรือหลักสูตรและแบบเรียน การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งถือว่าเป็นความเสื่อม และเห็นว่าภิกษุสามเณรไม่ควรเล่าเรียนวิชาการสมัยใหม่ เพราะจะทำให้ลาสิกขาจำนวนมาก แต่ฝ่ายพระนักศึกษารุ่นใหม่เห็นว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมควรรักษาไว้เพียงเนื้อหาสาระคือพระธรรมวินัย แต่ควรมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงในด้านระบบ หลักสูตร แบบเรียน และวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามกาลสมัย และควรมีการศึกษาวิชาการสมัยใหม่บางอย่างด้วย เพื่อช่วยเสริมสร้างความสามารถในการ

^{๙๙} พระครูวินัยธรประจักษ์ จุกกธมฺโม (จำปาทอง), กระบวนการเรียนรู้แบบ“อริยสัจ๔.” ของพระพุทธศาสนาเป็นต้นแบบที่มุ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยแท้จริง, (สุรินทร์ : โรงพิมพ์ศิริรัตนออฟเซต, ๒๕๔๕), หน้า ๗๕ - ๗๖.

^{๑๐๐} ประเวศ วะสี, ศ.นพ., พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๓๖), หน้า ๑๗.

ปฏิบัติศาสนกิจให้ได้ผลยิ่งขึ้น ส่วนการลาสิกขานั้นเป็นปรากฏการณ์ตามปกติของประเพณีการบวช^{๑๑๑}

สรุปได้ว่า การศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาพระภิกษุสงฆ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนา และสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย และการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ถือว่าเป็นหัวใจในการรักษาพระพุทธศาสนาและเป็นพื้นฐานสำคัญในที่จะเผยแผ่หลักพระพุทธศาสนา เพราะคณะสงฆ์จะสามารถเผยแผ่หลักธรรมอันดีงามแห่งพระพุทธศาสนาได้ ก็ต้องศึกษาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติให้เกิดผล และเผยแผ่ไปสู่ผู้อื่นได้ต่อไป

๒.๔.๓ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการเผยแผ่หลักพระพุทธศาสนา ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไว้หลายท่าน ดังนี้

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง^{๑๑๒}

การเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาทและประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุก ๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน การเผยแผ่หลักพระพุทธธรรมคำสั่งสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส

^{๑๑๑} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, วิชาการพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔), หน้า ๖ - ๗.

^{๑๑๒} พระยวฑฒนา รมณัธมโม (แก้วกัณหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๑๕.

ศรัทธา และตั้งตนให้อยู่ในสัมมาปฏิบัติ เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ การพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์ควรตระหนักในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

- ๑) วิทยุธรรมิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้
- ๒) สัมปรายิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า
- ๓) ปรมาตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งคือ พระนิพพาน

ในส่วนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้คือ

๑) อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดจนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ

๒) อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓) หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔) แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

๕) เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

๖) หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นให้หมดไปโดยชอบ

๗) ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น

๘) ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัด ต่าง ๆ ได้ท่องเที่ยวอ่านตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

บทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์ งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

๑. งานพระธรรมทูต ดำเนินการโดยใช้ฆัฒิมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมควรบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมและ ความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถ ใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งาน

พระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนาธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามากะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม วัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี ๔ ประการ คือ

๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

๒) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจ แก่ประชาชน

๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการ ประชาชนพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนา ในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ ของประชาชน

๔) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.บ.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมาย ที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบท ได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัด ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการ และประชาชนเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคม

๔. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามากะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อจัดฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไป ของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามากะผู้เยาว์ เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามากะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗-๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามากะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑-๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามากะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖-๑๘ ปี

๖. การเผยแผ่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรมและการเผยแผ่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัดเป็นโครงการที่จัดขึ้นมาเพื่อพัฒนา คุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจลานกีฬา เป็นต้น^{๑๐๓}

๘. สื่อสารมวลชนกับคณะสงฆ์ เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกรูปมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อสารมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น และตระหนักว่าสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในสังคมปัจจุบัน คือ

- ๑) ความสำคัญของสื่อสารมวลชน
- ๒) หลักการ และจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน
- ๓) พ.ร.บ. คลื่นความถี่กับการพระศาสนา
- ๔) ชนิดและรูปแบบของสื่อสารมวลชน
- ๕) บทบาทพระสงฆ์กับสื่อสารมวลชน

๙. งานประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกรูปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการประชาสัมพันธ์ และสามารถนำหลักการและวิธีการไปประยุกต์ใช้กับงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- ๑) หลักและวิธีการประชาสัมพันธ์
- ๒) องค์ประกอบของการประชาสัมพันธ์
- ๓) ความสำคัญของการวางแผนประชาสัมพันธ์
- ๔) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์
- ๕) แนวทางการประชาสัมพันธ์^{๑๐๔}

ในการเผยแพร่พุทธธรรมนั้นมีหลายวิธี ดังต่อไปนี้

๑) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมะ สั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งวิธีนี้ ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแพร่หลักธรรมเป็นประจำ

๒) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนและพูดจะต้องมีลีลาในการพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังพิเศษเป็นวิธีการที่น่าสนใจ

^{๑๐๓}บุญศรี พานะจิตต์, โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

^{๑๐๔}พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๘๖.

๓) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่นเข้าใจ

๔) สันทนาธรรม คือ การพูดจาหรือในหลักธรรมเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง

๕) การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสั่งสอนให้ นั่งภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิและเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขาร ตามหลักไตรลักษณ์

๖) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยอาจจำหน่ายแจกไปในกลุ่มที่มีเวลาศึกษาธรรมะด้วยตนเอง

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ให้ความหมายของการเผยแผ่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกเป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรถ ภิกษเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกาณุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसान” แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ว่า ๓ ประการ คือ

๑. ติฏฐธรรมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น

๒. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้นไป

๓. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน^{๑๐๕}

ปิ่น มุกทุกันต์ การเผยแผ่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ามีวิธีดำเนินการในการประสานมนุษย์สัมพันธ์โดยตระหนักในเหตุ ๓ ประการ ๗๐ อยู่เสมอ และในทุก ๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการ คือ ๑) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา ๒) ทรงวิจัยถึงความต้องการของเขา ๓) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขา จึงกล่าวได้ว่าการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ

^{๑๐๕} พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), คม ชัด ลึก เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเขียน, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑.

(หลัก)ในการปฏิบัติ(การแสดงธรรม)ให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น ให้เกิดความกระตือรือร้นทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนมุ่งประโยชน์ต่อมหาชน สอนด้วยเหตุผล เป็นศาสนาที่มีในโลก ที่องค์ผู้ประติษฐานและผู้เผยแผ่ ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสอยู่เสมอว่า ให้คิดตรองตรองเสียให้ดีก่อน แล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดี ไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อน แล้วจึงเข้าใจภายหลังหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผล ผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผลด้วยเหตุดังนี้บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดี จึงประกาศให้ทราบ มีลักษณะอะลุ่มอะล่วย แสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรม นับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้

๑. งานพระธรรมทูต เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะ และความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรม สามารถนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่างๆในด้านเศรษฐกิจสังคมการปกครองและสิ่งแวดล้อมประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยายการสนทนา ธรรมีกถา นำฝึกปฏิบัติ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระภิกษุในชนบทได้มีบทบาทเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ๆ

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. การเผยแผ่ทางวิทยุและโทรทัศน์

๕. วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรม

๖. งานเผยแผ่ต่างประเทศ

งานพระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล และเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคง^{๑๐๖}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆวิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๑๐๗}

บุญศรี พานะจิตต์ กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้^{๑๐๘}

๑) งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นวางรากฐานแห่งความมั่นคงของ

^{๑๐๖} ปิ่น มุกกันต์, มุมสว่าง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

^{๑๐๗} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๑๐๘} บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

ประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนาธรรมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๓) งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และน้อมนำพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔) งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียก พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗-๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑-๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖-๑๘ ปี

๖) การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗) การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจการกีฬา เป็นต้น

สรุปได้ว่า วิธีที่ภิกษุสงฆ์ ใช้ในการเผยแพร่ธรรมะในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่ การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะจะเลือกใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ การเทศนาสั่งสอนประชาชน เป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือ การเผยแผ่นี้เองคณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถา ภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดี จะได้รับการยกย่องมาก ปัจจุบันมีบางวัดสอนวาทศิลป์ในหลักสูตรการศึกษาภิกษุสงฆ์สามเณร ก็เป็นการส่งเสริมภิกษุสามเณรให้มีความสามารถในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา อันเป็นหัวใจหลักในการประกาศพระพุทธศาสนา

ให้มีความมั่นคงถาวรนั้น นับว่าได้ตามพุทธประสงค์ที่ทรงส่งสาวกประกาศพระพุทธศาสนาในเบื้องต้นแห่งพุทธกาล และเอื้อเพื่อต่อภฏ ระเบียบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยเป็นอย่างดี และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๔ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการศึกษาสงเคราะห์ ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการการศึกษาสงเคราะห์ ไว้หลายท่าน ดังนี้

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือการศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาแล้วเรียน^{๑๐๙}

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อม แก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา^{๑๑๐}

คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งเป็น ๒ ประการ คือ

๑) การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จัดได้ถึง ๔ ประเภท คือ

(๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนรวมกันกับภิกษุ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

^{๑๐๙} พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (ทองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๘๐.

^{๑๑๐} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือครูจริยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒), หน้า ๕-๖.

(๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดของคณะกรรมการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนมและโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

(๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเพื่อให้นักเรียนนักศึกษา ได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักร หยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวน วิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ภาษาอังกฤษ อันเป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

(๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญาส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วยเหลือฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กสอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้นที่ไม่เกินกำลัง ของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

๒) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

ส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศาสนศึกษาหรือการสงเคราะห์สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการส่วนตัว หรือเป็นการคณะสงฆ์ได้ ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษาสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

- ๑) ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
- ๒) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา
- ๓) ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา
- ๔) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว ภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษา ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์

ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษาช่วยพัฒนาสถานศึกษาช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษา และช่วยเหลือบุคคลผู้กำลังศึกษา

วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมป้อนนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็ก ที่ยากจนขาดคนดูแล และกำพร้าบิดาก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิด พระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป

การศึกษาสงเคราะห์ถือว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าว คือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษ่อื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ ๑.โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕.โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๑๑๑}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ๔ ลักษณะ คือ^{๑๑๒}

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับพระสงฆ์ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนมและโรงเรียนนนทบุรีวิทยา จังหวัดนนทบุรี

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งนี้ เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันที่

^{๑๑๑}บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^{๑๑๒}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘-๔๙.

สถานศึกษาของทางฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็น ศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการ มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลาน ชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเหลือ ฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็ก ๆ สอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้น ที่ไม่เกิ่นกำลัง ของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

การศึกษาสงเคราะห์นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว ภิษุสงฆ์ยังให้ความสำคัญสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็ก และเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดา ก็ได้อาศัย สถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้ พระสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป^{๑๑๓}

พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจุจาวที) กล่าวว่าการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการศึกษาสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร^{๑๑๔}

ไพบูลย์ เสียงก้อง การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการ ดังนี้

^{๑๑๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐-๕๑.

^{๑๑๔}พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจุจาวที), พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๐.

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้น คือ

ชั้นเตรียม รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นต้น รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

ชั้นกลาง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นสูง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

หลักสูตรการสอน จะมี ๒ ประเภท คือ วิชาบังคับ ได้แก่ ประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรมและศาสนพิธี ประเภทที่ ๒ คือ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกวิชาตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นความพร้อมของโรงเรียนความต้องการของท้องถิ่นและความเหมาะสมของเวลางบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัย ๓-๕ ขวบ งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๓. โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับทึน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยวัดจัดตั้งขึ้นและให้การสนับสนุน^{๑๑๕}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๑๑๖}

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษาการอบรมสั่งสอนการให้ที่อยู่อาศัยอาหาร รวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่น และมีความสุขทั้งร่างกายและ

^{๑๑๕} ไพบุลย์ เสียงก้อง, "หลักการบริหารงานในวัด", ในอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ, (ปทุมธานี: บริษัทสื่อตะวันจำกัด, ๒๕๔๗), ๑๙๓.

^{๑๑๖} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, หน้า ๕-๖.

จิตใจ การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติอย่างยิ่ง และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ อย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทย ได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยตั้งแต่ อดีตมาแล้ว เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของ พระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์คือการให้ การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่งมหาเถรสมาคมยังได้ให้ ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา ให้ เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ มิให้มีการบังคับด้วย ประการใด ๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์ หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งทุน เพื่อการนี้ ห้ามมิให้วัดกู้ยืมเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการตั้งทุนชั่วคราวหรือการตั้งทุน ถาวร การสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษา ยังไม่มีครูฝ่ายฆราวาสเพียง ก็ได้ อาศัยศาลาหรือเสนาสนะใด ๆ ของวัดเป็นโรงเรียน พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของ ประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้าง โรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐบาล ก็ให้สงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัด โรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกที่มีรัฐเริ่มจัด การศึกษา เป็นต้น

๒.๔.๕ ด้านการสาธารณูปการ

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการสาธารณูปการ ปรากฏว่ามีผู้ให้ ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหาร การคณะสงฆ์ส่วนกลาง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๔๘ ใช้คำว่า “องค์การ สาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม และระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการ สาธารณูปการ มีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ

- ๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
- ๒) กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัด ราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง
- ๓) กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
- ๔) การศาสนสมบัติของวัด

แนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการ วัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่รื่นรมย์ ลานวัดสะอาด ปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูล มีถังรองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้า วัดควรมีประตูเปิดปิดตามวันเวลา เพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สิน มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญ ๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร การทำสีเสนาสนะก็ดี แผ่นป้ายก็ดี ให้ใช้สีทาเรียบ ๆ ไม่ฉูดฉาดการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัด ให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทย มีการจัดระบบน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้าที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล ห้องน้ำ ห้องส้วม จัดสวัสดิการภิกษุสามเณร ได้รับความผาสุก ในการบำเพ็ญสมณธรรม วัดควรจัดบริเวณและอาคารสถานที่ให้ ร่มรื่นสวยงาม สะอาด สงบและมีสภาพเป็นอุทยานหรือสวนป่าที่มีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติมากที่สุด จัดวางแผนผังที่เป็นสัดส่วนโดยแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสและเขต฼วาปนสงเคราะห์ให้เป็นระเบียบ จัดให้มีหอกระจายข่าว เพื่อสอดแทรกความรู้และบริการข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน อีกทั้งจัดธรรมสถานหรือ สวนธรรม เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมศีลธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนหรือคนในท้องถิ่น

ความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาวัดและส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้วัฒนาสถาพรสืบไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา ในด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบัน แบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ ๑. การบูรณะและพัฒนาวัด ๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ๓. การดูแลรักษาและจัดการ ศาสนสมบัติของวัด และการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) ๔ อย่าง คือ

๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นรื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตาสบายในแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

๒) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด วัดใดดี หรือไม่ดี ดูได้จากบุคคล ๔ ประเภทนี้ สาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล ๔ ประเภทนี้ โดยการจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคลไม่ให้เป็นกัน

๔) ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมาย คือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายงานสาธารณูปการ หมายถึง การช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานให้วัด

เรียบร้อยดั่งาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ^{๑๑๗}

พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจุจวาทิ) ได้ให้ความหมายคำว่า การสาธารณูปการ คือ กระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก ถืองานอื่นเป็นงานรองภายใต้หลักการ ๒ ประการ คือ

๑. ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้
๒. สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย โดยเลือกใช้วิธีการ ๓ วิธี
 - ๒.๑ แนวแน่แก้ไขในสิ่งผิด
 - ๒.๒ เต็มใจสนับสนุนในสิ่งถูกให้ดียิ่งขึ้น
 - ๒.๓ ตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น^{๑๑๘}

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และ พระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ^{๑๑๙}

- ๑) การบูรณะและพัฒนาวัด
- ๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
- ๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาส หรือ วัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สปปายะ) ๔ อย่าง คือ^{๑๒๐}

๑) อาวาสสปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายในแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๒) อาหารสปปายะ อาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

^{๑๑๗} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), การคณะสงฆ์และพระศาสนา, หน้า ๕๔.

^{๑๑๘} พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจุจวาทิ), พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคม, หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

^{๑๑๙} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

^{๑๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑-๑๒

๓) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัด หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและเด็กวัด

๔) ธรรมสัปปายะ ธรรมที่เป็นสบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) ได้กล่าวถึงบทบาทสาธารณูปการ ไว้ว่า การพัฒนาสาธารณูปการน่าจะแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) พัฒนาวัด ๒) พัฒนาคณะในวัด ๓) พัฒนาชุมชน และเมื่อกล่าวโดยสรุปความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่อำนวยการประโยชน์แก่ประชาชนหรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้วัฒนาสถาพรสืบไป ในปัจจุบันการกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาพระศาสนาด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้เป็น ๓ เรื่องดังนี้

๑. การบูรณะและพัฒนาวัด

๒. การก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

อนึ่ง งานด้านสาธารณูปการทั้ง ๓ ประเภท เมื่อแยกเป็นข้อย่อยแล้ว จะได้ดังนี้

๑) ขออนุญาตรื้อถอนและก่อสร้างศาสนวัตถุใหม่

๒) ขอสถาปนา ตั้งวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง

๓) ขอยกวัดร้างเป็นวัดที่มีภิกษุจำพรรษา

๔) ขอยกวัดเป็นพระอารามหลวง

๕) ขอยุบวัดรวมวัด

๖) วัดประสบอัคคีภัย วินาศภัย

๗) การประชุมตรวจการคณะสงฆ์

๘) การขอใช้ที่ดินทางราชการเพื่อสร้างวัด

๙) ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวกับสาธารณูปการ

๑๐) ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา

๑๑) งานของงบประมาณอุดหนุนการบูรณะวัด^{๑๒๑}

^{๑๒๑} พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมในผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, ๒๕๔๘, หน้า ๒๗๔.

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า สาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาศาสนสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรมกุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๑๒๒}

มานพ พลไพรินทร์ กล่าวว่างานสาธารณูปการนั้นสืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือ วัด คนไทยไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใดเมื่อรวมกันขึ้นเป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัด มีพระสงฆ์ไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี และเป็นที่ยาวเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือของชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำเป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชน เกิดเป็นกิจการของวัดและของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชน และกิจการอื่นๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่า การสาธารณูปการ^{๑๒๓}

ดังนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การสาธารณูปการจะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สง่างามขึ้น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทำนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ต้องมีการดูแลอนุรักษ์ศาสนสถาน คือ ดูแลรักษาศาสนสถานให้

^{๑๒๒} กรมการศาสนา, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า ๗.

^{๑๒๓} มานพ พลไพรินทร์, คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๕๔.

มั่นคงถาวรและเป็นการอนุสรณ์สถานแก่นุชนรุ่นหลังได้ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม บุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในสังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคม พ้นจากความลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษาการเผยแผ่ ศาสนธรรมและการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระศาสนาสร้างความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

๒.๔.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการสาธารณสงเคราะห์ ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์ ไว้หลายท่าน ดังนี้

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือ การช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนจุนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำคำสอนความคิดและวัตถุสิ่งของ ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้นการสอนหนังสือก็ถือการแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ที่ดีจัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น^{๑๒๔} การสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะคือ

๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยงาน บมต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น

^{๑๒๔} พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (ทองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๘๘.

๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยาก เพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้นรวมไปถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและการสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัด จะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาส จะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้าน ๆ ที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะสามารถจัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่าวัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล ตามประเพณีของชาวบ้านของวัดภิกษุสงฆ์ สามเณร ในวัดอันมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าปกครอง ดูแล รักษาวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชน ในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด หรือที่อื่นใดในหมู่บ้าน ตำบลที่ตั้งวัดนั้นและหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อื่น ๆ แก่ประชาชน ในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมฺโม) ได้กล่าวไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็น การก่อสร้างถนนทำสะพาน ศาลาพักผ่อนงานนี้จะมี อ.บ.ต. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่นการช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการจัดการให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟไม่เก็บค่าเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาพึ่งมาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวก สบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้ย៉ำนึ่งดูดา^{๒๕}

^{๒๕}พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมฺโม), สารภาค ๑๕, (กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ การจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะมี ๔ ประการคือ

๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบลกิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ

๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าปลูกต้นไม้ และอื่นๆ

๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟฟ้าไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้^{๑๒๖}

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺณาสิริ) กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆแก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนเมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๑๒๗}

^{๑๒๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์และพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๑-๖๒.

^{๑๒๗} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺณาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๔.

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ กล่าวถึงความสำคัญของการกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาพระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส^{๑๒๘}

ไพฑูลย์ เสี่ยงก้อง อธิปติกรมการศาสนา ได้กล่าวว่า งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดเจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุม อบรมเยาวชน และประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่ที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนการช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้^{๑๒๙}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่ที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๑๓๐}

กล่าวการศึกษาทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์ สามเณร การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้สถานที่ที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์ นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

^{๑๒๘}บุญศรี พานะจิตต์, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**, หน้า ๒๕.

^{๑๒๙}ไพฑูลย์ เสี่ยงก้อง “หลักการบริหารวัด”, **วัดพัฒนา ๔๔**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

^{๑๓๐}กรมการศาสนา, **คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ**, หน้า ๗.

๒.๕ การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

การบริหารกิจการงานคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีนั้นเป็นไปตามพระธรรมวินัยซึ่งถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน และจากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ไว้หลายท่าน ดังนี้

ในอดีตการบริหารและการปกครองเป็นไปตามสมัยสุโขทัย อโยธยา กรุงธนบุรี รัตนโกสินทร์ จนมาถึงในปัจจุบัน มีการจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลในสมัยนั้นซึ่งมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยน

รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง จอมพลสฤษดิ์เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจกันนั้นนำมาซึ่งความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทาง คือ สังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นระบบที่มีผล บั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินการคณะสงฆ์ให้ต้องประสบอุปสรรคและล่าช้า

ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นในพ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ “โดยที่การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นนั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการจึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราช องค์สมเด็จพระสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา”

จากการที่กล่าวข้างต้น การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน (มหานิกาย) จึงเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ โดยการบริหารและการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีเป็นไปในรูปแบบการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนด ตำแหน่งพระสังฆาธิการ หรือ

ผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นคือ ๑) เจ้าคณะภาค ๒) เจ้าคณะจังหวัด ๓) เจ้าคณะอำเภอ ๔) เจ้าคณะตำบล และ ๕) เจ้าอาวาส^{๓๑}

ดังนั้น การบริหารและปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน (มหานิกาย) สามารถแสดงรายละเอียดตามลำดับชั้นการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ได้ดังนี้

๑. สมเด็จพระสังฆราช เป็นประมุข
๒. กรรมการมหาเถรสมาคม
๓. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ วัดชนะสงคราม
๔. เจ้าคณะภาค ๑๕ พระธรรมปริยัติเวที วัดพระปฐมเจดีย์ฯ
๕. เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี พระเทพวิสุทธิทราภรณ์ วัดมหาธาตุราชวรวิหาร มีเขตการบริหารการปกครองระดับอำเภอ ๑๐ อำเภอ ระดับตำบล ๗๑ ตำบล ระดับวัด ๓๓๘ วัด ดังนี้

๑) คณะสงฆ์อำเภอเมืองราชบุรี

- ๑) พระครูสิริศนาภรณ์ (วัดนาหนอง) เป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี
- ๒) พระครูโสภณปัญญาวุฒิน (วัดเทพช่องลมฯ) เป็นรองเจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี

๓) พระครูศรีธรรมวาที (วัดเทพอาวาส) เป็นรองเจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี มีเขตปกครองทั้งหมด ๑๕ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระมหาสำรวย ปญฺญาสาโร
- ๒) พระครูภาวนาธรรมรังษี
- ๓) พระครูโสภณวิภูษิต
- ๔) พระครูกิตติสังวร
- ๕) พระครูปริรักษ์คามเขต
- ๖) พระครูพัฒนศาสนการ
- ๗) พระครูศาสนกิจวิบูลย์
- ๘) พระครูพิพิธธรรมานุยุต
- ๙) พระครูบรรณเมกกิจ
- ๑๐) พระครูธรรมสารสุนทร
- ๑๑) พระครูประโชติธรรมวิมล
- ๑๒) พระครูวาทิตธรรมวัฒน์

^{๓๑} พระวิสุทธิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรังสี), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๗.

๑๓) พระครูสังฆรักษ์จรูญ พลญาโณ

๑๔) พระครูสมุห์มงคล สิริมงคล

๑๕) พระครูพิทักษ์ถาวรเขต

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๖๔ วัด มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๑๒๑ รูป

๒) คณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง

๑) พระพิศาลพัฒนโสภณ (วัดบ้านโป่ง) เป็นเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง

๒) พระครูสุธีปริยัติวิธาน (วัดบ้านโป่ง) เป็นรองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
มีเขตปกครองทั้งหมด ๑๔ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

๑) พระครูสันติธรรมมารัต

๒) พระครูศรีธรรมนาท

๓) พระครูวิจิตรธรรมธาดา

๔) พระครูปิยสีลสาร

๕) พระมหานุศาสตร์ ธรรมโชโต

๖) พระครูสุพัฒน์วรกิจ

๗) พระครูประสิทธิ์สุตกิจ

๘) พระครูวิหารการโกวิท

๙) พระครูอุปถัมภ์ศึกษากร

๑๐) พระครูวรพรตธาดา

๑๑) พระมหาอดุ้ยณัฐ ยุตตมโม

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๕๕ วัด มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๘๓ รูป

๓) คณะสงฆ์อำเภอโพธาราม

๑) พระครูโพธารามพิทักษ์ (วัดโบสถ์) เป็นเจ้าคณะอำเภอโพธาราม

๒) พระครูวิจิตรพัฒนโสภณ (วัดพระศรีอารยย์) เป็นรองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม
มีเขตปกครองทั้งหมด ๑๔ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

๑) พระครูโสภณกิตติคุณ

๒) พระครูสาธกธรรมกิจ

๓) พระครูรัตนคุณาทร

๔) พระครูสุนทรพิพิธการ

๕) พระครูโพธิวราร

๖) พระครูพิทักษ์บุญวิมล

- ๗) พระครูพิทักษ์ศิลปาคม
- ๘) พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ
- ๑๐) พระครูวรวิสุทธิวัตร
- ๑๑) พระครูคุณสารานุกูล
- ๑๒) พระครูสังฆรักษ์สุชิน คุณธำโร
- ๑๓) เจ้าอธิการสถิตย์ อนาวิโล
- ๑๔) พระมหาสุวรรณ โสภิต

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๖๙ วัด มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๙๗ รูป

๔) คณะสงฆ์อำเภอดำเนินสะดวก

- ๑) พระปริยัติกิจโสภณ (วัดบัวงามฯ) เป็นเจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก มีเขตปกครองทั้งหมด ๔ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้
 - ๑) พระครูไพศาลพัฒนาภรณ์
 - ๒) พระครูโสภณธรรมนาท
 - ๓) พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ
 - ๔) พระครูสุธรรมรักษ์

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๒๖ วัด มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๖๗ รูป

๕) คณะสงฆ์อำเภอปากท่อ

- ๑) พระครูสุภัทรญาณนิวิฐ (วัดปากท่อ) เป็นเจ้าคณะอำเภอปากท่อ มีเขตปกครองทั้งหมด ๗ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้
 - ๑) พระครูพิพัฒน์จริยาภรณ์
 - ๒) พระครูโอภาสพัฒนกิจ
 - ๓) พระครูสมานวรกิจ
 - ๔) พระครูรัตนโชติก์
 - ๕) พระครูโสภณธรรมาภิบาล
 - ๖) พระครูผาสุกวิริยคุณ
 - ๗) พระมหาอวยชัย ภาทจจาโร

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๒๖ วัด มีที่พักระสงฆ์ ๗ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๗๑ รูป

๖) คณะสงฆ์อำเภอจอมบึง

๑) พระครูวิบูลกิจสุนทร (วัดวาปีสุทธาวาส) เป็นเจ้าคณะอำเภอจอมบึง มีเขตปกครองทั้งหมด ๗ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูรัตนกิตติวัฒน์
- ๒) พระครูสุพจน์บุญญากร
- ๓) พระครูปลัดกัญไธ้ สิริธโร
- ๔) เจ้าอธิการชูชาติ โชติกาโร
- ๕) เจ้าอธิการเชาวลิต ญาณชลิต
- ๖) พระใบฎีกาเหล็ง อรุโณ

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๓๒ วัด มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๔๓ รูป

๗) คณะสงฆ์อำเภอบางแพ

๑) พระครูโสภณอาจารย์คุณ (วัดกลางวังเย็น) เป็นเจ้าคณะอำเภอบางแพ มีเขตปกครองทั้งหมด ๕ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูปัญญาธิการ
- ๒) พระครูสุนทรปิยาจารย์
- ๓) พระมหาสละ ฉนทโก
- ๔) พระครูสังฆการโกวิท
- ๕) พระครูประสาธวรคุณ

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๒๖ วัด มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๓๙ รูป

๘) คณะสงฆ์อำเภอวัดเพลง

๑) พระครูศรีธรรมมาภรณ์ (วัดแจ้งเจริญ) เป็นเจ้าคณะอำเภอวัดเพลง มีเขตปกครองทั้งหมด ๑ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระปลัดวิวัฒน์ อจาโร

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๖ วัด มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๑๐ รูป

๙) คณะสงฆ์อำเภอสวนผึ้ง

๑) พระครูจริยธรรมานุรักษ์ (วัดหนองหมี) เป็นเจ้าคณะอำเภอสวนผึ้ง มีเขตปกครองทั้งหมด ๒ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูพิทักษ์อรัญเขต
- ๒) พระครูปลัดอุดม โอภาโส

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๑๐ วัด มีที่พักระสงฆ์จำนวน ๑๕ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๒๐ รูป

๑๐) คณะสงฆ์อำเภอบ้านคา

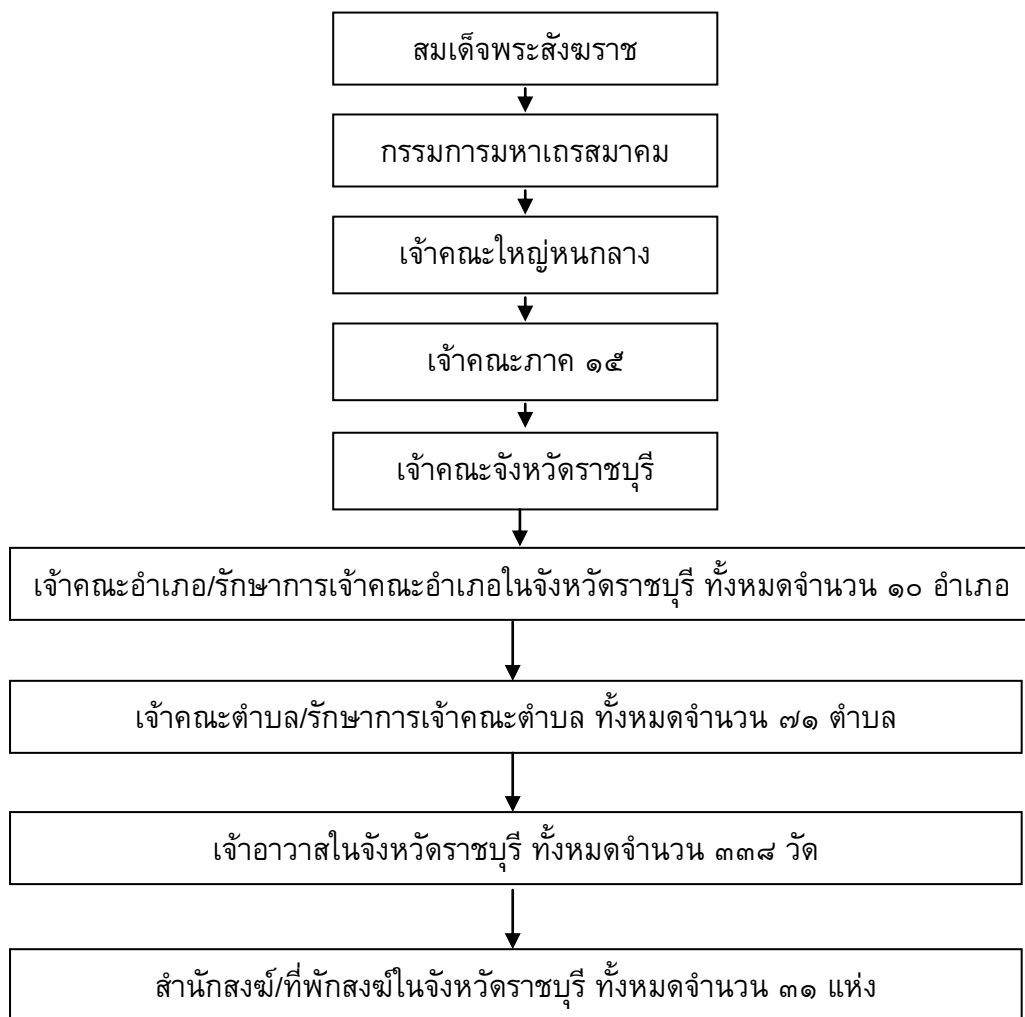
๑) พระครูอริยเขตคณารักษ์ (วัดโป่งกระทิงล่าง) เป็นรักษาการเจ้าคณะอำเภอบ้านคามีเขตปกครองทั้งหมด ๒ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

๑) พระครูธรรมธรของ สีสมนุโณ

๒) เจ้าอธิการองอาจ อธิปัญโญ

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๑๐ วัด มีที่พักสงฆ์จำนวน ๙ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์การทั้งหมด ๑๘ รูป

จากที่กล่าวการการบริหารการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีสามารถแสดงเป็นแผนภาพประกอบที่ ๒.๑ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี (มหานิกาย)^{๑๓๒}

^{๑๓๒} สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เอกสารประกอบการประชุมพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓, หน้า ๑๐-๑๔.

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ

จากการศึกษาบททวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ ปรากฏว่ามีผู้ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการไว้หลายท่าน ดังนี้

พระมหาศกดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษามหาวิทยาลัยการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธรรมาธิบดี (วีระ ภาททจารี)”, ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธรรมาธิบดี ท่านได้เผยแผ่ผ่านบทบาทภาระงาน กิจกรรมคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ประการ ได้แก่ บทบาทการปกครองบทบาทศาสนศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม โดยมีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมที่ดำเนินตามพุทธวิธีการสื่อสาร วิธีการเผยแผ่ของพระสาวกและมีการนำหลักการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา กล้าหาญ เลื่อมใส เราใจอยากฟังอยากประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเข้าถึงมหาชน หรือกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ รูปแบบการใช้สื่อบุคคล รูปแบบการใช้สื่อมวลชน รูปแบบการใช้สื่อเฉพาะกิจ การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธรรมาธิบดี (วีระ ภาททจารี) จึงประสบความสำเร็จอย่างสูงยิ่งเพราะความโดดเด่น ในด้านการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยการชี้ให้ทำ นำให้ดูอยู่ให้เห็น ยิ่งกว่านั้นรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านก็มีความหลากหลายทันสมัย เข้ากับยุค เข้ากับเหตุการณ์ เป็นปัจจัยส่งเสริม สนับสนุนให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแบบอย่าง หรือประยุกต์ใช้ ในการเผยแผ่พุทธธรรมของนักเผยแผ่ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งยวดต่อพระพุทธศาสนาสืบไป^{๑๓๓}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลารามารณ”, จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศบรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเป็นผู้ให้คำปรึกษา

^{๑๓๓} พระมหาศกดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี), “ศึกษามหาวิทยาลัยการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธรรมาธิบดี (วีระ ภาททจารี)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

ในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้คือชุมชนพลอกจากอบายมุขโดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง^{๑๓๔}

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัว มีอาชีพเกษตรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ยึดถือธุดงค์วัตรเป็นเครื่องขัดเกลาภิเลสเป็นพระสงฆ์ นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมีอยู่ ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการนำไปปฏิบัติมากกว่าสอนให้รู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษาสาธารณสุขและสาธารณะประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๑๓๕}

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต (หวานดี) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ”, ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมอยู่ในระดับน้อย เจ้าอาวาสในจังหวัดสมุทรปราการ มีบทบาทในการพัฒนาสังคม ด้านการปกครองมากกว่าด้านอื่นตามลำดับ การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีธรรมะ ความอดทน เสียสละ และยุติธรรม ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ฟังเหตุและผล ความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาสังคมแต่ละด้าน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรเน้นในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมช่วยแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ได้^{๑๓๖}

^{๑๓๔} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๑๓๕} พระมหาบุญมี อธิบุญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

^{๑๓๖} พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต, “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

ทวี ขจรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้านพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามจากค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปโภค บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ และบทบาทด้านการศาสนศึกษา^{๑๓๗}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสังฆาธิการ สรุปได้ว่า บทบาทพระสังฆาธิการที่สำคัญที่สุดคือระดับวัดหรือระดับเจ้าอาวาสแล้วไล่เรียงความสำคัญขึ้นมาระดับเบื้องต้นตามลำดับ และบทบาทพระสังฆาธิการในการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์คือการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพวัด คุณภาพคณะสงฆ์ และคุณภาพพระพุทธศาสนา อันเกี่ยวเนื่องกับภารกิจ ๖ ประการ คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นงานหลักของคณะสงฆ์นั่นเอง

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

จากการศึกษาบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ปรากฏว่ามีผู้ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวข้องกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระณัฐพล จิตธมฺโม (ปราบพินาศ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการปกครอง ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพรรษาและวุฒิการศึกษาบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสงฆ์ในวัด

^{๑๓๗} ทวี ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

เขตนบุรีที่มีอายุ วุฒิการศึกษา วุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในวัดเขตนบุรีไม่แตกต่างกัน^{๑๓๘}

พระมหาเรังศักดิ์ พิมพ์สกุล ได้ศึกษาการเรื่อง “บริหารวัดในทศวรรษหน้า”, จากการศึกษาพบว่า ๑. วัดอุประสงค์เพื่อการบริหาร ให้พระภิกษุปฏิบัติตามธรรมวินัย พัฒนาวัดให้สะอาดร่มรื่น ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้คุณธรรม จัดระเบียบการบริหาร การเงินและกิจการภายในวัดรวมทั้งพัฒนาให้เจ้าอาวาสมีวิสัยทัศน์ ๒. โครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการและการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกรช่วยในกิจการของสงฆ์ ๓. ภารกิจ ๖ ด้าน คือ ปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารแบบมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่ทำความผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรและกระจายการศึกษา รวมทั้งจัดการศึกษาโดยภิกษุสามเณรต้องศึกษาทุกรูปจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและชุมชนมีการปรับปรุงหลักสูตรพัฒนาภิกษุที่ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุน พระสงฆ์ควรพัฒนาภิกษุ โดยรัฐให้การสนับสนุนการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย เป็นสัดส่วนมีแบบแปลน โดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแล ส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ให้รูปแบบต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในการจัดอบายมุข^{๑๓๙}

อารยา กอบความดี ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม”, ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและกลไกการบริหารวัดแต่ละแห่ง สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารวัดได้อย่างเหมาะสมโดยใช้หลักธรรมวินัยนำหน้า ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ หากมีปัญหาการจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ ก็ประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างกลมกลืน ผลการวิจัยการบริหารวัดสามพรานตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ทุกมิติของการบริหารกิจการของวัดสามพรานสามารถกำหนดเทคนิค สาระสำคัญของการใช้หลักธรรมาภิบาลแต่ละหัวข้อได้อย่างชัดเจน ส่วนแนวทางวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารวัดโดยทั่วไปนั้น การวิจัยพบว่า ควรมีขั้นตอนดำเนิน ๔ ขั้นตอน คือ ๑. การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานของวัดด้านชุมชนด้านสังคม ด้านบุคคล ด้านวัฒนธรรม และการจัดการของวัด ๒. การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล ๓. ออกแบบการประยุกต์ใช้หลัก

^{๑๓๘} พระณัฐพล จิตฺตโม (ปราบพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๑๓๙} พระมหาเรังศักดิ์ พิมพ์สกุล, “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

หลักธรรมาภิบาล และ ๔. การดำเนินการตามที่กำหนดไว้ให้ครบทุกด้าน และดำเนินการทุกขั้นตอน คือ การอบรมความรู้ด้านธรรมาภิบาล การจัดทำระบบการบริหารด้วยการจัดทำคู่มือธรรมาภิบาล มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้และการยอมรับรูปแบบการบริหาร และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ ก็จะทำให้วัดมีรูปแบบบริหารวัดด้วยหลักธรรมาภิบาลที่ชัดเจนเป็นระบบและเป็นรูปธรรมชัดเจน^{๑๔๐}

ศาสตราจารย์ ภูวกว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓” จากการศึกษาพบว่า ๑. สภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก รายด้านด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมากด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย ๒. ปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับน้อย รายด้าน ด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย ๓. เปรียบเทียบสภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัด และระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๔. เปรียบเทียบปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัด และระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๔๑}

บุญช่วย จันทร์เหาะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสและระดับการปฏิบัติงานวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการบริหารงานวัดของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดโดยภาพรวมมี ๒ ด้านคือ ด้านกระบวนการวินิจฉัยสั่งการและด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน^{๑๔๒}

^{๑๔๐} อารยา กอบความดี, “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม, กรุงเทพมหานคร”, บัณฑิตวิทยาลัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๔๑} ศาสตราจารย์ ภูวกว, “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓”, การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๑๔๒} บุญช่วย จันทร์เหาะ, “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการบริหาร ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักการบริหารนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งของทุก ๆ องค์การ โดยเฉพาะองค์การคณะสงฆ์ไทย ควรศึกษาเรียนรู้และนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมขององค์การของตน และหลักการบริหารองค์การคณะสงฆ์จะต้องมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนากำกับควบคู่กันไป โดยเฉพาะหลักธรรมมาภิบาลและหลักพรหมวิหารธรรม เป็นต้น อันจะเป็นการบริหารที่สมบูรณ์

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปรากฏว่ามีผู้ให้ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, จากผลการวิจัยพบว่าการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรที่จะกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ได้ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน^{๑๔๓}

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, จากผลวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการจัดการศาสนาศึกษาจะดีหรือไม่ประการใด ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษาและครูอาจารย์ผู้บริหาร ศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภารกิจการศาสนาอย่างเต็มกำลังอันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหาหนัก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครู นักเรียนและอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลี อันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้คณะสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้^{๑๔๔}

^{๑๔๓} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๔๔} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๕}

พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่นๆอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๖}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง

^{๑๔๕}พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๑๔๖}พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพระภิกษุสามเณร การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่าง^{๑๔๗}

พิพัฒน์ภาสน์ บุญเทียน ได้ศึกษาศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”, จากการศึกษาพบว่า ๑.เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ๒.เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่เป็นสัญญาบัตรมีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศสูงกว่าเจ้าอาวาสที่ไม่เป็นสัญญาบัตร ๓. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีพรรษาต่างกันมีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีพรรษามาก ปานกลาง และน้อย มีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรม การบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้าน ๔. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่วัดประเภทต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่อยู่วัดประเภทพัทธสีมามีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดตาม หลักปฏิรูปเทศสูงกว่าเจ้าอาวาสที่อยู่วัดประเภทสำนักสงฆ์ ๕. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่วัดขนาดต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่อยู่วัดขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยระดับ พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้าน^{๑๔๘}

พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้อาจารย์ในเขตอำเภอตาเนินสะตอก จังหวัดราชบุรี”, ผลการศึกษาพบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับเกณฑ์ดี

^{๑๔๗} พระชนดล นาคสุวณโณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๔๘} พิพัฒน์ภาสน์ บุญเทียน, “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”, ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

และสามารถสนองงานคณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านการอบรมความรู้ด้านศีลธรรม โดยวิธีการต่าง ๆ ส่วนพระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวกนั้น ส่วนใหญ่มีระดับพรรษายังไม่มาก และมีความรู้ด้านการศึกษาระดับสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ด้านพระปริยัติธรรม อยู่ในเกณฑ์ระดับดี และมีความรับรู้และพัฒนาการในเชิงการปฏิบัติด้านการเข้ารับอบรมความรู้ ในด้านศีลธรรมด้านต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ระดับดี ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรในอนาคตเพื่อรองรับกับกิจการ งานคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารควรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรสงฆ์เพิ่มขึ้นเป็นกำลังในการพัฒนาคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาต่อไป^{๑๔๙}

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สรุปได้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น ผู้บริหารที่สำคัญคือพระสังฆาธิการในระดับต่าง ๆ เป็นลำดับชั้น ในงานบริหารและปฏิบัติงานนั้นพระสังฆาธิการในทุกระดับ ต้องช่วยกันขับเคลื่อนกิจการงานคณะสงฆ์ และประสานสัมพันธ์กันอย่างมีระบบระเบียบ มีความเคารพให้เกียรติกัน มีความสมัคสมานสามัคคีแก่กัน มีการจงใจและให้ขวัญกำลังใจ ต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม ภายใต้พระธรรมวินัย กฎระเบียบข้อปฏิบัติและประเพณีพัฒนาอันถูกต้องดีงาม กิจการงานคณะสงฆ์ย่อมบังเกิดความเจริญรุ่งเรืองสร้างความมั่นคงยั่งยืนให้เกิดแก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

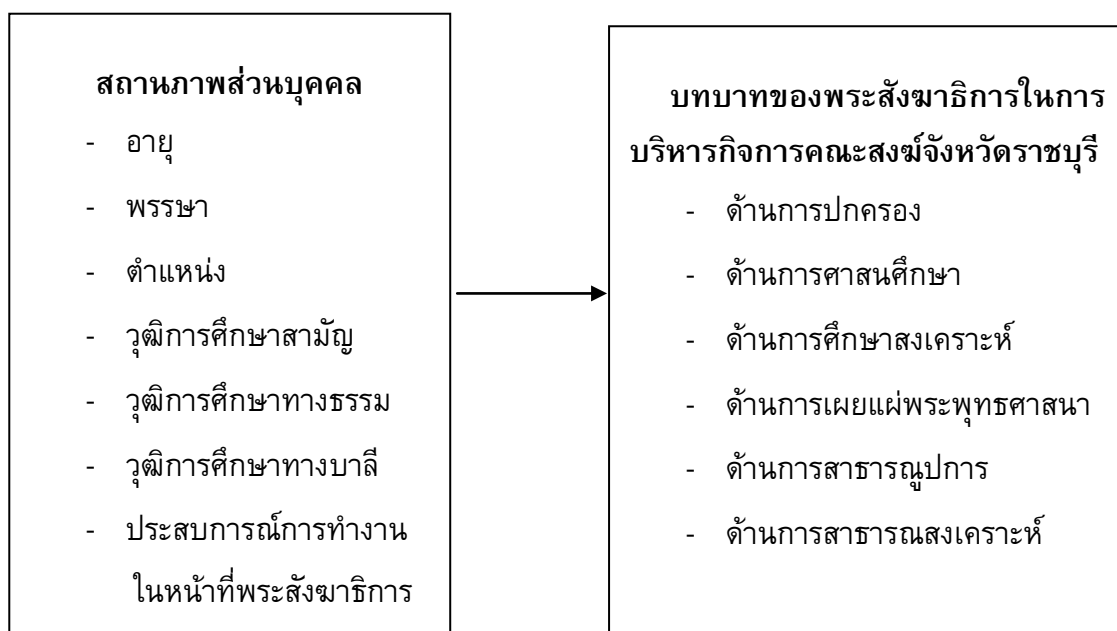
ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำนวน ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ ๕) ด้านการสาธารณูปการ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ดังแผนภาพที่ ๒.๒

^{๑๔๙} พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ, “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัย เรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาบทบาทในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ของพระสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี ระเบียบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ฆราวาสในจังหวัดราชบุรี จำนวน ๖๙๖ รูป^๑

๓.๒.๑ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน ๖๙๖ รูป จากการเปิดตารางของยามาเน^๒ ใช้เพียง ๒๕๔ รูป เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลผู้วิจัยจึงแจกแบบสอบถามจำนวน ๔๐๐ ชุด โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยการแบ่งประชากรออกตามอำเภอทั้ง ๑๐ อำเภอ คือ ๑. อำเภอเมืองราชบุรี ๒. อำเภอบ้านโป่ง ๓. อำเภอดำเนินสะดวก ๔. อำเภอโพธาราม ๕. อำเภอบางแพ ๖. อำเภอปากท่อ ๗. อำเภอจอมบึง ๘. อำเภอสวนผึ้ง ๙. อำเภอบ้านคา และ ๑๐. อำเภอวัดเพลง ตามสัดส่วนของประชากรรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวนอำเภอ

ลำดับ	ชื่ออำเภอ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		
		จำนวนแจก	ได้รับคืน	ร้อยละ
๑	อำเภอเมืองราชบุรี	๕๔	๕๔	๑๐๐
๒	อำเภอบ้านโป่ง	๕๔	๕๔	๑๐๐
๓	อำเภอดำเนินสะดวก	๕๔	๕๔	๑๐๐
๔	อำเภอโพธาราม	๕๔	๕๔	๑๐๐
๕	อำเภอบางแพ	๕๓	๕๓	๑๐๐
๖	อำเภอปากท่อ	๕๓	๕๓	๑๐๐
๗	อำเภอจอมบึง	๕๓	๕๓	๑๐๐
๘	อำเภอสวนผึ้ง	๑๐	๑๐	๑๐๐
๙	อำเภอบ้านคา	๑๐	๑๐	๑๐๐
๑๐	อำเภอวัดเพลง	๕	๕	๑๐๐
	รวม ๑๐ อำเภอ	๔๐๐ ชุด	๔๐๐ ชุด	๑๐๐

^๑ สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี ณ วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๓.

^๒ สุรีย ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

๑) ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จากเอกสาร และผลงาน การวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑) ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ตามกรอบของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี เพื่อใช้เก็บ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และ ประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ๖ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่ง ออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๑-๗
๒. ด้านการศาสนศึกษา มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๘-๑๔
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๑๕-๒๑
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๒๒-๒๘
๕. ด้านการสาธารณูปการ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๒๙-๓๕
๖. ด้านสาธารณะสงเคราะห์ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๓๖-๔๒

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง ระดับบทบาทมากที่สุด
- ๔ หมายถึง ระดับบทบาทมาก
- ๓ หมายถึง ระดับบทบาทปานกลาง
- ๒ หมายถึง ระดับบทบาทน้อย
- ๑ หมายถึง ระดับบทบาทน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๓ ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า ระดับบทบาทมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า ระดับบทบาทมาก
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า ระดับบทบาทปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า ระดับบทบาทน้อย
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า ระดับบทบาทน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

๒) ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์

ในการวิจัยนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์พระมหาเถระเจ้าคณะผู้ปกครองซึ่งทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในปัจจุบัน จำนวน ๕ รูป ดังมีรายนามต่อไปนี้

- ๑) พระครูสิริคณาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี
- ๒) พระปริยัติกิจโสภณ เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก

^๓ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสหวิชาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๓) พระครูโพธารามพิทักษ์	เจ้าคณะอำเภوپุทธาราม
๔) พระครูสุธีปริยัติวิธาน	รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
๕) พระครูศรีธรรมวาที	รองเจ้าคณะอำเภอมืองราชบุรี

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชาครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ดร.พิเชฐ ทังโต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น รักษาการหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ชัชชัย ไชยสา อาจารย์พิเศษภาควิชารัฐศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต อาจารย์พิเศษภาควิชารัฐศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงครายข้อ (Index of Item-Objective Congruency : IOC)^๔ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) พระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูปเพื่อหาความเชื่อมั่นด้วย

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๕ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ .๙๕๓๙

๔. นำแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม/การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

๒) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ พระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี จำนวน ๔๐๐ รูป ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๑ – ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมใช้ระยะเวลา ๑ เดือน

๔) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เจ้าคณะผู้ปกครองผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี จำนวน ๕ รูป โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๑ – ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๔ รวมใช้ระยะเวลา ๑ เดือน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง
๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์

^๕Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971), p 79.

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓) การเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามอายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD')

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะวิเคราะห์ โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

๒) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๕.๓ วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบด้วย ค่าความถี่ และร้อยละ

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลมาตราส่วนประเมินค่า นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบด้วยค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓) ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด ในเรื่องความคิดเห็น ถึงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

๔) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าคณะผู้ปกครองผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดราชบุรี จำนวน ๕ รูป วิเคราะห์เนื้อหาสาระในประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ ชุด วิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษา ออกเป็น ๖ ตอน ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ ประสพการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = ๔๐๐)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑. อายุ		
๒๐ – ๓๐ ปี	๑๕	๓.๘
๓๑ – ๔๑ ปี	๕๑	๑๒.๘
๔๑ – ๕๐ ปี	๑๓๔	๓๓.๕
๕๑ – ๖๐ ปี	๙๖	๒๔.๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๑๐๔	๒๖.๐
๒. พรรษา		
๑ – ๕ พรรษา	๔๐	๑๐.๐
๖ – ๑๐ พรรษา	๔๐	๑๐.๐
๑๑ – ๒๐ พรรษา	๙๖	๒๔.๐
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๒๒๔	๕๖.๐
๓. ตำแหน่ง		
เจ้าคณะอำเภอ	๑๐	๒.๕
รองเจ้าคณะอำเภอ	๔	๑.๐
เจ้าคณะตำบล	๕๘	๑๔.๕
เจ้าอาวาส	๒๒๑	๕๕.๓
รองเจ้าอาวาส	๔๐	๑๐.๐
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๖๗	๑๖.๘
๔. วุฒิทางการศึกษายสามัญ		
ประถมศึกษา	๑๕๔	๓๘.๕
มัธยมศึกษาตอนต้น	๕๗	๑๔.๓
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	๙๖	๒๔.๐
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	๓๑	๗.๘

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
ปริญญาตรี	๕๒	๑๓.๐
สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	๑๐	๒.๕
๕. วุฒิทางการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมตรี	๑๙	๔.๘
นักธรรมโท	๒๖	๖.๕
นักธรรมเอก	๓๕๕	๘๘.๘
๖. วุฒิทางการศึกษาทางบาลี		
ประโยค ๑ – ๓	๕๘	๑๔.๕
ประโยค ๔ – ๖	๕๔	๑๓.๕
ประโยค ๗ – ๙	๒๒	๕.๕
ไม่มีวุฒิบาลี	๒๖๖	๖๖.๕
๗. ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่		
ต่ำกว่า ๕ ปี	๖๓	๑๕.๘
๕ – ๑๑ ปี	๑๒๗	๓๑.๘
๑๒ – ๑๘ ปี	๗๓	๑๘.๓
๑๙ ปีขึ้นไป	๑๓๗	๓๔.๓

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุตั้งแต่ ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๑๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ มีพรรษาตั้งแต่ ๒๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๒๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐ เป็นเจ้าอาวาส จำนวน ๒๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๓ มีระดับวุฒิการศึกษาสายสามัญในระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕ มีระดับวุฒิการศึกษาทางธรรม ในระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๓๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๘ ไม่มีวุฒิการศึกษาทางบาลี จำนวน ๒๖๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๕ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ตั้งแต่ระดับ ๑๙ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๓๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๓

๔.๒ บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการปกครอง (๒) ด้านการศาสนศึกษา (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) ด้านการสาธารณูปการ และ (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๒ – ๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม (n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาทของพระสังฆาธิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านการปกครอง	๓.๗๐	.๕๐๙	มาก
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๔๕	.๖๐๐	ปานกลาง
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๑๙	.๖๖๑	ปานกลาง
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๒๐	.๖๑๙	ปานกลาง
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๓.๓๖	.๖๑๔	ปานกลาง
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๒๘	.๔๖๖	ปานกลาง
ภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน	๓.๓๖	.๔๖๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสังฆาธิการ มีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ เมื่อพิจารณาเป็น
รายด้าน ด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการปกครอง (n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาทของพระสังฆาธิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ปกครองคณะสงฆ์ด้วยความมีเมตตา กรุณา มุกุติตา และอุเบกขา ยึดตามหลักพระธรรมวินัยและมี ระเบียบแบบแผนเหมาะสมดีงาม	๓.๙๕	.๖๗๙	มาก
๒. บริหารกิจการวัดบำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศา สนสถานที่สัปปายะและนำเลื่อมใสศรัทธา	๓.๙๖	.๖๘๐	มาก
๓. ให้การศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ อาศัยอยู่ในวัด	๓.๗๒	.๗๒๒	มาก
๔. ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เหมาะสมสงบสุขดีงาม	๓.๖๘	.๖๙๙	มาก

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาทของพระสังฆาธิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๖. ให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือลงนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย	๓.๕๓	.๘๑๙	มาก
๗. มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในการปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย	๓.๔๔	.๗๘๓	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๗๐	.๕๐๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการปกครอง โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีมีบทบาทต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครอง อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในการปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการปกครองนั้นคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีให้ความสำคัญร่นับถือกันตามฐานะ ทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยก็ให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญร่นับถือกัน มีอะไรก็ปรึกษากัน เสนอแนะกัน มีอะไรก็ทำร่วมกันได้ ดังนั้นปัญหาเรื่องอธิกรณ์ต่างๆ ของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีจึงไม่ค่อยมี อีกทั้งพระเดชพระคุณหลวงพ่เจ้าคณะจังหวัดท่านจะให้การดูแลโดยเฉพาะในส่วนของวัดที่อยู่ในชนบทหรือชายแดน ท่านจะให้ความสนใจเป็นพิเศษเพราะอยู่ห่างไกลจากความเจริญ ท่านจะคอยชี้แนะและช่วยเหลืออยู่เสมอ ที่สำคัญท่านเจ้าคณะจังหวัดจะนำเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ มากล่าวและชี้แนะในที่ประชุมให้ความรู้และทำความเข้าใจช่วยกันแก้ไขปัญหาและหาทางป้องกันร่วมกับพระสังฆาธิการอยู่เป็นประจำ สิ่งที่ต้องปรับปรุงเสริมเพิ่มเติมก็คือพระสังฆาธิการควรรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และรับรู้เรื่องกฎหมายการปกครองกฎหมายคณะสงฆ์ กฎหมายบ้านเมือง เพื่อประกอบการแก้ปัญหาได้ทันเหตุการณ์กับสถานการณ์ปัจจุบัน

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ
บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา (n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาทของพระสังฆาธิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงานการเรียน การสอนพระปริยัติธรรม, บาลีและธรรมศึกษา ให้ เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงาม	๓.๗๔	.๖๙๕	มาก
๒. ส่งเสริมสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรม, บาลี และธรรมศึกษา	๓.๕๓	.๗๐๗	มาก
๓. ตรวจเยี่ยมสำนักศาสนศึกษาในสังกัดอย่าง สม่ำเสมอ	๓.๒๘	.๘๑๙	ปานกลาง
๔. จัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนให้ แก่ พระสงฆ์และสามเณรที่เรียนนักธรรมและบาลี	๓.๔๐	.๘๗๐	ปานกลาง
๕. สนับสนุนรณรงค์ส่งเสริมให้มีการอบรมนักธรรม และบาลีก่อนสอบ	๓.๔๓	.๘๒๒	ปานกลาง
๗. สนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุและสามเณรได้เข้า ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา	๓.๓๑	.๙๒๐	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๔๕	.๖๐๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดราชบุรี ในด้านการศึกษา โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ
๓.๔๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) ควบคุมดูแลตรวจสอบการ
ปฏิบัติงานการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม, บาลีและธรรมศึกษา ให้เป็นไปตามแบบแผนและ
ประเพณีอันดีงาม และ ๒) ส่งเสริมสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรม, บาลี และธรรมศึกษา ส่วน
ข้อที่เหลืออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ
บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีนั้น ถือ
ได้ว่ายังอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็มีปัญหาอยู่บ้างคือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนบาลี ซึ่ง
ขาดบุคลากรที่จะเข้าศึกษามาก อีกทั้งเจ้าหมู่เจ้าคณะไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการให้การศึกษ
ต่อพระภิกษุสามเณร โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทใหม่ ๆ ไม่ค่อยได้รับการศึกษาที่
ถูกต้องนักโดยเฉพาะในเรื่องพระธรรมวินัย และวัตรปฏิบัติประจำวันของ พระเณร และอีก
ประการหนึ่งพระที่เป็นพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ก็เป็นพระสังฆาธิการที่มีอายุมากและการศึกษา

เล่าเรียนก็มีน้อย จุดด้อยคือมีความรู้น้อยการอบรมสั่งสอนหรือการจัดการศึกษาจึงมักมีปัญหาอยู่เลื้อยๆ ข้อปรับปรุงคือมีการประชุมชมผู้มีความรู้ความสามารถผู้ชำนาญการด้านการศึกษาความทำหน้าที่และมีบทบาทให้มากและต้องช่วยกัน เพราะการศาสนศึกษานั้นเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เป็นจุดแข็งของเรา ดังนั้นการศึกษาจึงมีความสำคัญมากเพราะถ้าการศึกษาดีก็จะสามารถนำไปใช้ในงานปกครองและงานด้านอื่น ๆ ได้ดีอีกด้วย ดังนั้นเจ้าหมื่นเจ้าคณะควรให้ความสนใจเอาใจใส่ในเรื่องนี้ให้มากเป็นพิเศษ เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถประสิทธิภาพของพระผู้เป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา แล้วงานด้านการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ก็จะดีขึ้น

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาทของพระสังฆาธิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น	๓.๖๕	.๙๐๒	มาก
๒. จัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กเยาวชน	๓.๓๒	.๙๙๗	ปานกลาง
๓. จัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กเยาวชน	๒.๙๗	.๙๕๖	ปานกลาง
๔. จัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๒.๙๐	.๙๗๙	ปานกลาง
๕. ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียน	๓.๑๘	.๙๕๘	ปานกลาง
๖. ช่วยพัฒนาให้คำปรึกษาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๓.๑๒	.๙๕๒	ปานกลาง
๗. ช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนอนุเคราะห์ทุนการศึกษาแก่ผู้ยากไร้เฉพาะบุคคล	๓.๒๕	.๙๔๖	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๑๙	.๖๖๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากได้แก่ ๑) การตั้งทุน สงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ อยู่ในระดับปาน กลาง

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีนั้น อยู่ในระดับกลางๆ เพราะคิดว่าหน่วยงานอื่นเขาทำแล้วพระไม่ต้องทำก็ได้ ซึ่งเป็นแนวความคิด ที่ไม่ถูกต้องนัก ดังนั้นเจ้าหมู่เจ้าคณะผู้ปกครองต้องให้ความสนใจในดูแลให้มาก โดยเฉพาะการตั้ง ทุนเพิ่มทุนและแจกทุนให้แก่นักเรียนในสถานศึกษาต่าง ควรทำให้มากและมีความต่อเนื่องเป็น ประจำ ตลอดจนต้องมีการสงเคราะห์ในสิ่งที่จำเป็นสิ่งที่เขาขาดแคลนในด้านการศึกษา และด้าน การให้ความรู้ด้านการส่งเสริมอาชีพให้มาก และควรมีการทำหลักฐานที่เป็นจริงแล้วรายงานให้ เจ้าคณะผู้ปกครองผู้บริหารเบื้องสูงได้รับทราบตามลำดับขั้นก็จะเป็นผลดีกับทุกฝ่าย

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา(n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาทของพระสังฆาธิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. จัดอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้เข้าใจในศีล จริยวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีทาง พระพุทธศาสนา หรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม	๓.๖๕	.๗๗๗	มาก
๒. จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวัน สำคัญและเทศกาลสำคัญ	๓.๘๐	.๘๐๓	มาก
๓. จัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่ พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป	๓.๔๘	.๘๒๒	ปานกลาง
๔. ส่งเสริมสนับสนุนและให้การศึกษอบรมบุคลากร พระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ	๓.๒๘	.๘๖๓	ปานกลาง
๕. จัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะ หรือสื่อธรรมะเป็น CD ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน	๒.๗๗	.๙๒๘	ปานกลาง
๖. เผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อเทคโนโลยีเช่น อินเทอร์เน็ต, โทรศัพท์, วิทยุ, หอกระจายเสียง	๒.๖๖	๑.๐๓๙	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๖ (ต่อ)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาทของพระสังฆาธิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๗. จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกให้การอบรม สั่งสอนแก่ชาวบ้านและเด็กนักเรียนและเยาวชน	๒.๗/๙	.๙๒๑	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๒๐	.๖๑๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) จัดอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้เข้าใจในศีลจรรยาวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนา หรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ๒) จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เพราะจังหวัดราชบุรีมีพื้นที่มาก มีพระนักเผยแผ่น้อย มีครูบาอาจารย์ชำนาญการน้อย มีผู้ปฏิบัติงานที่เสียสละในด้านนี้น้อย คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีต้องให้ความสำคัญในงานด้านนี้ให้มาก เพราะถือว่าการเผยแผ่นี้เป็นงานสำคัญ เป็นงานที่เป็นกำลังรักษาพระพุทธศาสนาของเรา สิ่งที่ต้องพระสังฆาธิการและคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีต้องแก้ไขเร่งด่วนในงานด้านการเผยแผ่นี้คือการผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ และเสียสละให้มากที่สุดก่อนแล้วมีนโยบาย การวางแผน การจูงใจ การสนับสนุน ให้บุคลากรเหล่านี้ได้ทำงานปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถก็จะเกิดผลดีแก่ทั้งพระสังฆาธิการและคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ
บริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณูปการ (n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาทของพระสังฆาธิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. วางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน	๓.๕๔	.๘๖๐	มาก
๒. การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด	๓.๓๕	.๘๕๗	ปานกลาง
๓. ดูแลการก่อสร้างโดยการส่งเสริมบำรุงรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย	๓.๓๗	.๘๒๒	ปานกลาง
๔. ดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น	๓.๕๔	.๘๐๓	มาก
๕. ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ	๓.๒๑	.๘๘๓	ปานกลาง
๖. จัดการดูแลและวางระบบในการป้องกันโบราณวัตถุโบราณสถานไม่ให้ชำรุดและสูญหาย	๓.๒๑	.๘๕๔	ปานกลาง
๗. ส่งเสริมให้มีการประหยัดค่าใช้จ่ายในด้านงานสาธารณูปการ	๓.๒๒	.๘๓๐	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๓๖	.๖๑๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) การวางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน และ ๒) การดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณูปการของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เพราะการทำงานด้านนี้ของคณะสงฆ์ยังไม่เป็นเอกภาพ คืองานการก่อสร้างมักจะออกมาไม่เป็นแนวทางเดียวกัน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นไปตามความชอบก็เจ้าอาวาสในแต่ละรูปไม่มีแบบแผนและเป็นระบบระเบียบแบบแผนที่ดีและเหมาะสม แนวทางแก้ไขควรมี

การอบรมสัมมนาหรือมีกิจกรรมที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะในด้ำนงานสาธารณูปการคอยให้คำปรึกษา ในการวางระบบระเบียบและแบบแปลนอันเหมาะสม งบประมาณพอสมควร สร้างแล้วใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและควรฟังผู้ใหญ่ที่ช่วยชี้แนะก็จะทำให้งานด้านนี้ดียิ่งขึ้น

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาทของพระสังฆาธิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน	๓.๑๑	.๙๕๓	ปานกลาง
๒. ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อนหรือมีทุกข์ตามหลักพุทธศาสนา	๓.๔๒	.๗๘๕	ปานกลาง
๓. อำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ	๓.๖๕	.๘๐๐	มาก
๔. สนับสนุนและส่งเสริมในด้านการประกอบสัมมาอาชีพแก่ประชาชน	๓.๒๒	.๗๘๘	ปานกลาง
๕. รณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	๓.๒๔	.๗๙๙	ปานกลาง
๖. เกื้อกูลอุดหนุนสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท	๓.๑๗	.๗๘๒	ปานกลาง
๗. ให้ความสะดวกในการใช้สถานที่ที่มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการในการสงเคราะห์ประชาชน	๓.๒๑	.๘๓๙	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๒๘	.๕๖๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๘ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) การอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งในเรื่องนี้คณะสงฆ์ควรทำให้มาก เพราะในปัจจุบันนี้ชาวบ้าน

มีความเดือดร้อนในเรื่องนี้กันมากกว่าแต่ก่อน เพราะภาวะสังคมภาวะโลกเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะด้านการพยาบาลนั้นคณะสงฆ์ควรให้ความร่วมมือและทำงานอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจนและเห็นผล และควรให้การอนุเคราะห์ชาวบ้านตามโอกาสอันสมควรและเหมาะสม จะทำให้เกิดการพึ่งพาระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน ดังนั้นด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์นั้นจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือของคณะสงฆ์ ในแต่ละปีควรมีนโยบายทั้งอำเภอ และ จังหวัด อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมว่าเราจะสงเคราะห์ในเรื่องอะไร มันถึงจะมีพลังมาก สรุปคือคณะสงฆ์ควรร่วมกันทำจึงจะสำเร็จได้

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) การทดสอบค่าเอฟ (F – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ดังตารางที่ ๔.๙ – ๔.๒๘

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ฆราวาสที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ฆราวาสในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำแนกตามอายุ

(n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	อายุ										F	Sig.
	๒๐- ๓๐ ปี (๑๕ รูป)		๓๑ - ๔๐ ปี (๕๑ รูป)		๔๑ - ๕๐ ปี (๑๓๔ รูป)		๕๑ - ๖๐ ปี (๙๖ รูป)		๖๑ ปีขึ้นไป (๑๐๔ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๕๕	.๔๐๔	๓.๗๔	.๔๗๙	๓.๖๖	.๕๕๕	๓.๗๖	.๔๙๓	๓.๗๑	.๔๙๙	.๙๕๒	.๔๓๔
๒. ด้านศาสนศึกษา	๓.๓๑	.๔๗๗	๓.๔๖	.๕๕๖	๓.๔๓	.๖๔๒	๓.๔๗	.๕๑๘	๓.๔๘	.๖๖๑	.๓๕๙	.๙๓๙
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๑๒	.๙๑๐	๓.๒๙	.๖๔๗	๓.๑๗	.๖๐๗	๓.๒๖	.๖๔๐	๓.๑๔	.๗๑๖	.๗๕๗	.๕๕๕
๔. ด้านการเผยแผ่	๓.๑๐	.๙๒๕	๓.๓๗	.๖๓๖	๓.๑๓	.๕๗๙	๓.๒๖	.๖๐๔	๓.๑๘	.๖๓๔	๑.๗๒๗	.๑๔๓
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๐๒	.๗๒๒	๓.๕๒	.๔๖๙	๓.๓๓	.๖๒๙	๓.๔๒	.๕๙๗	๓.๓๒	.๖๔๒	๒.๔๑๘*	.๐๔๙
๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๒.๙๙	.๕๙๒	๓.๔๖	.๕๑๗	๓.๒๗	.๕๒๔	๓.๒๗	.๕๙๑	๓.๓๐	.๕๙๙	๓.๒๖๔*	.๐๑๒
รวม	๓.๑๗	.๕๗๙	๓.๔๗	.๔๑๗	๓.๓๓	.๔๒๒	๓.๔๑	.๔๕๘	๓.๓๖	.๕๐๑	๑.๗๕๘	.๑๓๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีในด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๐ – ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๐ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

จำแนกตามอายุ ด้านการสาธารณูปการ

(N = ๔๐๐)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๓.๐๒	๓.๕๒	๓.๓๓	๓.๔๒	๓.๓๒
๒๐-๓๐ ปี	๓.๐๒	-	-๐.๕๐*	-๐.๓๑	-๐.๔๐*	-๐.๓๐
๓๑-๔๐ ปี	๓.๕๒	-	-	๐.๑๙	๐.๑๐	๐.๒๐
๔๑-๕๐ ปี	๓.๓๓	-	-	-	-๐.๐๙	๐.๐๑
๕๑-๖๐ ปี	๓.๔๒	-	-	-	-	๐.๑๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๓๒	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุระดับ ๒๐ – ๓๐ ปี มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการสาธารณูปการ น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุในระดับ ๓๐ – ๔๐ ปี และระดับ ๕๑ – ๖๐ ปี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๑ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามอายุ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ (N = ๔๐๐)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๒.๘๙	๓.๔๖	๓.๒๗	๓.๒๗	๓.๓๐
๒๐-๓๐ ปี	๒.๘๙	-	-๐.๕๗*	-๐.๓๘*	-๐.๓๘*	-๐.๔๑*
๓๑-๔๐ ปี	๓.๔๖	-	-	๐.๑๙*	๐.๑๙*	๐.๑๖
๔๑-๕๐ ปี	๓.๒๗	-	-	-	๐.๐๐	-๐.๐๓
๕๑-๖๐ ปี	๓.๒๗	-	-	-	-	-๐.๐๓
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๓๐	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์ที่มีการที่มีอายุระดับ ๒๐ – ๓๐ ปี มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีการที่มีอายุทุกระดับ และพระสงฆ์ที่มีการที่มีอายุระดับ ๓๑ - ๔๐ มีบทบาทมากกว่าพระสงฆ์ที่มีการที่มีอายุระดับ ๔๑ – ๕๐ ปี และระดับอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดราชบุรี จำแนกพรรษา (n = ๔๐๐)

บทบาทของพระ สังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะ สงฆ์จังหวัดราชบุรี	พรรษา								F	Sig.
	๕ - ๑๐ พรรษา (๔๐ รูป)		๑๑ - ๑๕ พรรษา (๔๐ รูป)		๑๖ - ๒๐ พรรษา (๗๖ รูป)		๒๑ พรรษาขึ้นไป (๒๔๔ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๖๐	.๔๙๗	๓.๖๗	.๔๘๙	๓.๖๔	.๕๔๒	๓.๗๔	.๕๐๒	๑.๕๖๑	.๑๙๘
๒. ด้านการศาสน ศึกษา	๓.๓๑	.๕๙๑	๓.๓๘	.๔๙๐	๓.๔๕	.๖๘๘	๓.๔๙	.๕๙๕	๑.๒๖๗	.๒๙๕
๓. ด้านการศึกษา สงเคราะห์	๓.๐๙	.๗๙๙	๓.๒๓	.๖๘๓	๓.๑๗	.๖๓๔	๓.๒๒	.๖๔๓	.๕๑๑	.๖๗๕
๔. ด้านการเผยแผ่	๓.๑๗	.๖๒๗	๓.๒๐	.๗๒๕	๓.๑๐	.๕๙๔	๓.๒๔	.๖๑๐	๑.๐๙๑	.๓๕๓
๕. ด้านการสา ธารณูปการ	๓.๒๕	.๗๓๙	๓.๓๑	.๕๒๖	๓.๓๑	.๖๑๖	๓.๔๑	.๖๐๕	๑.๑๘๐	.๓๑๗
๖. ด้านสาธารณ สงเคราะห์	๓.๑๐	.๕๙๙	๓.๓๓	.๖๖๙	๓.๒๙	.๕๕๕	๓.๓๑	.๕๓๙	๑.๖๕๓	.๑๗๗
ภาพรวม	๓.๒๕	.๕๑๖	๓.๓๕	.๔๗๕	๓.๓๓	.๔๕๕	๓.๔๐	.๔๕๘	๑.๔๘๗	.๒๑๗

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ

(n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ตำแหน่งพระสังฆาธิการ												F	Sig.
	เจ้าคณะอำเภอ (๑๐ รูป)		รองเจ้าคณะอำเภอ (๔ รูป)		เจ้าคณะตำบล (๕๘ รูป)		เจ้าอาวาส (๒๒๑ รูป)		รองเจ้าอาวาส (๔๐ รูป)		ผู้ช่วยเจ้าอาวาส			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๙๗	.๒๖๘	๓.๕๗	.๗๕๖	๓.๘๑	.๔๖๗	๓.๗๐	.๕๑๑	๓.๗๑	.๕๐๗	๓.๕๕	.๕๓๒	๑.๘๕๘	.๑๐๑
๒. ด้านศาสนศึกษา	๓.๙๑	.๖๒๒	๒.๘๙	.๒๗๐	๓.๖๙	.๕๖๖	๓.๔๓	.๖๒๑	๓.๓๗	.๔๓๗	๓.๓๓	.๕๗๐	๔.๗๑๘*	.๐๐๐
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๔๙	.๖๑๔	๒.๗๙	.๕๙๘	๓.๓๑	.๕๒๔	๓.๒๑	.๗๐๐	๓.๑๑	.๕๔๗	๓.๑๐	.๖๙๕	๑.๔๗๕	.๑๙๗
๔. ด้านการเผยแผ่	๓.๕๔	.๕๖๗	๒.๕๗	.๓๓๐	๓.๒๔	.๕๑๓	๓.๒๒	.๖๔๐	๓.๒๑	.๕๙๙	๓.๑๑	.๖๔๓	๑.๘๒๘	.๑๐๖
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๖๐	.๓๓๕	๒.๖๘	.๓๑๖	๓.๓๗	.๖๒๒	๓.๔๑	.๕๘๖	๓.๒๙	.๔๘๖	๓.๒๕	.๗๖๖	๒.๑๒๐	.๐๖๒
๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๓.๓๑	.๖๑๓	๒.๙๖	.๓๙๓	๓.๒๙	.๕๔๒	๓.๓๓	.๕๕๓	๓.๓๐	.๕๔๐	๓.๑๔	.๖๑๓	๓.๔๕๕	.๒๐๔
รวม	๓.๖๔	.๔๐๑	๒.๙๑	.๒๓๖	๓.๔๕	.๓๘๔	๓.๓๘	.๔๗๕	๓.๓๓	.๔๐๒	๓.๒๕	.๕๑๘	๒.๘๐๐*	.๐๑๗

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศาสนศึกษา มีแตกต่างกัน ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในด้านภาพรวม และด้านการศาสนศึกษา จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๔ – ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๔ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ ด้านภาพรวม (N = ๔๐๐)

ตำแหน่ง พระ สังฆา การ	$\bar{X}$	ตำแหน่งพระสังฆาธิการ					
		เจ้าคณะ อำเภอ	รองเจ้า คณะอำเภอ	เจ้าคณะ ตำบล	เจ้าอาวาส	รองเจ้า อาวาส	ผู้ช่วยเจ้า อาวาส
		๓.๖๔	๒.๙๑	๓.๔๕	๓.๓๘	๓.๓๓	๓.๒๕
เจ้าคณะ อำเภอ	๓.๖๔	-	๐.๗๓*	๐.๑๙	๐.๒๖	๐.๓๑	๐.๓๙*
รองเจ้า คณะ อำเภอ	๒.๙๑	-	-	-๐.๕๕*	-๐.๔๗*	-๐.๔๒	-๐.๓๔
เจ้าคณะ ตำบล	๓.๔๕	-	-	-	๐.๐๗	๐.๑๒	๐.๒๐*
เจ้าอาวาส	๓.๓๘	-	-	-	-	๐.๐๕	๐.๑๓*
รองเจ้า อาวาส	๓.๓๓	-	-	-	-	-	๐.๐๘
ผู้ช่วย เจ้าอาวาส	๓.๒๕	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านภาพรวม มากกว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอ และตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอมีบทบาทน้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส และพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีบทบาทมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ ด้านการศาสนศึกษา (N = ๔๐๐)

ตำแหน่ง พระ สังฆา การ	$\bar{X}$	ตำแหน่งพระสังฆาธิการ					
		เจ้าคณะ อำเภอ	รองเจ้า คณะอำเภอ	เจ้าคณะ ตำบล	เจ้าอาวาส	รองเจ้า อาวาส	ผู้ช่วยเจ้า อาวาส
		๓.๙๑	๒.๘๙	๓.๖๙	๓.๔๓	๓.๓๗	๓.๓๓
เจ้าคณะ อำเภอ	๓.๙๑	-	๑.๐๒*	๐.๒๒	๐.๕๘*	๐.๕๔**	๐.๕๘*
รองเจ้า คณะ อำเภอ	๒.๘๙	-	-	-๐.๘๐*	-๐.๕๔	-๐.๔๘	-๐.๔๔
เจ้าคณะ ตำบล	๓.๖๙	-	-	-	๐.๒๖*	๐.๓๒*	๐.๓๖*
เจ้าอาวาส	๓.๔๓	-	-	-	-	๐.๐๖	๐.๑๐
รองเจ้า อาวาส	๓.๓๗	-	-	-	-	-	๐.๐๔
ผู้ช่วย เจ้าอาวาส	๓.๓๓	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านศาสนศึกษา มากกว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอ, รองเจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งระดับรองเจ้าคณะอำเภอมีบทบาทน้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งเจ้าคณะตำบล

และพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งเจ้าคณะตำบลมีบทบาทมากกว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส
รองเจ้าอาวาส, และผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

(n = ๔๐๐)

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	วุฒิการศึกษาสามัญ												F	Sig.
	ประถมศึกษา (๑๕๔ รูป)		มัธยมศึกษาตอนต้น (๕๗ รูป)		มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (๙๖ รูป)		อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (๓๑ รูป)		ปริญญาตรี (๕๒ รูป)		สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป (๑๐ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๖๖	.๕๑๙	๓.๘๓	.๕๗๔	๓.๗๔	.๔๗๓	๓.๖๔	.๔๗๑	๓.๖๐	.๔๖๐	๓.๙๔	.๕๕๓๑	๒.๐๐๙	.๐๗๖
๒. ด้านศาสนศึกษา	๓.๔๑	.๖๘๓	๓.๔๕	.๔๗๓	๓.๕๕	.๕๔๖	๓.๔๗	.๖๕๑	๓.๓๔	.๕๑๗	๓.๖๗	.๕๗๖	๑.๓๐๕	.๒๖๑
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๑๔	.๗๓๗	๓.๓๑	.๖๐๕	๓.๒๗	.๕๕๗	๓.๒๒	.๖๖๓	๓.๐๗	.๖๑๖	๓.๓๔	.๘๓๔	๑.๒๐๐	.๓๐๙
๔. ด้านการเผยแผ่	๓.๑๔	.๖๖๐	๓.๒๗	.๖๒๓	๓.๒๔	.๕๕๗	๓.๓๔	.๗๐๘	๓.๑๗	.๕๒๗	๓.๓๓	.๖๗๔	.๙๗๒	.๔๓๔
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๒๔	.๖๔๙	๓.๓๓	.๖๖๕	๓.๕๐	.๕๖๐	๓.๔๓	.๕๕๐	๓.๔๕	.๔๘๖	๓.๔๓	.๘๒๒	๒.๔๘๙*	.๐๓๑
๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๓.๒๑	.๕๙๒	๓.๒๓	.๕๑๑	๓.๓๓	.๕๖๗	๓.๓๐	.๕๖๕	๓.๕๐	.๕๑๗	๓.๓๑	.๒๖๘	๒.๓๔๙*	.๐๔๐
รวม	๓.๓๐	.๕๑๙	๓.๔๐	.๔๕๐	๓.๔๔	.๔๐๙	๓.๔๐	.๕๐๒	๓.๓๕	.๓๖๒	๓.๕๐	.๕๒๖	๑.๓๖๖	.๒๓๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ มีแตกต่างกัน ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามตำแหน่งวุฒิการศึกษาสามัญ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๗ – ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๗ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการสาธารณูปการ (N = ๔๐๐)

วุฒิการศึกษาสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ					
		ประถมศึกษ	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป
		๓.๒๔	๓.๓๓	๓.๕๐	๓.๔๓	๓.๔๕	๓.๔๓
ประถมศึกษา	๓.๒๔	-	-๑.๐๙	-๐.๒๖*	-๐.๑๙	-๐.๒๑*	-๐.๑๙
มัธยมศึกษาตอนต้น	๓.๓๓	-	-	-๐.๑๗	-๐.๑๐	-๐.๑๒	-๐.๑๐
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	๓.๕๐	-	-	-	๐.๐๗	๐.๐๕	๐.๐๗
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	๓.๔๓	-	-	-	-	-๐.๐๒	๐.๐๐
ปริญญาตรี	๓.๔๕	-	-	-	-	-	๐.๐๒
สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	๓.๔๓	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านสาธารณูปการ น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (N = ๔๐๐)

วุฒิการศึกษา สามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ					
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือเทียบเท่า	อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญา ตรีขึ้นไป
		๓.๒๑	๓.๒๓	๓.๓๓	๓.๓๐	๓.๕๐	๓.๓๑
ประถมศึกษา	๓.๒๑	-	-๐.๐๒	-๐.๑๒	-๐.๐๙	-๐.๒๙*	-๐.๑๐
มัธยมศึกษา ตอนต้น	๓.๒๓	-	-	-๐.๑๐	-๐.๐๗	-๐.๒๗*	-๐.๐๘
มัธยมศึกษา ตอนปลายหรือ เทียบเท่า	๓.๓๓	-	-	-	๐.๐๓	-๐.๑๗	๐.๐๒
อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	๓.๓๐	-	-	-	-	-๐.๒๐	-๐.๐๑
ปริญญาตรี	๓.๕๐	-	-	-	-	-	๐.๑๙
สูงกว่าปริญญา ตรีขึ้นไป	๓.๓๑	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับปริญญาตรี มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านสาธารณสงเคราะห์ มากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๕ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำแนกวุฒิการศึกษาทางธรรม (n = ๔๐๐)

บทบาทของพระ สังฆาธิการใน การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี	วุฒิการศึกษาทางธรรม						F	Sig.
	หัตถกรรมตรี (๑๙ รูป)		หัตถกรรมโท (๒๖ รูป)		หัตถกรรมเอก (๓๕๕ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการ ปกครอง	๓.๕๔	.๕๒๓	๓.๘๐	.๔๐๐	๓.๗๐	.๕๑๕	๑.๔๐๐	.๒๔๘
๒. ด้านการศาสน ศึกษา	๓.๓๖	.๕๗๖	๓.๖๗	.๕๘๙	๓.๔๔	.๖๐๑	๑.๙๙๘	.๑๓๗
๓. ด้านการศึกษา สงเคราะห์	๓.๐๕	.๗๕๖	๓.๔๐	.๖๖๘	๓.๑๙	.๖๕๔	๑.๖๙๓	.๑๘๕
๔. ด้านการเผยแผ่	๓.๐๓	.๕๘๖	๓.๗๓	.๕๙๑	๓.๒๐	.๖๒๒	๑.๗๒๙	.๑๗๙
๕. ด้านการสา ธารณูปการ	๓.๐๘	.๗๘๙	๓.๑๘	.๖๓๑	๓.๓๙	.๕๙๙	๓.๕๒๖*	.๐๓๐
๖. ด้านสาธารณ สงเคราะห์	๒.๙๖	.๖๘๓	๓.๑๓	.๖๐๑	๓.๓๒	.๕๔๗	๔.๘๐๘*	.๐๐๙
ภาพรวม	๓.๑๗	.๕๕๒	๓.๔๒	.๔๖๘	๓.๓๗	.๔๖๐	๑.๙๓๙	.๑๔๕

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามตำแหน่งวุฒิการศึกษาทางธรรม

ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๒๐ – ๔.๒๑

ตารางที่ ๔.๒๐ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการสาธนาฏปการ (N = ๔๐๐)

วุฒิการศึกษา ทางธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๓.๐๘	๓.๑๘	๓.๓๙
นักธรรมตรี	๓.๐๘	-	-๐.๑๐	-๐.๓๑*
นักธรรมโท	๓.๑๘	-	-	-๐.๒๑
นักธรรมเอก	๓.๓๙	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านสาธนาฏปการน้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมชั้นนักธรรมเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๑ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการสาธนาฏสงเคราะห์ (N = ๔๐๐)

วุฒิการศึกษา ทางธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๒.๙๖	๓.๑๓	๓.๓๒
นักธรรมตรี	๒.๙๖	-	-๐.๑๗	-๐.๓๖*
นักธรรมโท	๓.๑๓	-	-	-๐.๑๙
นักธรรมเอก	๓.๓๒	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับ
นักธรรมชั้นตรี มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านสาธารณสงเคราะห์
น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นเอก อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๖ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาท
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม (n = ๔๐๐)

บทบาทของพระ สังฆาธิการใน การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี	วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม								F	Sig.
	ประโยค ๑ – ๓ (๕๘ รูป)		ป.ธ. ๔ – ๖ (๕๔ รูป)		ป.ธ. ๗ – ๙ (๒๒ รูป)		ไม่มีวุฒิ เปรียญธรรม (๒๖๖ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการ ปกครอง	๓.๖๐	.๔๖๑	๓.๖๒	.๖๙๒	๓.๗๐	.๓๕๐	๓.๗๔	.๔๘๔	๑.๖๗๖	.๑๗๒
๒. ด้านการศาสน ศึกษา	๓.๒๔	.๗๐๔	๓.๔๓	.๗๑๓	๓.๓๘	.๕๓๖	๓.๕๑	.๕๔๖	๓.๓๙๕*	.๐๑๘
๓. ด้านการศึกษา สงเคราะห์	๓.๐๙	.๖๕๖	๓.๑๐	.๗๕๗	๓.๑๘	.๕๔๙	๓.๒๔	.๖๔๙	๑.๓๖๙	.๒๕๒
๔. ด้านการเผยแผ่	๓.๑๑	.๖๒๗	๓.๑๓	.๖๐๓	๓.๑๙	.๕๐๓	๓.๒๔	.๖๒๙	๑.๑๒๐	.๓๔๑
๕. ด้านการสา ธารณูปการ	๓.๒๙	.๗๒๕	๓.๒๔	.๖๖๔	๓.๔๑	.๕๒๘	๓.๔๐	.๕๘๓	๓.๔๐๗	.๒๔๐
๖. ด้านสาธารณ สงเคราะห์	๓.๒๖	.๖๗๓	๓.๒๔	.๖๑๗	๓.๒๗	.๔๙๐	๓.๓๑	.๕๓๒	.๒๗๗	.๘๔๒
ภาพรวม	๓.๒๗	.๕๐๙	๓.๒๙	.๕๒๓	๓.๓๕	.๓๒๖	๓.๔๑	.๔๕๑	๒.๐๖๖	.๑๐๔

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม
ต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่ง
ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการศาสนศึกษา มี

ความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในด้านการศาสนา ศึกษา จำแนกตามตำแหน่งวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๒๓

ตารางที่ ๔.๒๓ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ด้านการศาสนา ศึกษา (N = ๔๐๐)

วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม			
		ประโยค ๑ - ๓	ป.ธ. ๔ - ๖	ป.ธ. ๖ - ๙	ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม
		๓.๒๔	๓.๔๓	๓.๓๘	๓.๕๑
ประโยค ๑-๓	๓.๒๔	-	-๐.๑๙	-๐.๑๔	-๐.๒๗*
ป.ธ. ๔-๖	๓.๔๓	-	-	๐.๐๕	-๐.๐๘
ป.ธ. ๗-๙	๓.๓๘	-	-	-	-๐.๑๓
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๕๑	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมระดับประโยค ๑ - ๓ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านศาสนา ศึกษา น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่ไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๗ พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ

(n = ๔๐๐)

บทบาทของพระ สังฆาธิการใน การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี	ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ								F	Sig.
	ต่ำกว่า ๕ ปี (๖๓ รูป)		๕ – ๑๑ ปี (๑๒๗ รูป)		๑๒ – ๑๘ ปี (๗๓ รูป)		๑๙ ปีขึ้นไป (๑๓๗ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการ ปกครอง	๓.๕๙	.๔๕๕	๓.๗๔	.๕๒๔	๓.๕๑	.๕๐๘	๓.๘๒	.๔๘๔	๗.๕๓๒*	.๐๐๐
๒. ด้านการศาสน ศึกษา	๓.๒๗	.๕๖๐	๓.๕๒	.๕๗๕	๓.๓๙	.๕๗๐	๓.๕๑	.๖๔๒	๓.๐๙๒*	.๐๒๗
๓. ด้านการศึกษา สงเคราะห์	๓.๐๖	.๖๙๗	๓.๒๗	.๖๒๘	๓.๑๔	.๕๗๐	๓.๒๓	.๗๑๒	๑.๗๕๗	.๑๕๕
๔. ด้านการเผยแผ่	๓.๐๙	.๖๒๙	๓.๒๕	.๖๐๕	๓.๐๘	.๕๓๖	๓.๒๘	.๖๕๗	๒.๖๙๒*	.๐๔๖
๕. ด้านการสา ธารณูปการ	๓.๓๒	.๕๕๘	๓.๓๗	.๕๘๗	๓.๒๗	.๕๙๓	๓.๔๓	.๖๗๓	๑.๐๙๒	.๓๕๒
๖. ด้านสาธารณ สงเคราะห์	๓.๑๗	.๕๙๗	๓.๓๔	.๕๖๑	๓.๒๕	.๔๘๔	๓.๓๑	.๕๘๓	๑.๔๑๓	.๒๓๘
ภาพรวม	๓.๒๕	.๔๕๙	๓.๔๑	.๔๒๗	๓.๒๗	.๔๓๓	๓.๔๓	.๕๐๖	๓.๕๖๖*	.๐๑๔

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการปกครอง, ด้านการศาสนศึกษา, และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในด้านภาพรวม, ด้านการปกครอง, ด้านการศาสนศึกษา, และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๒๕ – ๔.๒๘

ตารางที่ ๔.๒๕ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ด้านภาพรวม
 (N = ๔๐๐)

ประสบการณ์ ในการปฏิบัติ หน้าที่ พระสังฆาธิการ	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ			
		ต่ำกว่า ๕ ปี	๕ – ๑๑ ปี	๑๒ – ๑๘ ปี	๑๙ ปี ขึ้นไป
		๓.๒๕	๓.๔๑	๓.๒๗	๓.๔๓
ต่ำกว่า ๕ ปี	๓.๒๕	-	-๐.๑๖*	-๐.๐๒	-๐.๑๘*
๕ – ๑๑ ปี	๓.๔๑	-	-	๐.๑๔*	-๐.๐๒
๑๒ – ๑๘ ปี	๓.๒๗	-	-	-	-๐.๑๖*
๑๙ ปีขึ้นไป	๓.๔๓	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ ๑๙ ปีขึ้นไป มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านภาพรวมมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับต่ำกว่า ๕ ปี และระดับ ๑๒ – ๑๘ ปี และพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ระดับต่ำกว่า ๕ ปี มีบทบาทน้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในระดับ ๕ – ๑๑ ปี และพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ระดับ ๕ – ๑๑ ปี มีบทบาทมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ระดับ ๑๒ – ๑๘ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๖ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ
 ด้านการปกครอง
 (N = ๔๐๐)

ประสบการณ์ ในการปฏิบัติ หน้าที่ พระสังฆาธิการ	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ			
		ต่ำกว่า ๕ ปี	๕ – ๑๑ ปี	๑๒ – ๑๘ ปี	๑๙ ปี ขึ้นไป
		๓.๕๙	๓.๗๔	๓.๕๑	๓.๘๒
ต่ำกว่า ๕ ปี	๓.๕๙	-	-๐.๑๔	๐.๐๙	-๐.๒๓*
๕ – ๑๑ ปี	๓.๗๔	-	-	๐.๒๓*	-๐.๐๘
๑๒ – ๑๘ ปี	๓.๕๑	-	-	-	-๐.๓๑*
๑๙ ปีขึ้นไป	๓.๘๒	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า พระสงฆ์ฆาติการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ ๑๙ ปีขึ้นไป มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการปกครองมากกว่า พระสงฆ์ฆาติการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับต่ำกว่า ๕ ปี และระดับ ๑๒ – ๑๘ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๗ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสงฆ์ฆาติการ
ด้านการศาสนาศึกษา (N = ๔๐๐)

ประสบการณ์ ในการปฏิบัติ หน้าที่ พระสงฆ์ฆาติการ	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสงฆ์ฆาติการ			
		ต่ำกว่า ๕ ปี	๕ – ๑๑ ปี	๑๒ – ๑๘ ปี	๑๙ ปี ขึ้นไป
		๓.๒๗	๓.๕๒	๓.๓๙	๓.๕๑
ต่ำกว่า ๕ ปี	๓.๒๗	-	-๐.๒๕*	-๐.๑๒	-๐.๒๔*
๕ – ๑๑ ปี	๓.๕๒	-	-	๐.๑๓	๐.๐๑
๑๒ – ๑๘ ปี	๓.๓๙	-	-	-	-๐.๑๒
๑๙ ปีขึ้นไป	๓.๕๑	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า พระสงฆ์ฆาติการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ต่ำกว่า ๕ ปี มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการศาสนาศึกษา น้อยกว่า พระสงฆ์ฆาติการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับในระดับ ๕ – ๑๑ ปี และระดับ ๑๙ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๘ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ
 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (N = ๔๐๐)

ประสบการณ์ ในการปฏิบัติ หน้าที่ พระสังฆาธิการ	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ			
		ต่ำกว่า ๕ ปี	๕ – ๑๑ ปี	๑๒ – ๑๘ ปี	๑๙ ปี ขึ้นไป
		๓.๐๙	๓.๒๕	๓.๐๘	๓.๒๘
ต่ำกว่า ๕ ปี	๓.๐๙	-	-๐.๑๖	๐.๐๑	-๐.๑๙*
๕ – ๑๑ ปี	๓.๒๕	-	-	๐.๑๗	-๐.๐๓
๑๒ – ๑๘ ปี	๓.๐๘	-	-	-	-๐.๒๐*
๑๙ ปีขึ้นไป	๓.๒๘	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ ๑๙ ปีขึ้นไป มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มากกว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับต่ำกว่า ๕ ปี และระดับ ๑๒ – ๑๘ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลสรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๗ รายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๒๙

ตารางที่ ๔.๒๙ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๗

สถานภาพส่วนบุคคล	ด้านการปกครอง		ด้านการศาสนศึกษา		ด้านการศึกษา สงเคราะห์		ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา		ด้านการ สาธารณูปการ		ด้านการสาธารณ สงเคราะห์		การบริหารกิจการ คณะสงฆ์ภาพรวม	
	เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน	เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน	เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน	เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน	เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน	เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน	เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน
๑. อายุ		✓		✓		✓		✓	✓		✓			✓
๒. พรรษา		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๓. ตำแหน่ง		✓	✓			✓		✓		✓		✓	✓	
๔. วุฒิการศึกษา สามัญ		✓		✓		✓		✓	✓		✓			✓
๕. วุฒิการศึกษา ทางธรรม		✓		✓		✓		✓	✓		✓			✓
๖. วุฒิการศึกษา เปรียญธรรม		✓	✓			✓		✓		✓		✓		✓
๗. ประสบการณ์ การทำงาน	✓		✓			✓	✓			✓		✓	✓	

ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พระสังฆาธิการที่มีอายุ วุฒิการศึกษาทางสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรมที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับพระสังฆาธิการที่มีพรรษา ตำแหน่ง วุฒิ การศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการปกครอง (๒) ด้านการศึกษา (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) ด้านการสาธารณูปการ และ (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการบริหารงาน
๑. การกระจายอำนาจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ยังไม่ทั่วถึง มีการรวมศูนย์อำนาจการปกครองอยู่กับผู้บริหารเพียงแค่มีกี่ฝ่าย	๑. ควรมีการกระจายอำนาจในการบริหารงาน โดยไม่ควรรวมศูนย์อำนาจอยู่เพียงแค่ผู้บริหารเพียงแค่งroupเดียว
๒. ข้อบังคับ กฎระเบียบ คำสั่ง และการบังคับใช้ และการประเมินติดตามผล ยังขาดประสิทธิภาพ	๒. ควรปรับปรุงการบังคับใช้ข้อบังคับ กฎระเบียบ คำสั่ง และการติดตามประเมินผลงาน ให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้
๓. ขาดการตรวจเยี่ยมให้การอบรมผู้อยู่ในการปกครองของเจ้าคณะ โดยเฉพาะเจ้าคณะที่เป็นพระอุปัชฌาย์ให้การบรรพชาอุปสมบทกับกุลบุตรกับวัดอื่น	๓. เจ้าคณะผู้ปกครอง โดยจะเพราะพระอุปัชฌาย์ควรให้ความสำคัญในการปกครอง สัททวิหาริกให้มากและเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ใช่ ๑ ปี ถึงจะเรียกประชุมครั้งหนึ่ง
๔. ขาดการมีส่วนร่วม ในการวางแผนงาน และร่วมมือในการดำเนินงานจากเจ้าคณะผู้ปกครอง ทำให้การดำเนินงานไม่ค่อยบรรลุวัตถุประสงค์ และไปคนละทิศละทาง	๔. ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากร ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนงาน วางแผนงาน และดำเนินกิจกรรมในงาน เพื่อให้งานมีความสำเร็จ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
๕. การประชุมพระสังฆาธิการควรมีมากกว่านี้ และความเป็นการประชุมแบบเชิงปฏิบัติการ บุคลากรสามารถนำไปปฏิบัติได้และมีประสิทธิภาพ	๕. ควรมีการประชุมพระสังฆาธิการทุกระดับ ทุก ๓ เดือน เพื่อมีการมอบนโยบายให้บุคลากรได้นำไปดำเนินการได้เป็นรูปธรรม มีการติดตามผลงาน และประเมินผล

ตารางที่ ๔.๓๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ
ในบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการบริหารงาน
๑) ขาดการร่วมมือในการบริหารปรับปรุง และส่งเสริมในการศึกษาที่จำเป็นร่วมสมัย และสำคัญแก่พระภิกษุและสามเณร ตลอดจนประชาชน ๒) ขาดการให้การศึกษาด้าน พระพุทธศาสนากับผู้ที่มีเวลาศึกษาน้อย ๓) ขาดการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการศึกษาทั้งผู้สอนและผู้เรียนที่มีคุณภาพ และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนงบประมาณในการจัดการศึกษา ๔) ปัจจุบันกุลบุตรผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา และช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาน้อยลง ๕) ขาดศูนย์การปฏิบัติงานด้านศาสนศึกษา และการสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในแต่ละตำบลหรืออำเภอ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและอำนวยความสะดวกด้านการศาสนศึกษา	๑) คณะสงฆ์ควรจะร่วมมือกับบริหารการศึกษาในงาน ๙ งาน คือ ๑. งานนโยบาย ๒. งานเอกสาร ๓. งานนักธรรมและธรรมศึกษา ๔. งานบาลี ๕. งานปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๖. งานมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๗. งานศึกษาพิเศษ ๘. งานปริยัตินิเทศ และ ๙. งานการเงินและสวัสดิการ ๒) คณะสงฆ์ควรมีการสนับสนุนการศึกษาสำหรับผู้ที่มีเวลาน้อยหรือบวชในเวลาช่วงสั้น ช่วยการจัดทำหลักสูตรพิเศษที่จำเป็นและเหมาะสม และควรมีแนวทางการเรียนการสอนที่เป็นแบบเดียวกันทั้งจังหวัด ๓) คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญต่องานด้านการศาสนศึกษาให้มากขึ้น ทั้งพัฒนาคุณภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม ตลอดจนจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และควรมีการติดตามผลประเมินผล ๔) คณะสงฆ์จะต้องตระหนักในการดูแลปลูกศรัทธากุลบุตรด้านการศาสนศึกษา ให้ผู้บวชรู้คุณค่าของพระพุทธศาสนา และเพิ่มบุคลากรที่จะสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาต่อไป ๕) คณะสงฆ์ควรมีการตั้งศูนย์และสร้างเครือข่ายการปฏิบัติการประจำอำเภอด้านการจัดศาสนศึกษาขึ้นโดยเฉพาะทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน และอำนวยความสะดวกด้านการศาสนศึกษาโดยเฉพาะ

ตารางที่ ๔.๓๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการบริหารงาน
๑) ขาดการอุปถัมภ์ และการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาทั้งทุนการศึกษาและอุปกรณ์ ซึ่งยังมีไม่เพียงพอกับการศึกษาของสงฆ์ ๒) ขาดจิตสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในแหล่งการเรียนรู้เช่น ห้องสมุด และตำราที่ทันสมัยเหมาะสม ๓) ขาดการศึกษาสงเคราะห์และส่งเสริมการศึกษานอกระบบอันเหมาะสมแลกับบุคลากร ๔) คณะสงฆ์ขาดความร่วมมือในการรับผิดชอบในงานการศึกษาสงเคราะห์	๑) คณะสงฆ์ควรให้อุปถัมภ์แก่พระภิกษุสามเณรที่กำลังอยู่ในช่วงของการศึกษาด้วยการสนับสนุนให้มีการศึกษาหรือจัดที่อยู่อาศัยเสนาสนะให้เหมาะสม ตลอดจนการจัดหาทุนสนับสนุนให้แก่ผู้ที่อยู่ในปกครองของตนให้ได้รับการศึกษา ยิ่ง ๆ ขึ้น ตามสมควรแก่สติปัญญาของผู้ศึกษานั้น หรือจัดส่งพระภิกษุสามเณรในวัดไปศึกษาที่วัดอื่น โดยอยู่ในอุปการะของตนตามสมควร ๒) คณะสงฆ์ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมของวัดให้มีสภาพที่เอื้อต่อการศึกษาและการค้นคว้าหาความรู้ของพระภิกษุสามเณร หรือผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตน เช่น อาจจะมีการจัดห้องสมุดของวัด เพื่อที่จะให้พระภิกษุสามเณร ได้ทำการศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง ๓) คณะสงฆ์ควรส่งเสริมการศึกษานอกระบบให้มีขึ้น ในรูปแบบที่เป็นการศึกษาตลอดชีวิตแก่ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของตน หรือจัดให้เป็นไปตามประกาศองค์การศึกษาเรื่องระเบียบการศึกษาวิปัสสนาธุระ ถ้าพระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสเป็นฝ่ายวิปัสสนา ก็ควรให้คำแนะนำที่เหมาะสมเกี่ยวกับการศึกษาหรือถ้าพระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสไม่เป็นฝ่ายวิปัสสนาก็พึงมอบสิทธิวิหาริกหรืออันเตวาสิกของตนผู้ปรารถนาจะศึกษาวิปัสสนาธุระให้แก่ฝ่ายอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเห็นว่าจะนำสิทธิวิหาริกหรืออันเตวาสิก ของตนในทางที่ถูกต้อง ๔) องค์การคณะสงฆ์ทุกในระดับชั้น จะต้องร่วมมือกันดูแลรับผิดชอบการศึกษาสงเคราะห์ของพระภิกษุสามเณรอย่างจริงจัง โดยจัดให้มีการศาสนศึกษาภาคบังคับในทุกวัด ด้วยการคอยควบคุมและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในเขตพื้นที่ของตนเองอย่างทั่วถึง

ตารางที่ ๔.๓๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ
ในบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการบริหารงาน
๑. ขาดนโยบายและแผนงานตลอดจนวิธีการในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างเป็นรูปธรรมอย่างทั่วถึงแก่ทุก ๆ ฝ่ายทั้งพระภิกษุและสามเณร เด็กและเยาวชน ตลอดจนประชาชนทั่ว ๆ ไป	๑. คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายและแผนงาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดกับศาสนธรรมและสามารถนำเอาหลักธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้ สถาบันผลิตพระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการเผยแผ่ในวัด เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจ และพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรของพุทธศาสนิกชน สามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ และคณะสงฆ์ควรมีมาตรการให้ความดูแลพระสงฆ์ที่ออกนอกแถว อันเป็นการลดความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยา เพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทการเผยแผ่ให้การเสริม สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชน และพุทธศาสนิกชนในแต่ละบทบาทหน้าที่ตามภารกิจคณะสงฆ์ เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ ความก้าวหน้าในสมณศักดิ์ การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ประจักษ์ แก่หมู่คณะสงฆ์

ตารางที่ ๔.๓๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการบริหารงาน
๑. ขาดการวางระบบ วางแบบแปลน และจัดระเบียบการก่อสร้างในวัด และก่อสร้างแล้วใช้ประโยชน์ได้น้อย ๒. ขาดการจัดสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะแก่พุทธศาสนิกชน ๓. ขาดการส่งเสริมวัดและอำนวยความสะดวกในการจัดสถานที่วัดให้เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมแก่ประชาชน ๔. ขาดการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีสภาพทรุดโทรม เนื่องจากไม่มีการซ่อมแซม	๑. คณะสงฆ์ควรการวางแผน แบบผังในการดำเนินการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษาซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติซึ่งจำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงในสังคม เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในสังคม เพื่อการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีความสามัคคีกันของประชาชนในสังคม ๒. คณะสงฆ์ควรปรับปรุงสภาวะแวดล้อมและภูมิทัศน์ของวัดให้มีความร่มรื่นสวยงาม เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ที่หลังไหลเข้ามา เพื่อทำบุญและกราบสักการะ ทั้งนี้รวมถึงการบริจาคทรัพย์เพื่อการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยสืบไป ๓. คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญและควรมีนโยบายสนับสนุนการสาธารณูปการที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านการพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย ๔. คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญในการรักษาดูแลและโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีความคุณค่าต่อไป

ตารางที่ ๔.๓๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการบริหารงาน
๑. ขาดนโยบาย และแผนงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ต่างคนต่างทำงาน ไม่มีพลัง ๒. ขาดการมีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมในด้านการสาธารณสงเคราะห์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม	๑. คณะสงฆ์ควรมีนโยบายและแผนงาน และต้องให้ความสำคัญ โดยจะเพราะนโยบายการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล และต้องมีมาตรการให้ทุกวัดจักต้องดำเนินการให้ชัดเจน เพื่อเป็นการสงเคราะห์ทั้งวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานของรัฐ ให้เป็นศูนย์รวมเดียวกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ๒. คณะสงฆ์ควรมีการจัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ เป็นการช่วยสงเคราะห์และให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการสงเคราะห์ให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี และเพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดจังหวัดราชบุรี ตลอดจนเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นพระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี จำนวน ๔๐๐ รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเจ้าอาวาส จำนวน ๒๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๓ มีอายุตั้งแต่ ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๑๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ มีพรรษาตั้งแต่ ๒๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๒๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐ มีระดับวุฒิการศึกษาสายสามัญในระดับประถมศึกษาจำนวน ๑๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕ มีระดับวุฒิการศึกษาทางธรรม ในระดับนักธรรมชั้นเอกจำนวน ๓๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๘ ไม่มีวุฒิการศึกษาทางบาลี จำนวน ๒๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๕ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ตั้งแต่ระดับ ๑๙ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๓๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๓

๕.๑.๒ บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๒.๑ ด้านการปกครอง พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ ๗ มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้ใช้ในการปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๒ ด้านการศาสนศึกษา พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า ในข้อ ๑ ควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงานการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม, บาลีและธรรมศึกษา ให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงาม และข้อ ๒ ส่งเสริมสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรม, บาลี และธรรมศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๙) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า ในข้อ ๑ การตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๐) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ในข้อ ๑ จัดอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้เข้าใจใน ศีลาจริยวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนา หรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม และในข้อ ๒ จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๕ ด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ในข้อ ๑ การวางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน และในข้อ ๔ การดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๖ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๘) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ในข้อ ๓ การอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๓.๑ อายุ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีในด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๒ พรรษา พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๓ ตำแหน่ง พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศาสนศึกษา มีแตกต่างกัน ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๔ วุฒิการศึกษาทางสายสามัญ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ มีแตกต่างกัน ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๕ วุฒิการศึกษาทางธรรม พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๖ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการศาสนศึกษา มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๗ ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการปกครอง, ด้านการศาสนศึกษา, และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี สรุปได้ดังนี้

พระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาก โดยเฉพาะปัญหาด้านการศาสนศึกษาและด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ แต่เมื่อกล่าวโดยภาพรวมถึงบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก นั้นแสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีมีระบบระเบียบในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน มีประสิทธิภาพดี ทั้งยังมีการวางแผนและวางนโยบายตลอดจนบุคลากรมีความสามัคคีปรองดองและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองในการบริหารกิจการเป็นอย่างดีและเข้มแข็ง จึงส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีมีประสิทธิภาพดี

```

graph TD
    A[สมเด็จพระสังฆราช] --> B[กรรมการมหาเถรสมาคม]
    B <--> C[เจ้าคณะใหญ่หนกลาง]
    C <--> D[เจ้าคณะภาค ๑๕]
    C <--> E[เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี]
    D <--> F[ศูนย์กลางการอำนวยการ / กำกับควบคุมดูแลงานทั้ง ๑๖ องค์การ ของคณะสงฆ์ระดับอำเภอ/ตำบล/วัด  
โดยมีการปฏิบัติงานร่วมกันดังนี้  
- กำหนดนโยบายทิศทางการทำงาน  
- กำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายชัดเจนเป็นรูปธรรม  
- วางแผนงานอย่างรัดกุมครอบคลุมทุกพื้นที่  
- สนับสนุนบุคลากร/งบประมาณอย่างเพียงพอ  
- ประสานงาน/สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน  
- ติดตามผล/ประเมินผล /ปรับปรุง/แก้ปัญหา  
- สร้างขวัญกำลังใจ /จูงใจ แก่บุคลากร]
    E <--> F
    F --> G[สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ / สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด  
สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด]
    G --> H[สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ / สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด  
สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด]
    H --> I[สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ / สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด  
สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด]
    
```

สมเด็จพระสังฆราช

กรรมการมหาเถรสมาคม

เจ้าคณะใหญ่หนกลาง

เจ้าคณะภาค ๑๕

เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี

ศูนย์กลางการอำนวยการ / กำกับควบคุมดูแลงานทั้ง ๑๖ องค์การ ของคณะสงฆ์ระดับอำเภอ/ตำบล/วัด โดยมีการปฏิบัติงานร่วมกันดังนี้

- กำหนดนโยบายทิศทางการทำงาน
- กำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายชัดเจนเป็นรูปธรรม
- วางแผนงานอย่างรัดกุมครอบคลุมทุกพื้นที่
- สนับสนุนบุคลากร/งบประมาณอย่างเพียงพอ
- ประสานงาน/สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน
- ติดตามผล/ประเมินผล /ปรับปรุง/แก้ปัญหา
- สร้างขวัญกำลังใจ /จูงใจ แก่บุคลากร

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ / สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด
สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด

- ส่งเสริมอุดหนุนจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอเหมาะสม
- อำนวยการในการดำเนินงาน / ดำเนินกิจกรรมต่างๆ - ประสานงาน/ประชาสัมพันธ์

แผนภาพที่ ๕.๑ แสดงแผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

จากแผนภาพที่ ๕.๑ สรุปได้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีเริ่มตั้งแต่สมเด็จพระสังฆราชทรงปกครองในภาพรวมทั้งหมด ลำดับต่อมาคือกรรมการมหาเถรสมาคมทำหน้าที่สนองงานของคณะสงฆ์ และลำดับขั้นต่อมาคือเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ซึ่งแต่ละลำดับมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติ และกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมอยู่แล้ว

การบริหารงานคณะสงฆ์ที่สำคัญอยู่ที่ระดับภาค ๑๕ และระดับจังหวัดราชบุรี ซึ่งมีความใกล้ชิดและกำกับดูแลรับผิดชอบการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยตรง ซึ่งทั้งระดับภาคและระดับจังหวัดต้องมีการจัดตั้งศูนย์กลางการทำงานขึ้นเพื่อใช้เป็นทั้งสถานที่ทำงานและรองรับงานตลอดทั้งให้การอำนวยความสะดวก/กำกับดูแลรับผิดชอบโดยตรงต่องานทั้ง ๖ องค์การของคณะสงฆ์อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัด ตั้งแต่ระดับอำเภอ/ตำบลและวัด โดยมีการปฏิบัติงานร่วมกันดังนี้

- ๑) กำหนดนโยบายทิศทางการทำงานของงานแต่ละองค์กรให้ชัดเจน
- ๒) กำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายชัดเจนเป็นรูปธรรมและได้ประโยชน์แก่ทุกฝ่าย
- ๓) วางแผนงานร่วมกันอย่างรัดกุมครอบคลุมทุกพื้นที่และมีทิศทางเดียวกัน
- ๔) สนับสนุนบุคลากรที่มีคุณภาพและมีความชำนาญการในการปฏิบัติงานในงานขององค์กรทั้ง ๖ ตลอดจนจัดสรรงบประมาณอุดหนุนอย่างเพียงพอ
- ๕) ประสานงาน/สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทีมมีการแบ่งปันข้อมูลแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน
- ๖) ติดตามผล/ประเมินผล /ปรับปรุง/แก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง
- ๗) สร้างขวัญกำลังใจ /จูงใจ แก่บุคลากร ควรแยกเป็นส่วนงานเฉพาะด้าน และที่สำคัญสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ /สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด ต้องมาช่วยเป็นพี่เลี้ยงและช่วยสนองงาน โดยการ
 - ส่งเสริมอุดหนุนจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอเหมาะสม
 - อำนาจในการดำเนินงาน / ดำเนินกิจกรรมต่างๆ
 - ประสานงาน/ประชาสัมพันธ์ กับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ ด้านการปกครอง จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองมากที่สุดในเรื่อง

การบริหารวัดบำรุงรักษาวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนาสถานที่สัปปายะและนำเลื่อมใสศรัทธา รองลงมาคือการปกครองคณะสงฆ์ด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ยึดตามหลัก พระธรรมวินัยและมีระเบียบแบบแผนเหมาะสมดีงาม

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)** ได้ให้ทัศนะ ในเรื่องการปกครองหรือการบริหารตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่าการปกครองตาม ความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบ เรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วย ให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษา หรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา จึงถือคติได้ ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นเรื่องของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วย การศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่ เหยียดไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เริ่ม ตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้น การลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครอง แบบพยายามกำจัดคนเลว

๕.๒.๒ ด้านการศาสนศึกษา จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศาสนศึกษา มากที่สุดในเรื่องการควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงานการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม, บาลีและธรรมศึกษาให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงาม รองลงมาคือเรื่องการส่งเสริม และการพัฒนาครูสอนนักเรียน, บาลีและธรรมศึกษา

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ**พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)** ได้แสดงทัศนะไว้ ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน ยังไม่เพียงพอที่จะเตรียมบุคคลในพระศาสนาให้มีความ พร้อมที่จะรักษาพระศาสนาไว้ได้หลักสูตรที่มีอยู่ก็มีขอบเขตคับแคบและจำกัดอย่างเดียว เพราะฉะนั้น จะต้องมีการปรับปรุงคุณภาพปรับปรุงเนื้อหา ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อ สภาพการณ์ เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้เท่าทันต่อสภาพปัจจุบัน และสามารถที่จะนำความรู้ทาง พระศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ให้คนในสมัยปัจจุบันนี้เข้าใจมองเห็นคุณค่า และใช้ให้ เป็นประโยชน์ได้ และในแง่ขอบเขตของการศึกษา นอกจากปรับปรุงเนื้อหาของวิชาแล้ว จะต้อง ขยายขอบเขตวิชาให้กว้างออกไปอีก เพราะการศึกษาศาสนานั้น จะศึกษาเฉพาะตัวศาสนา เพียงอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาการอื่นๆ เช่น อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นบูรพภาคของผู้ที่จะศึกษาธรรมชั้นสูงต่อไป

๕.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์มากที่สุดในเรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น รองลงมาคือในเรื่องการจัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ส่วนในด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือการจัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวัดนาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจฺจวาทิ)** กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษานอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร และการศึกษาสงเคราะห์ถือว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าว คือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษานอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ ๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวัดนาทิตย์ ๕. โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

๕.๒.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สุดในเรื่องการจัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ รองลงมาคือการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจในศีลจารวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนาและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือการส่งเสริมสนับสนุนและการให้การศึกษอบรมบุคลากรพระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร)** ให้ความหมายของการเผยแผ่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็น

ศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขาย โลกานุกมปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानัม” แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เหล่าทวยเทพ และมนุษย์ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ว่า ๓ ประการ คือ

๑. ทิฏฐธรรมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น
๒. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้น
๓. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

๕.๒.๕ ด้านการสาธารณูปการ จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณูปการมากที่สุดในเรื่องการวางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน รองลงมาคือการดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ส่วนงานด้านการสาธารณูปการที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือการขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้ให้ความหมายงานการสาธารณูปการ หมายถึง การช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัดได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานให้วัดเรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ

๕.๒.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณสงเคราะห์มากที่สุดในเรื่องการอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลงานต่าง ๆ รองลงมาคือช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อนหรือมีทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วนงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) กล่าวถึงความสำคัญของการกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้

๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำแนกตามอายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางนักระรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

๒.๑ อายุ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากว่าสังฆาธิการส่วนใหญ่ของจังหวัดราชบุรีเป็นเจ้าอาวาส ย่อมมีบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานในกิจการคณะสงฆ์ที่ใกล้เคียงกันตลอดจนการสั่งสมประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกัน จึงส่งผลให้มีบทบาทเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระณัฐพล จิตธิรมโ (ปราบพินาศ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา สงเคราะห์และด้านการปกครอง ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอายุ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีไม่แตกต่างกัน

๒.๒ พรรษา พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีส่วนใหญ่เป็นพระมหาเถระ มีจำนวนพรรษามากจึงมีความบทบาทและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการในระดับเดียวกัน จึงทำให้มีบทบาทในการ

บริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระธนดล นาคพิพัฒน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่าง

๒.๓ ตำแหน่ง พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่า พระสังฆาธิการจะมีตำแหน่งหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์แตกต่างกัน ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ต่างกับบทบาทหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะทั้ง ๖ ด้านต่างกัน ดังนั้นพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีจึงมีบทบาทที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับเกณฑ์ดี และสามารถสนองงานคณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านการอบรมความรู้ด้านศีลธรรมโดยวิธีการต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวกนั้น ส่วนใหญ่มีระดับพรรษายังไม่มากและมีความรู้ด้านการศึกษาระดับสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ด้านพระปริยัติธรรมอยู่ในเกณฑ์ระดับดี และมีความรับรู้และพัฒนาการในเชิงการปฏิบัติด้านการเข้ารับการอบรมความรู้ในด้านศีลธรรมด้านต่างๆ อยู่ในเกณฑ์ระดับดี ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรในอนาคตเพื่อรองรับกับกิจการ งานคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารควรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรสงฆ์เพิ่มขึ้นเป็นกำลังในการพัฒนาคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาต่อไป เมื่อจำแนกด้านตำแหน่ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติ .๐๕

๒.๔ วุฒิการศึกษาทางการศึกษาสามัญ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่า พระสังฆาธิการทุกรูปที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการต้องมีคุณสมบัติของพระสังฆาธิการ เช่น ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง ๒) มีความรู้ความสามารถสมควรแก่ตำแหน่ง ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย ๔) เป็นผู้ฉลาดในการปกครองสงฆ์เป็นต้น จึงทำให้มีบทบาทบริหารคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันซึ่ง

สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ซ้ายเกลี้ยง)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่นๆอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาพบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน

๒.๕ วุฒิการศึกษาทางธรรม พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอกจึงมีแนวความคิด และประสบการณ์ในบทบาทหน้าที่ไม่แตกต่างกัน จึงทำให้ระดับการศึกษาแผนกธรรมไม่ส่งผลต่อบทบาทการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรี จึงทำให้มีบทบาทบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **พระมหาประสิทธิ์ สระทอง** ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีระดับการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ไม่แตกต่างกัน

๒.๖ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่าความรู้ในส่วนของการศึกษาทางเปรียญธรรมในปัจจุบัน ได้ถูกจัดเป็นสมณศักดิ์ประเภทหนึ่ง เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูพระภิกษุสามเณรผู้สนใจใฝ่ศึกษา แต่การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องของความรู้ทางเปรียญธรรมมากนัก แต่มุ่งในเรื่องของความรู้ความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งความเหมาะสม ซึ่งอยู่ในข้อกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะต้องดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ และที่สำคัญพระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรีส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม ดังนั้น จึงทำให้มีบทบาทในการบริหารคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาชวลิต ชาดเมธี (คงแก้ว)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการ

บริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน

๒.๗ ประสพการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการที่มีประสพการณ์การปฏิบัติหน้าที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งยอมสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก เพราะว่า พระสังฆาธิการจะมีประสพการณ์ในทำหน้าที่มากย่อมมีความรู้ความเข้าใจในระบบระเบียบและวิธีการการปฏิบัติหน้าที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์มาก พระสังฆาธิการผู้มีประสพการณ์น้อย ดังนั้นประสพการณ์การปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการที่กันยอมส่งผลให้มีบทบาทที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **ทศธร ภูพวง** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓”, จากการศึกษาพบว่า ๑. สภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก รายด้านด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมากด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย ๒. ปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับน้อย รายด้านด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย ๓. เปรียบเทียบสภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสพการณ์ ประเภทของวัด และระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๔. เปรียบเทียบปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสพการณ์ ประเภทของวัดและระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑. จากผลการวิจัยด้านการปกครอง พบว่า พระสังฆาธิการยังมีการกระจายอำนาจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ยังไม่ทั่วถึง มีการรวมศูนย์อำนาจการปกครองอยู่กับผู้บริหารเพียงแค่นี้ก็ฝ่ายทำให้การปฏิบัติงานไม่ครอบคลุมและคล่องตัวทันเหตุการณ์ และขาด

การตรวจเยี่ยมให้การอบรมผู้อยู่ในการปกครองของเจ้าคณะ โดยเฉพาะเจ้าคณะปกครองที่ดำรงตำแหน่งเป็นพระอุปัชฌาย์ความหมั่นใส่ใจสัทธิวิหาริกให้มีความประพฤติดีงามตามพระธรรมวินัย ดังนั้น คณะสงฆ์ควรมีการกระจายอำนาจในการบริหารงานอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยไม่ควรรวมศูนย์อำนาจอยู่เพียงแค่ผู้บริหารเพียงแค่กลุ่มเดียว และเจ้าคณะผู้ปกครองที่ทำหน้าที่พระอุปัชฌาย์ควรให้ความสำคัญในการปกครองสัทธิวิหาริกให้มากและเสมอต้นเสมอปลาย

๒. จากผลการวิจัยด้านการศาสนศึกษา พบว่า คณะสงฆ์ขาดการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการศึกษาทั้งผู้สอนและผู้เรียนที่มีคุณภาพและขาดสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนงบประมาณในการจัดการศึกษา ดังนั้น คณะสงฆ์จึงควรเร่งสร้างบุคลากรอันมีคุณภาพทางการศึกษาและส่งเสริมยกย่องให้มีขวัญกำลังใจ สนับสนุนอุดหนุนงบประมาณในด้านการศาสนาให้มาก และมีการวัดผลประเมินผลด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๓. จากผลการวิจัยด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า คณะสงฆ์ขาดความร่วมมือในการรับผิดชอบในงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างเป็นระบบต่างคนต่างทำไม่เป็นรูปธรรม ดังนั้น พระสังฆาธิการในทุกระดับชั้น จะต้องร่วมมือกันดูแลรับผิดชอบการศึกษาสงเคราะห์ของพระภิกษุสามเณรอย่างจริงจัง โดยจัดให้มีการศาสนศึกษาภาคบังคับในทุกวัด ด้วยการคอยควบคุมและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในเขตพื้นที่ของตนเองอย่างทั่วถึง

๔. จากผลการวิจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดนโยบายและแผนงานตลอดจนวิธีการในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรมอย่างทั่วถึงแก่ทุก ๆ ฝ่ายทั้งพระภิกษุและสามเณร เด็กและเยาวชน ตลอดจนประชาชนทั่ว ๆ ไป ดังนั้นคณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายและแผนงาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดกับศาสนธรรมและสามารถนำเอาหลักธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้ สถาบันผลิตพระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ

๕. จากผลการวิจัยด้านการสาธารณูปการ พบว่า มีการมุ่งเน้นก่อสร้างอาคารและเสนาสนะภายในวัดอย่างมาก แต่ขาดการวางแผนในการก่อสร้างหรือมุ่งเน้นก่อสร้างเสนาสนะที่ใหญ่โตเกินความจำเป็นใช้ประโยชน์ได้น้อย ทำให้เกิดการใช้ทุนทรัพย์ไปกับการก่อสร้างมากเกินไป จนทำให้ขาดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ดังนั้นคณะสงฆ์ควรการวางแผน แผนผังในการดำเนินการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษาซ่อมแซมปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มียุคเดิมให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติ ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงในสังคม เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในสังคม เพื่อการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีความสามัคคีกันของประชาชนในสังคม

๖. จากผลการวิจัยด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า ขาดการมีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม และพระสงฆ์การส่วนใหญ่กำลังผลกระทบด้านนี้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากเกินไป ทำให้บทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ลดน้อยไปด้วย ดังนั้น คณะสงฆ์ควรมีการจัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระสงฆ์การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ เป็นการช่วยสงเคราะห์และให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการสงเคราะห์ให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์การในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีและในจังหวัดอื่น ๆ
๒. ควรศึกษาความทัศนะของพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์การในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ระดับภาคหรือระดับหน
๓. ควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์การในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์ทั้ง ๖ เพียงด้านใดด้านหนึ่งในระดับจังหวัดหรือระดับภาค
๔. ควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์การในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดโดยการประยุกต์ตามหลักธรรมาภิบาลหรือหลักธรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา
๕. ควรศึกษาเชิงคุณภาพในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ระดับจังหวัด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources)

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือครูจริยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒.

_____. คู่มือการบริหารคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๒๘.

_____. วิชาการพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔.

_____. วินัยบัญญัติธรรมชั้นตรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.

_____. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐

_____. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ , ๒๕๔๒.

กองศาสนศึกษา กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

จันทรานี สงวนนาม. เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษา
ระดับสูง. ม.ท.ป., ๒๕๓๖.

เฉลิมพล โสมอินทร์. ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, ๒๕๔๖.

ชูป กาญจนประกร. หลักรัฐประศาสนศาสตร์. คณะรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรม
ศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๑๐.

ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตการพิมพ์,
๒๕๔๑.

เดิมศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร. ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๓๗.

ธนจรัส พูนสิทธิ์. การจัดการองค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

ธีรยุทธ พึ่งเพียร. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สุทรไพศาล, ๒๕๔๕.

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา. เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒.

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร :
อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔.

นิตย์ สัมมาพันธ์. การบริหารเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

บรรจบ เนียมมณี. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

บุญศรี พานะจิตต์. โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงานคณะ
กรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิก
จำกัด, ๒๕๔๕.

_____. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๕

_____. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวาน
กราฟฟิก จำกัด, ๒๕๔๕.

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ประดิษฐ์ บอดี้จิ้น. กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดกลุ่มภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๘.

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

ประถม แสงสว่าง. การบริหารการศึกษาเบื้องต้น. (Introduction to Educational Adminstration, ๒๕๔๘.

ประยูร อาษานาม รศ.ดร. คู่มือวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.

ประเวศ วะสี ศ.นพ. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๓๖.

ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

ปิยโสภณ. ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่นำการปกครอง – ก่อสร้าง. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖.

ปิ่น มุกกันต์. มุมสว่าง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : พรวนการพิมพ์, ๒๕๔๒.

พระครูมงคลคีลวงค์และคณะ. พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทการแสวงหาหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖.

พระครูวินัยธรประจักษ์ จุกกธมโม (จำปาทอง). กระบวนการเรียนรู้แบบ“อริยสัจ๔”. ของพระพุทธศาสนาเป็นต้นแบบที่มุ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยแท้จริง. สุรินทร์ : โรงพิมพ์ศิริรัตน์ออฟเซต, ๒๕๔๕).

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

_____. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

_____. การพัฒนาพระสังฆาธิการ ภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปร ดักส์, ๒๕๔๘.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

_____. **ธรรมนุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). **สารภาค ๑๕**. กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี). **ธรรมปริทัศน์ ๔๖**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). **พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทรโร). **คม ชัด ลึก เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เลียงเชียง, ๒๕๔๗.

พระไพศาล วิสาโล. **พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระมหาไพฑูรย์ วรรณบุตร. **การบริหารคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐.

พระมหาสมทรง สิรินฺโร. **บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล. **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอช เอ พี เพรส จำกัด, ๒๕๓๙.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

_____. **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**. กรุงเทพมหานคร : ชัยมงคลพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๘.

_____. **การบริหารวัด**. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). **การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

_____. **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๐

พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจจวาทิ). **พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙.

พระวิสุทธิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พุรหมรสี). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). **พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมในผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา**, ๒๕๔๘.

ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง. **“หลักการบริหารวัด” วัดพัฒนา ๔๔**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๔.

_____. **หลักการบริหารงานในวัด ในอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓**. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ. ปทุมธานี: บริษัทสื่อตะวันออก จำกัด, ๒๕๔๗.

ภัทรพร สิริกาญจน. **หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ : แนวคิดและบทบาทพระคำเขียนสุณโณ ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

มัลลิกา ดันสอน. **การจัดการยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : เอกซ์เปอร์เนท จำกัด., ๒๕๔๔.

มณฑนา อินทสมิต. **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร : พุทธธรรมเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา**. เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ม.ป.ป., ๒๕๔๙.

มานพ พลไพรินทร์. **คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

วีระ อำพันสุข. **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เอราวัณการพิมพ์, ๒๕๒๖.

สมคิด บางโม. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗.

สถาบันส่งเสริมและพัฒนากการพระศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือพระสังฆาธิ

การ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

สมาน รังสิโยภุชญ์ และสุธี สุทธิสมบุรณ์. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวัสดิการสำนักงาน, ๒๕๒๗.

สมยศ นาวิการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔.

_____. "ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี", ๒๕๔๘.

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พิกษ์อักษร, ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. สารสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน. ม.ป.ป., ๒๕๔๔.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี. ข้อมูลจากสำมะโนครัวประชากรพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓.

สิรภพ เหล่าลาภะ. พุทธศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สุชา จันท์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.

สุพัทธา สุภาพ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. การบริหารงานแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๓๘.

สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

เสนาะ ดีเยาว์ ศต. หลักการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

แสวง อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

อนงค์ ชุ่มจิต. ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

(๒. วิทยานิพนธ์)

กรรณิกา ขวัญอารีย์. บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับ

การพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕

คณินันต์ และสุบรรณ จันทบุตร. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี

วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค,

๒๕๔๕.

คุณ โทจันทร์ และเทพพร มังธานี. “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนา

ธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.

ฉันทนา กล่อมจิต. “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม

ของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.

ชาเลื่อง วุฒิจันทร์. “การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๒.

ทศดร ภูวก. “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓”. การศึกษา

มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗.

ทศดร ภูวก. “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓”. การศึกษา

มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗.

ทวี ขจรกุล. “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง

จังหวัดหนองคาย”. วิทยานิพนธ์ดุษฎีศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗.

บุญช่วย จันท์เห้า. “พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการ

ปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค. “การศึกษารูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอด

ชีวิต”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ปกรณ ศรีดอนไผ่. “บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓.

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต. “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตฺตเวที (ชองดี). “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ชีรปญฺโญ. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการใจจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ. “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๐.

พระณัฐพล จิตฺธมฺโม (ปราบพินาศ). “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

พระชนดล นาคสุวรรณ. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีวรกุล. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาบุญมี อธิปญฺโญ. “บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาประสิทธิ์ สระทอง. “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอ
ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** (จิตวิทยาชุมชน).
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘.

พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดพังงา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพิสกุล. “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”. **การศึกษามหาบัณฑิต**
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนา
ชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์”,
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี). “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี
(วีระ ภทฺทจารี)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระยุทธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัย
พุทธกาล”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พิพัฒน์ภัสร์ บุญเทียน. “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสใน
จังหวัดนครราชสีมา”. **ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.

สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ. “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษา
กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร**
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.

อารยา กอบความดี. “การบริหารวัดตามหลักธรรมมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัด
นครปฐม, กรุงเทพมหานคร”. **บัณฑิตวิทยาลัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4th ed. New York: Harper & Row, 1971.

Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies**. fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956.

Don Hellriegel. **Management**. third edition. Addison - Wesley Publishing Company .Inc., 1982.

E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit**. second edition, California : Science Research Associates Inc.,1995.

Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration, 1973.

William Ouchi. **Organization and Management**. Englewood Cliffs : Prentice Hill, 1971.

ภาคผนวก ก

บทสัมภาษณ์พระมหาเถระ

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูโพธารามพิทักษ์ เจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมมารัตน์ ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๑ เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดโบสถ์ ตำบลบ้านเลื่อม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูโพธารามพิทักษ์ให้สัมภาษณ์ว่า กิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีมีความเป็น
ระเบียบเรียบร้อยดี

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการ
ปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุง
แก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูโพธารามพิทักษ์ให้สัมภาษณ์ว่า การปกครองก็เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบ
เรียบร้อยไม่ค่อยมีอิทธิพล ไม่ค่อยมีปัญหา พระสังฆาธิการก็รับฟังดี เป็นไปด้วยดี ปกติ ก็อยากให้พระ
สังฆาธิการรับรู้ข่าวสารบ้าง รับรู้เรื่องกฎหมายการปกครอง กฎหมายคณะสงฆ์ กฎหมายบ้านเมือง เพื่อ
ประกอบการแก้ปัญหาได้ทันเหตุการณ์กับสถานการณ์ปัจจุบัน

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศาสน
ศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไข
อย่างไรบ้าง

พระครูโพธารามพิทักษ์ให้สัมภาษณ์ว่า การศาสนศึกษา อุปสรรคปัญหาด้านการศึกษานี้
คือบุคลากรทรัพยากรไม่มี ผู้ที่จะศึกษาเล่าเรียนมีน้อย หานักเรียนยาก การปรับปรุงแก้ไขก็ยังเป็นปกติ
อยู่

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษา
สงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุง
แก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูโพธารามพิทักษ์ให้สัมภาษณ์ว่า การศึกษาสงเคราะห์ ในด้านนี้คณะสงฆ์ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี สนใจดี ทั้งฝ่ายบ้านเมืองก็ให้ความร่วมมือดี พระสงฆ์ก็มีโอกาสได้ไปช่วยสังคมมากขึ้น

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูโพธารามพิทักษ์ให้สัมภาษณ์ว่า การเผยแผ่ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีมีพื้นที่มาก มีนักเผยแผ่น้อย มีครูบาอาจารย์ชำนาญการน้อย มีผู้ปฏิบัติงานที่เสียสละในด้านนี้น้อย คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีต้องให้ความสำคัญในงานด้านนี้ให้มาก เพราะถือว่าการเผยแผ่นี้เป็นงานสำคัญ เป็นงานที่เป็นกำลังรักษาพระพุทธศาสนาของเรา

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการสาธารณูปการ” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูโพธารามพิทักษ์ให้สัมภาษณ์ว่า การสาธารณูปการ ในปัจจุบันมีการก่อสร้างศาสนสมบัติมาก สร้างวัดกันมากทุก ๆ อย่างก็พร้อมแล้ว คณะสงฆ์ควรเบาการก่อสร้างให้ลดน้อยลงหน่อย ไม่ควรไปสร้างให้ใหญ่โต ควรสร้างมุ่งเน้นในการใช้ประโยชน์มากกว่า

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการสาธารณสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูโพธารามพิทักษ์ให้สัมภาษณ์ว่า การสาธารณสงเคราะห์ ในเรื่องนี้คณะสงฆ์ควรทำให้มาก เพราะในปัจจุบันนี้ชาวบ้านมีความเดือดร้อนในเรื่องนี้กันมากกว่าแต่ก่อน เพราะภาวะสังคมภาวะโลกเปลี่ยนแปลงไป

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี และคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูโพธารามพิทักษ์ให้ข้อสรุปว่า ให้ทำตามพระธรรมวินัย กำหนดกฎเกณฑ์อันดีงามที่คณะสงฆ์ บ้านเมืองเขามีไว้ และที่สำคัญคือหมั่นประชุมร่วมกัน เชื้อฟังผู้บังคับบัญชาผู้สั่งด้วยความชอบ ทุกอย่างก็จะดี

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสิริคณาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมมาภิรต ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๒ เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดนาหนอง ตำบลนาหนอง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูสิริคณาภรณ์ ให้สัมภาษณ์ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ราชบุรี ส่วนใหญ่มีแนวโน้มว่าพระสังฆาธิการมีความเอาใจใส่ดีเป็นส่วนมาก ส่วนไม่ดีไม่ให้ความสนใจก็มีแต่เป็นส่วนน้อย ในภาพรวมถือว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีถือว่าอยู่ในระดับดีอยู่

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสิริคณาภรณ์ ให้สัมภาษณ์ว่า การปกครองพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ไม่ค่อยให้ความสนใจในระเบียบ กฎ มติของมหาเถรสมาคม เจ้าหมู่เจ้าคณะไม่ค่อยสนใจศึกษาและปฏิบัติในหน้าที่การปกครองของตนเองเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นปัญหาจึงมีเกิดให้เห็นเลื้อยๆ แนวทางที่ดีพระสังฆาธิการที่ยังปฏิบัติหน้าที่บกพร่องต้องได้รับการอบรมและศึกษาในการปกครองให้มาก เพื่อจะได้ให้มีส่วนดีขึ้น และเอาใจใส่ในเรื่องนี้ให้มากยิ่งขึ้น ปัญหาใหญ่ของคณะสงฆ์คือไม่ค่อยรู้เรื่องกฎหมาย ไม่ค่อยศึกษาหน้าที่และการใช้อำนาจของตนโดยจะเพราะระดับเจ้าอาวาส ไม่ค่อยทำหน้าที่ให้ถูกต้องในระดับวัดเป็นส่วนมาก เมื่อมีปัญหาในระดับวัดก็ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาระดับพื้นฐานได้ จึงต้องเดือดร้อนถึงผู้บังคับบัญชาระดับสูงต้องช่วยแก้ไขให้ ในจังหวัดราชบุรีพระเดชพระคุณท่านเจ้าคณะจังหวัดมักจะได้รับคำร้องเรียนอยู่เสมอ และท่านก็ต้องลงมาช่วยแก้ไขให้อยู่เสมอๆ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะว่าเจ้าหมู่เจ้าคณะขาดการสนใจในหน้าที่ของตนจนเกิดปัญหา

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสิริคณาภรณ์ ให้สัมภาษณ์ว่า การศาสนศึกษา ในจังหวัดราชบุรีถือว่ายังอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็มีปัญหาบางสถานที่ที่ยังไม่ดีพอคือเจ้าหมู่เจ้าคณะไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการให้การศึกษาต่อพระภิกษุสามเณร โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทใหม่ๆ ไม่ค่อยได้รับการศึกษา

ที่ถูกต้องนักโดยเฉพาะในเรื่องพระธรรมวินัย และวัตรปฏิบัติประจำวันของพระเถร และอีกประการหนึ่ง พระที่เป็นพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ก็เป็นพระสังฆาธิการที่มีอายุมากและการศึกษาเล่าเรียนก็มีน้อย จุดด้อยคือมีความรู้น้อยการอบรมสั่งสอนหรือการจัดการศึกษาจึงมักมีปัญหาอยู่เลื้อยๆ ข้อปรับปรุงคือมีการประชุมชมผู้มีความรู้ความสามารถผู้ชำนาญการด้านการศึกษาความทำหน้าที่และมีบทบาทให้มาก และต้องช่วยกัน เพราะการศาสนศึกษานั้นเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เป็นจุดแข็งของเรา ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญมากเพราะถ้าการศึกษาดีก็จะสามารถนำไปใช้ในงานปกครองและงานด้านอื่น ๆ ได้ดีอีกด้วย ดังนั้นเจ้าหมู่เจ้าคณะควรให้ความสนใจเอาใจใส่ในเรื่องนี้ให้มากเป็นพิเศษ เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถประสิทธิภาพของพระผู้เป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา แล้วงานด้านการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ก็จะดีขึ้น และอีกประการหนึ่งคือคณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนถึงประชาชน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาธรรมศึกษาควรให้ความสำคัญอย่างมากเป็นพิเศษ

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษา สงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสิริคณาภรณ์ ให้สัมภาษณ์ว่า การด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในปัจจุบันนี้ พระสังฆาธิการให้การสงเคราะห์ทางการศึกษาอยู่ในระดับกลางๆ เพราะคิดว่าหน่วยงานอื่นเขาทำแล้ว พระไม่ต้องทำก็ได้ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ผิดมาก ดังนั้นเจ้าหมู่เจ้าคณะผู้ปกครองต้องให้ความสนใจดูแลให้มาก โดยเฉพาะการตั้งทุนเพิ่มทุนและแจกทุนให้นักเรียนในสถานศึกษาต่าง ควรทำให้มากและมีความต่อเนื่องเป็นประจำ ตลอดจนต้องมีการสงเคราะห์ในสิ่งที่จำเป็นสิ่งที่เขาขาดแคลนในด้านการศึกษาให้มาก และควรมีการทำหลักฐานแล้วรายงานให้เจ้าคณะเบื้องสูงได้รับทราบก็จะเป็นผลดีกับทุกฝ่าย

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสิริคณาภรณ์ ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่ของเราที่ไม่ค่อยดีไม่ค่อยได้ผลนักปัญหาก็สืบเนื่องมาจากการศึกษาไม่ดี พื้นฐานการศึกษาทางด้านพระไตรปิฎกไม่มีดีไม่แน่นไม่มั่นคง จึงทำให้การเผยแผ่ด้อยลงไปด้วย พระไม่ค่อยอยากทำงานด้านนี้ สิ่งที่ต้องพระสังฆาธิการและคณะสงฆ์ต้องแก้ไขเร่งด่วนในงานด้านการเผยแผ่นี้คือการผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ และเสียสละให้มากที่สุดก่อนแล้วมีนโยบาย การวางแผน การจูงใจ การสนับสนุน ให้บุคลากร

เหล่านี้ได้ทำงานปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถก็จะเกิดผลดีแก่ทั้งพระสังฆาธิการและคณะสงฆ์

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการสาธารณูปการ” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสิริคณาภรณ์ ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการสาธารณูปการ ในงานด้านนี้ส่วนใหญ่พระจะทำงานด้วยตนเอง ขาดความรู้ ขาดการวางแผน วางแบบแปลนที่ถูกต้องและเหมาะสม ไม่ปรึกษาผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ เมื่อทำการก่อสร้างขึ้นก็มักจะประสบปัญหาและเดือดร้อนตามมา และส่วนใหญ่ก่อสร้างแล้วไม่เสร็จหรือสร้างในหลายสิ่งพร้อมๆ กัน แต่ไม่มีอะไรเสร็จสักอย่างหนึ่งแล้วใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้สักอย่างหนึ่ง ดังเจ้าคณะผู้ปกครองควรให้การกำกับดูแลและให้การอำนวยความสะดวกจนต้องเป็นที่ปรึกษาให้โดยต้องพิจารณาสิ่งที่จะก่อสร้างนั้นมีความจำเป็น เหมาะสม ใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และคณะสงฆ์ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านสาธารณูปการแก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการเพื่อที่จะได้มีความรู้ความเข้าใจในการก่อสร้างศาสนวัตถุที่มั่นคงถูกต้องต่อไป

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการสาธารณสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสิริคณาภรณ์ ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านสาธารณสงเคราะห์ สำหรับพระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรีนี้อยู่ในระดับดี และก็ยังมียีกพระสังฆาธิการอีกส่วนหนึ่งยังบกพร่องอยู่ คือขาดการสงเคราะห์ขาดความมีน้ำใจ เนื่องจากท่านมักจะไม่ค่อยยอมเสียสละสักเท่าไร เพราะกลัวแต่จะคิดเอาแต่ประโยชน์ได้ฝ่ายเดียวดังนั้นการสงเคราะห์จึงไม่เกิด บางวัดมีให้การสงเคราะห์ดีญาติโยมก็จะมีศรัทธาเลื่อมใสและให้การช่วยเหลือในกิจการของวัดดี ดังนั้นพระสังฆาธิการและคณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในงานสาธารณสงเคราะห์ให้มากกว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี และคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูสิริคณาภรณ์ ได้ให้ข้อสรุปว่า เนื่องจากการบริหารกิจการสงฆ์ที่ยังไม่เรียบร้อย ส่วนสำคัญคือพระเรายังขาดการศึกษาทั้งทางโลกทางธรรมอยู่อีกมาก ขาดองค์ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ ไม่มีการวางแผนงานที่จะทำอย่างเป็นรูปธรรม วิธีแก้ไขคือก่อนที่จะมีการแต่งตั้งพระสังฆาธิการในตำแหน่งใดควรศึกษาถึงคุณสมบัติว่าท่านมีความรู้ความสามารถที่จะบริหารกิจการงานคณะสงฆ์หรือไม่ ท่านควรได้มีการเข้ารับการฝึกอบรมให้ดีพอสมควรเสียก่อน ถึงจะได้รับการแต่งตั้งให้

รับภาระงานของคณะสงฆ์ต่อไปอีกอย่างในสมัยปัจจุบันฝ่ายฆราวาสเข้ามีความรู้มาก พระสงฆ์มีความรู้
น้อยจะไปอบรมสั่งสอนเขาก็ไม่รับฟังสักเท่าไร เมื่อภาวะการณ์สมัยใหม่เป็นเช่นนี้พระสังฆาธิการควร
ต้องศึกษาหาความรู้ในทุกด้านที่เป็นประโยชน์ให้มาก โดยมีเจ้าคณะหรือพระผู้ใหญ่เป็นผู้นำที่ดีทั้งให้
การสนับสนุนในด้านต่างๆ แล้วนำความรู้ความสามารถที่มีนั้นมาใช้ในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์
จะเป็นการสร้างความสำเร็จให้แก่วัด แก่คณะสงฆ์ตลอดจนแก่พระพุทธศาสนาอีกด้วย

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมมาภิรัต ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๑ เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูสุธีปริยัติวิธาน ให้สัมภาษณ์ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีในภาพรวมถือว่าดี ส่วนมากให้ความร่วมมือกันดี แต่ก็มีบางส่วนที่ยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ แต่ภาพรวมแล้วดี

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสุธีปริยัติวิธาน ให้สัมภาษณ์ว่า การด้านการปกครองในจังหวัดราชบุรีในภาพรวมแล้วถือว่าอยู่ในขั้นดี ไม่ค่อยมีอิทธิฤทธิ์หรือปัญหาอะไรมากเหมือนจังหวัดอื่นๆ เขาที่สำคัญท่านเจ้าคณะจังหวัดจะนำเรื่องราวต่างๆ มากเล่าและชี้แนะในที่ประชุมให้ความรู้และทำความเข้าใจกับพระสังฆาธิการอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสุธีปริยัติวิธาน ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษา ด้านนี้ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร แม้แต่การส่งพระไปศึกษายังมีปัญหาดังๆ มาก ในด้านการศึกษาที่น้อยทำให้ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป และที่สำคัญพระสังฆาธิการควรสนับสนุนให้พระเณรศึกษา โดยเฉพาะเจ้าอาวาสควรให้การสนับสนุนด้านการศึกษาให้มากเป็นพิเศษงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ก็คงจะดีขึ้น

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสุธีปริยัติวิธาน ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ งานในส่วนนี้คณะสงฆ์ยังทำกันน้อยไป ควรให้ความสำคัญยิ่งขึ้น โดยเจ้าคณะผู้ปกครองต้องเป็นผู้นำและเพิ่มบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการตั้งทุนสงเคราะห์เด็กและเยาวชนควรเน้นเป็นพิเศษ.

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสุธีปริยัติวิธาน ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการเผยแผ่ งานในด้านนี้สำคัญมากที่คณะสงฆ์พึงควรเน้นทำให้มาก โดยเฉพาะการฝึกอบรมให้พระเป็นนักเผยแผ่ ควรมีการตั้งโรงเรียนพระสังฆาธิการในการเผยแผ่โดยเฉพาะก็ยิ่งดี เพราะในปัจจุบันส่วนใหญ่เจ้าอาวาสเป็นผู้เผยแผ่องค์เดียวเท่านั้นซึ่งยังไม่เพียงพอ พระทุกรูปต้องช่วยกันเผยแผ่ถึงจะดี

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสุธีปริยัติวิธาน ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้นส่วนใหญ่เจ้าอาวาสยังขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่มีการวางแผนและศึกษารายละเอียดในการก่อสร้างสิ่งต่างๆ ในวัด ดังนั้นคณะสงฆ์ต้องคำนึงและคิดให้ดีกว่าก่อนจะสร้างอะไรควรให้มีการวางแผนวางแผนอย่างเหมาะสม

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสุธีปริยัติวิธาน ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในด้านนี้พระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรีปฏิบัติงานด้านนี้ได้ค่อนข้างจะดีมาก โดยเฉพาะด้านการพยาบาลนั้นคณะสงฆ์ให้ความร่วมมือและทำงานอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนและเห็นผล

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี และคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูสุธีปริยัติวิธาน ให้ข้อสรุปว่า งานการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น พระสงฆ์เราควรศึกษาหาความรู้เยอะๆ ก็จะได้ทั้งทางโลกทางธรรมควบคู่กันไปจะดีมากตลอดจนเป็นประโยชน์ในการทำงานกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน กิจการของพระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองได้โดยไม่ยาก

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระปริยัติกิจโสภณ เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมมาภิรัต ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๒ เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดบึงามพระอารามหลวง ตำบลบึงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระปริยัติกิจโสภณ ให้สัมภาษณ์ว่า การบริหารคณะสงฆ์ไทยส่วนใหญ่จะเหมือนๆ กันหมดทั้งประเทศ คือ โครงสร้าง และหลักการในการบริหารคณะสงฆ์ไทยนั้นดี แต่วิธีการบริหารจริงนั้นไม่ได้เป็นอย่างนั้น คือต่างคนต่างทำวัดใครวัดมัน เป็นการบริหารแบบหลวมๆ ส่วนใหญ่เป็นแบบวัดใครวัดมัน การบริหารคณะสงฆ์จึงไม่ค่อยก้าวหน้ามักจะอยู่กับที่ไม่ชัดเจนเหมือนทางโลกเขา เพราะทางโลกเขามีงบประมาณ แผนงาน การวัดผลและประเมินผลชัดเจน สรุปแล้วการบริหารคณะสงฆ์นั้นล้มเหลวโดยสิ้นเชิง โครงสร้างดี การปฏิบัติไม่ดีคือส่วนใหญ่ต่างคน ต่างทำ ถ้าหากจะให้ดีคณะสงฆ์ก็ต้องมีความร่วมมือช่วยกันมากกว่านี้

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระปริยัติกิจโสภณ ให้สัมภาษณ์ว่า การปกครอง ในการปกครองนั้นคณะสงฆ์ทั้งประเทศไทยเราใช้ระบบการปกครองตามลำดับชั้น ถือได้ว่าการปกครองของพระเราใช้ได้ บางครั้งก็มีแบบรวบๆ บ้าง แต่โดยสรุปแล้วยังดูดีอยู่

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศาสนศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระปริยัติกิจโสภณ ให้สัมภาษณ์ว่า การศาสนศึกษา ในด้านการศึกษาของเราในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นการตกต่ำอย่างสุดแล้ว ไม่ว่าทางด้านบาลี ด้านนักธรรม สาเหตุเพราะว่า ในด้านบุคคลคือนักเรียนนักเรียน นักศึกษาเหลือน้อย หรือบางแห่งไม่มี ตลอดจนครูบาอาจารย์ก็ขาดแคลน เพราะฉะนั้นเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างมันขาดแคลน มันจึงทำให้การศึกษาของพระตกต่ำ ทางแก้ไขก็ต้องมีกองทุนการศึกษา และผังการศึกษา มีสวัสดิการ และทุกๆ ที่ทำกันอย่างจริงจัง มีความเสียสละ และร่วมมือกันทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ ทำทั้งสองด้านควบคู่กันไปทั้งทางการศึกษาทางธรรม และทางโลก ควรจะ

จัดให้เด็กและเยาวชนควรจะมีการสนับสนุนด้านนี้ โดยควรมีศูนย์กลางแห่งการศึกษาอย่างน้อยอำเภอละ ๑ โรงเรียน

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระปริยัติกิจโสภณ ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ เรื่องนี้ก็มาจากสาเหตุที่ว่าพระเรามีการศึกษาน้อย เมื่อมีการศึกษาน้อยความคิดความอ่านมันก็น้อยไปด้วย เพราะฉะนั้นการศึกษาสงเคราะห์มันจึงเกิดยาก สิ่งที่สำคัญคณะสงฆ์ควรเลือกทำงานด้านนี้เฉพาะเรื่องที่สำคัญและเป็นไปได้ในกำลังที่ตนมี โดยเฉพาะการสงเคราะห์ตัวนักศึกษาซึ่งนั้นก็มีความจำเป็นที่พระเราควรสงเคราะห์

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระปริยัติกิจโสภณ ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการเผยแผ่ การเผยแผ่ของเรานั้นทำกันแบบสืบทอดกันมา ไม่ปรับตัวตามยุคสมัยใหม่ ดังนั้นการเผยแผ่ของพระสงฆ์เราจึงหยุดอยู่กับที่ไม่ก้าวหน้า ประกอบกับบุคลากรที่ทำงานนี้มีน้อยมาก หรือบุคลากรขาดประสิทธิภาพในการเผยแผ่ ฉะนั้นคณะสงฆ์ควรเปิดโอกาสให้มีการจัดอบรมบุคลากรด้านการเผยแผ่ขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการสาธารณูปการ” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง? มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระปริยัติกิจโสภณ ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการสาธารณูปการ ในปัจจุบันนี้งานด้านนี้สะเปะสะปะกันมาก ถ้าจะให้ดีเจ้าคณะผู้ปกครองต้องมีการปรึกษาวางแผนว่าควรทำอะไร ทำแล้วใช้ประโยชน์ได้มากน้อยแค่ไหน ควรคำนึงถึงงบประมาณที่มีด้วยว่าทำได้ขนาดไหน ไม่ควรทำเกินงบประมาณและใช้ประโยชน์ไม่ได้ สรุปสิ่งที่ที่ดีที่สุดคือร่วมกันคิด ร่วมกันกันทำ จะได้ผลดีมาก

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการสาธารณสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระปริยัติกิจโสภณ ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์นั้นจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือของคณะสงฆ์ ในแต่ละปีควรมีนโยบายทั้งอำเภอและจังหวัด อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมว่าเราจะสงเคราะห์ในเรื่องอะไร มันถึงจะมีพลังมาก สรุปคือคณะสงฆ์ควรร่วมกันทำจึงจะสำเร็จได้

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี และคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระปริยัติกิจโสภณ ให้ข้อสรุปว่า งานคณะสงฆ์ทั้ง ๒ ด้านนั้น ประเด็นสำคัญคือเราต้องร่วมกันทำถึงจะดีและสำเร็จได้โดยไม่ยาก โดยการประชุมปรึกษาหารือกัน และต้องทำอย่างจริงจังให้มันเป็นรูปธรรมชัดเจน

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระศรีธรรมวาที รองเจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมมาภิรัต ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๑ เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดเทพอาวาส อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูศรีธรรมวาที ให้สัมภาษณ์ว่า การปกครองคณะสงฆ์ก็เป็นไปตามระบบการปกครองคณะสงฆ์โดยทั่วไป โดยเฉพาะคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ก็ให้ความเคารพผู้บังคับบัญชาตามฐานะ คือเมื่อเบื้องบนให้นโยบายก็จะมีคำสั่งการไปตามลำดับชั้น คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูศรีธรรมวาที ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการปกครองนั้นคณะสงฆ์ให้ความเคารพนับถือกันตามฐานะ ทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยก็ให้ความเคารพ ให้ความนับถือกัน มีอะไรก็ปรึกษากัน เสนอแนะกัน มีอะไรก็ทำร่วมกันได้ ดังนั้นปัญหาเรื่องอิทธิฤทธิ์ต่างๆ ของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีจึงไม่ค่อยมี หลวงพ่อเจ้าคณะจังหวัดท่านจะให้การดูแล โดยเฉพาะในส่วนของวัดที่อยู่ในชนบทหรือชายแดน ท่านจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะอยู่ห่างไกลจากความเจริญ ท่านจะคอยชี้แนะและช่วยเหลืออยู่เสมอ

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูศรีธรรมวาที ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษา คือการศึกษาในระบบของพระพุทธศาสนา ที่มีปัญหาคือนักธรรมบาลี ปัญหาเกี่ยวกับผู้ที่มาเรียนมาศึกษา ส่วนใหญ่พระเถระจะหันไปศึกษาทางโลกมากยิ่งขึ้น คณะสงฆ์ควรมีการปรับปรุงแก้ไข คือควรจัดตั้งโรงเรียนส่วนกลางขึ้นในแต่ละอำเภอควรมีสำนักรับเรียนประจำเป็นศูนย์กลาง การเรียนการสอนในด้านพระปริยัติธรรมก็จะดีขึ้น

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูศรีธรรมวาที ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ นั้นคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการตั้งทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนถือเป็นเรื่องดี งานด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้นคณะสงฆ์ดำเนินนโยบายตามที่ผู้ใหญ่วางไว้ดีแล้ว

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูศรีธรรมวาที ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีปัญหามากพอสมควรโดยเฉพาะเกี่ยวกับบุคลากรด้านการเผยแผ่ขาดแคลนมาก ไม่เพียงพอ คณะสงฆ์ควรฝึกหัดและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อทำงานในด้านการเผยแผ่ให้มาก และควรเผยแผ่ให้มีระบบระเบียบเป็นแนวทางเดียวกัน

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการสาธารณูปการ” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูศรีธรรมวาที ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการสาธารณูปการของคณะสงฆ์นั้นถือว่ายังไม่เป็นเอกภาพ คืองานการก่อสร้างมักจะออกมาไม่เป็นแนวทางเดียวกัน ส่วนใหญ่ก็จะกันไปตามความชอบก็เจ้าอาวาสในแต่ละรูปไม่มีแบบแผนและเป็นระบบระเบียบแบบแผนที่ดีและเหมาะสม แนวทางแก้ไขควรมีการอบรมสัมมนาหรือมีคณะกรรมการที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะในด้านงานสาธารณูปการคอยให้คำปรึกษา และควรฟังผู้ใหญ่ที่ช่วยชี้แนะก็จะทำให้งานด้านนี้ดียิ่งขึ้น

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการสาธารณสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูศรีธรรมวาที ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์นั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่พระสงฆ์ให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์แก่ชาวบ้านตามโอกาสอันสมควรและเหมาะสม ทำให้เกิดการพึ่งพาระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี และคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูศรีธรรมวาที ให้ข้อสรุปว่า แนวทางในการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีนั้น คือดำเนินตามแนวทางนโยบายของผู้บังคับบัญชาที่สั่งการโดยชอบกับพระธรรมวินัย และผู้น้อยก็ควรรับนโยบายนั้นมาสนองงานการปฏิบัติของคณะสงฆ์ย่อมเป็นด้วยดี

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบสัมภาษณ์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

~~~~~

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อันจะเป็นประโยชน์สามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และแก้ไขปัญหา อุปสรรค ตลอดจนประยุกต์พัฒนาระบบการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีให้เกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

แบบสอบถามในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน จำนวน ๔๒ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะของพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

ข้อมูลจากแบบสอบถามของท่าน ผู้ศึกษาวิจัยจะถือว่าเป็นความลับที่สุด และไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีของท่านแต่อย่างใด

(เมื่อท่านตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว กรุณาตรวจดูอีกครั้งว่าท่านได้ตอบแบบสอบถามครบทุกข้อแล้วหรือยัง แบบสอบถามของท่านที่ตอบทุกข้อเท่านั้น จะเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์เป็นประโยชน์และใช้ได้กับงานวิจัยนี้)

ขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์กรอกข้อมูล

พระครูสันติธรรมมาภิรัต

พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

~~~~~

ตอนที่ ๑ คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ○ หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริง
เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

☐ ๒๐- ๓๐ ปี	☐ ๓๑ - ๔๐ ปี
☐ ๔๑ - ๕๐ ปี	☐ ๕๑ - ๖๐ ปี
☐ ๖๑ ปีขึ้นไป	

๒. พรรษา

☐ ๕- ๑๐ พรรษา	☐ ๑๑- ๑๕ พรรษา
☐ ๑๖ - ๒๐ พรรษา	☐ ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๓. ตำแหน่งพระสังฆาธิการ

☐ เจ้าคณะอำเภอ	☐ รองเจ้าคณะอำเภอ
☐ เจ้าคณะตำบล	☐ เจ้าอาวาส
☐ รองเจ้าอาวาส	☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๔. วุฒิทางการศึกษายสามัญ

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	
☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาตรีขึ้นไป	

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี	☐ นักธรรมชั้นโท
☐ นักธรรมชั้นเอก	

๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

☐ ประโยค ๑ - ๓	☐ เปรียญธรรม ๔ - ๖
☐ เปรียญธรรม ๗ - ๙	☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

๗. ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ

☐ ต่ำกว่า ๕ ปี	☐ ๕ - ๑๑ ปี
☐ ๑๒ - ๑๘ ปี	☐ ๑๙ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัด
ราชบุรีในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ว่าท่านปฏิบัติในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง
โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับมากที่สุด
 ๔ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับมาก
 ๓ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับปานกลาง
 ๒ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับน้อย
 ๑ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๑. ด้านการปกครองคณะสงฆ์					
๑	ปกครองคณะสงฆ์ด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ยึดตามหลักพระธรรมวินัย และมีระเบียบแบบแผนเหมาะสมดีงาม					
๒	บริหารกิจการวัด บำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็น ศาสนสถานที่สัปปายะและน่าเลื่อมใสศรัทธา					
๓	ให้การศึกษอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่อาศัยอยู่ในวัด					
๔	ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เหมาะสมสงบสุขดีงาม					
๕	จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนวัตร ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย					
๖	ให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัย ปัญหาเพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือลงนิคหกรรมตาม พระธรรมวินัย					
๗	มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ใน การปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย					

ข้อที่	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๒. ด้านการศาสนศึกษา					
๘	ควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงานการเรียน การสอนพระปริยัติธรรม, บาลีและธรรมศึกษา ให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงาม					
๙	ส่งเสริมสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรม, บาลี และธรรมศึกษา					
๑๐	ตรวจเยี่ยมสำนักศาสนศึกษาในสังกัดอย่าง สม่ำเสมอ					
๑๑	จัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนให้ แก่พระสงฆ์และสามเณรที่เรียนนักธรรมและบาลี					
๑๒	สนับสนุนรณรงค์ส่งเสริมให้มีการอบรมนักธรรม และบาลีก่อนสอบ					
๑๓	ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรม เปรียญธรรมให้มีขวัญกำลังใจ					
๑๔	สนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุและสามเณรได้เข้า ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา					
	๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
๑๕	ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนใน ทุกระดับชั้น					
๑๖	จัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อ สงเคราะห์เด็กเยาวชน					
๑๗	จัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์แก่เด็กเยาวชน					
๑๘	จัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อน เกณฑ์ในวัด					
๑๙	ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างอาคาร เรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์ การศึกษาแก่โรงเรียน					

ข้อที่	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๒๐	ช่วยพัฒนาให้คำปรึกษาสถานศึกษาของรัฐและ เอกชน					
๒๑	ช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนอนุเคราะห์ทุนการศึกษา แก่ผู้ยากไร้เฉพาะบุคคล					
	๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
๒๒	จัดอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจ ในศีลจรรย์วัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธี ทางพระพุทธศาสนาหรือเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ สังคม					
๒๓	จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวัน สำคัญและเทศกาลสำคัญ					
๒๔	จัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่ พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป					
๒๕	ส่งเสริมสนับสนุนและให้การศึกษอบรมบุคลากร พระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ					
๒๖	จัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือสื่อธรรมะ เป็น cd ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน					
๒๗	เผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อเทคโนโลยีเช่น อินเทอร์เน็ต, โทรทัศน์, วิทยุ, หอกระจายเสียง					
๒๘	จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกให้การอบรม สั่งสอนแก่ชาวบ้านและเด็กนักเรียนและเยาวชน					
	๕. ด้านสาธารณูปการ					
๒๙	วางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้าง อาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน					
๓๐	การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด					

ข้อที่	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๓๑	ดูแลการก่อสร้างโดยการส่งเสริมบำรุงรักษา อนุรักษศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย					
๓๒	ดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น					
๓๓	ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมี สาธารณูปการเป็นเหตุ					
๓๔	จัดการดูแลและวางระบบในการป้องกัน โบราณวัตถุโบราณสถานไม่ให้ชำรุดและสูญหาย					
๓๕	ส่งเสริมให้มีการประหยัดค่าใช้จ่ายในด้านงาน สาธารณูปการ					
	๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์					
๓๖	จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัด อบรมประชาชน					
๓๗	ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มีความ เดือดร้อนหรือมีทุกข์ ตามหลักพุทธศาสนา					
๓๘	อำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการ บำเพ็ญกุศลต่างๆ					
๓๙	สนับสนุนและส่งเสริมในด้านการประกอบสัมมา อาชีพแก่ประชาชน					
๔๐	รณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการ ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข					
๔๑	เก็บกูดุจดหนุนสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิต ของพุทธบริษัท					
๔๒	ให้ความสะดวกในการใช้สถานที่ที่มีการ ประสานงานกับหน่วยงานราชการในการ สงเคราะห์ประชาชน					

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดราชบุรี

๑. ด้านการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ด้านการสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

พระครูสันติธรรมมาภิรัต

(ผู้จัดทำแบบสอบถาม)

คณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์ เจ้าคณะอำเภอ, รองเจ้าคณะอำเภอของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก/บันทึกเสียง)

วันสัมภาษณ์

สถานที่

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์.

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง
๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศาสนศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง? และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านสาธารณูปการ” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีใน “ด้านการสาธารณสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไบบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง? และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี และคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

**ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับ
บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี**

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๑. ด้านการปกครอง								
๑	ปกครองคณะสงฆ์ด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ยึดตามหลัก พระธรรมวินัยและมีระเบียบแบบแผน เหมาะสมดีงาม	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	บริหารกิจการวัดบำรุงวัดให้ เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนสถานที่สัปปา ยะและน่าเลื่อมใสศรัทธา	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	ให้การศึกษอบรมแก่บรรพชิตและ คฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็น หมู่คณะเหมาะสมสงบสุขดีงาม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรม สั่งสอนวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรม วินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และ วินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือ ลงนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในการปกครองให้ตั้งอยู่ใน พระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านการศาสนศึกษา								
๑	ควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนพระปริยัติธรรม, บาลี และธรรมศึกษา ให้เป็นไปตามแบบ แผนและประเพณีอันดีงาม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๒	ส่งเสริมสรรหาและพัฒนาครูสอนนักเรียน, บาลี และธรรมศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ตรวจเยี่ยมสำนักศาสนาศึกษาในสังกัดอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๐	๑	๐	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๔	จัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนให้แก่พระสงฆ์และสามเณรที่เรียนนักเรียนและบาลี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	สนับสนุนรณรงค์ส่งเสริมให้มีการอบรมนักเรียนและบาลีก่อนสอบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรมเปรียญธรรมให้มีขวัญกำลังใจ	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๗	สนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุและสามเณรได้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์									
๑	ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	จัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	จัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	จัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๖	ช่วยพัฒนาให้คำปรึกษาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนอนุเคราะห์ทุนการศึกษาแก่ผู้ยากไร้เฉพาะบุคคล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ด้านการเผยแพร่									
๑	จัดอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้เข้าใจในศีลาจริยวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนา หรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	จัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ส่งเสริมสนับสนุนและให้การศึกษอบรมบุคลากรพระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	จัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะ หรือสื่อธรรมะเป็น CD ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	เผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อเทคโนโลยีเช่น อินเทอร์เน็ต, โทรทัศน์, วิทยุ, หอกระจายเสียง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกให้การอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้านและเด็กนักเรียนและเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๕. ด้านการสาธารณูปการ								
๑	วางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	ดูแลการก่อสร้างโดยการส่งเสริมบำรุงรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕	ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	จัดการดูแลและวางระบบในการป้องกันโบราณวัตถุโบราณสถานไม่ให้ชำรุดและสูญหาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ส่งเสริมให้มีการประหยัดค่าใช้จ่ายในดำเนินงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์								
๑	จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อนหรือมีทุกข์ตามหลักพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	อำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๔	สนับสนุนและส่งเสริมในด้านการประกอบสัมมาอาชีพแก่ประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	รณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	แก้ปัญหาลดหนี้สงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๗	ให้ความสะดวกในการใช้สถานที่ที่มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการในการสงเคราะห์ประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ปกครอง1	144.2000	332.3034	.5808	.9527
ปกครอง2	144.2667	332.7540	.6322	.9526
ปกครอง3	144.3000	333.2517	.5322	.9530
ปกครอง4	144.3667	337.4126	.4082	.9536
ปกครอง5	144.3000	334.5621	.3823	.9539
ปกครอง6	144.5333	333.5678	.4600	.9534
ปกครอง7	144.7333	328.9609	.6387	.9524
ศาสน1	144.4000	330.2483	.6180	.9525
ศาสน2	144.4667	330.1885	.5290	.9530
ศาสน3	144.9000	332.2310	.5481	.9529
ศาสน4	144.5000	334.1897	.4753	.9533
ศาสน5	144.5333	333.0161	.5668	.9528
ศาสน6	144.4000	335.0069	.4630	.9533
ศาสน7	144.6000	331.6966	.5679	.9528
ฆาสง1	144.1333	325.9816	.7354	.9518
ฆาสง2	144.6000	330.6621	.5009	.9532
ฆาสง3	144.8667	335.1540	.2953	.9548
ฆาสง4	145.1667	333.2471	.3586	.9543
ฆาสง5	144.8000	327.0621	.6393	.9523
ฆาสง6	144.9000	332.3000	.4735	.9533
ฆาสง7	144.6333	329.4816	.7165	.9521
เผย1	144.4000	328.1103	.7654	.9518
เผย2	144.2667	330.6851	.6096	.9526
เผย3	144.4333	328.1161	.6937	.9521
เผย4	144.4333	326.3230	.7152	.9519
เผย5	145.1667	327.4540	.4922	.9535
เผย6	144.9333	329.2368	.4614	.9537
เผย7	145.1667	326.2816	.6613	.9522
สาณู1	144.3667	321.9644	.7291	.9517
สาณู2	144.6000	327.9034	.5959	.9526
สาณู3	144.3667	329.9644	.5961	.9526
สาณู4	144.2333	329.6333	.6234	.9525
สาณู5	144.8000	327.1310	.6030	.9526
สาณู6	144.6333	335.6195	.3526	.9541
สาณู7	144.6667	325.1264	.7821	.9515
สาสง1	145.1000	327.4034	.6219	.9524
สาสง2	144.6333	331.9644	.6696	.9524
สาสง3	144.4000	334.1103	.4616	.9533
สาสง4	144.7667	333.4954	.5042	.9531
สาสง5	144.8000	321.8207	.7128	.9518
สาสง6	144.9667	330.6540	.6446	.9524
สาสง7	144.7333	327.8575	.5706	.9528

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 42

Alpha = .9539

ภาคผนวก ค

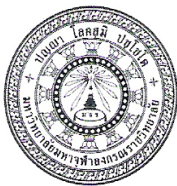
หนังสือขออนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัย

ภาคผนวก ง.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๒๕๕๓ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย พระครูสันติธรรมภาณี ญาสา สนฺตภิกขุ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

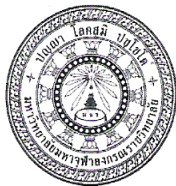
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจ/ก.ว. ๑๕/๑๑/๕๓

๑/๑๑/๕๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศป ๖๑๐๕.๒ /

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอดความอนเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต

ด้วย พระครูสันติธรรมภาณี ญาสา สนฺตภิกขุ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด
 ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

New Thomas

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

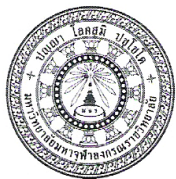
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

[illegible]

only when

(တနင်္ဂနွေနေ့ နံနက်)

W.C. 2m

บันทึกข้อความ

สำนักงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร., โทรสาร ๐ - ๒๕๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๒๕๕

วันที่ ๑

พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบใบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย พระครูสันติธรรมภริต ฉายา สุนติกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบใบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๖/๑๑/๕๓

(ผศ. ดร. ภัทรพล ใจเย็น)

๘ / พ.ย. / ๕๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร., โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๔๒๔

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นмесการ พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต

ด้วย พระครูสันติธรรมมาภิรัต ฉายา สนฺตโกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนмесการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจแล้ว
อนุมัติ
๘ พ.ย. ๕๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร., โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๔๕๔

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ด้วย พระครูสันติธรรมภาณี ญาสา สนฺตภิกขุ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓๐๑๑/๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
๑๕ พ.ย. ๕๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๒๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กรรณมัสการ พระพิศาลพัฒนโสภณ เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมมาภิรัต ฉายา สนติกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอบอพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกรรณมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กรรณมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๒๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

พฤษภาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนิมัสการ พระครูไพฑารามพิทักษ์ เจ้าคณะอำเภอไพฑาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมมาภิรัต ฉายา สุนติกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนิมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนิมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๔๒๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระปริยัติกิจโสภณ เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมมาภิรัต ฉายา สุนติกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๒๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระครูสิริศณาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมาภีรต ฉายา สุนทิกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๒๒๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระครูโสภณอาจารย์คุณ เจ้าคณะอำเภอบางแพ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมาภิรัต ฉายา สุนทิกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

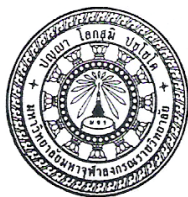
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๔๒๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

พฤษภาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระครูศรีธรรมภาณ เจ้าคณะอำเภอวัดเพลง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมภาณ ญาณ สนฺตโกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

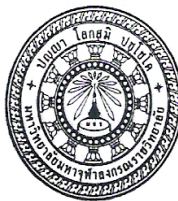
กราบนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๖๘

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุตาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระครูจริยธรรมานุรักษ์ เจ้าคณะอำเภอสวนผึ้ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมมาภิรัต ฉายา สุนติกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๘๒๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระครูสุภัทรญาณนิวัฐ เจ้าคณะอำเภอปากท่อ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมมาริทธิ์ ฉายา สนฺตโกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๘๒๘

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบบังคมทูล พระครูวิบูลกิจสุนทร เจ้าคณะอำเภอจอมบึง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมภิรัต ฉายา สุนติกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอยอพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบบังคมทูลด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๒๒๘

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระปลัดนิพนธ์ อคฺควณฺโณ รักษาการเจ้าคณะอำเภอบ้านคา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมมาภิรัต ฉายา สุนฺติโกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ในสังกัดของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๕๗

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

✓

พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
การบ่มัสนการ พระครูสิริคณาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมภิกขิต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๒๒๑๖๗๗๗
พระครูสิริคณาภรณ์
๒๐/๑๑/๒๕๕๓
๑๖ ม.ค. ๒๕๕๔

การบ่มัสนการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๔๕๓

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๓

พฤตจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระครูโพธารามพิทักษ์ เจ้าคณะอำเภอโพธาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมมาภิรัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

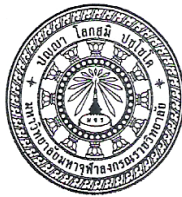
กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

เจ้าคณะอำเภอโพธาราม
๑๑/ม.ค./๕๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๕๕๗

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๓

✓

พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
การบ่มัสนักการ พระปริยัติกิจโสภณ เจ้าคณะอำเภอตำเนินสะดวก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมาภรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบหมัสนักการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

การบ่มัสนักการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๒ มกราคม ๒๕๕๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๕๕ พ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

พศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
การบ่มนิสัยการ พระครูศรีธรรมวาที รองเจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมาภิรัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

การบ่มนิสัยการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๓

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๕๕๗

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

พฤษภาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย

การบนมัสการ พระครูสุธีปริยัติวิธาน รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสันติธรรมมาภิรัต รหัสประจำตัวนิติ ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

การบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

พระครูสันติธรรมมาภิรัต
รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
๑๑ ม.ค. ๒๕๕๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๑๐

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย นาควิไล)
- เกิด : วันศุกร์ ที่ ๒๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๓
- สถานที่เกิด : ๗๕ หมู่ที่ ๒ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- การศึกษา : ประถมศึกษา – โรงเรียนวัดบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี
 : มัธยมศึกษาตอนต้น – กศน. อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
 : มัธยมศึกษาตอนปลาย – กศน. อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
 : ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) มจร.
 : พุทธศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๕๕ พ.ศ. ๒๕๕๒
 : นักธรรมชั้นเอก
- อุปสมบท : วันที่ ๒๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓
- สังกัด : วัดอ้ออีเขียว เลขที่ ๙๙ หมู่ที่ ๒ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- หน้าที่ : เจ้าคณะตำบลกรับใหญ่
 : เจ้าอาวาสวัดอ้ออีเขียว
 : พระอุปัชฌาย์
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดอ้ออีเขียว เลขที่ ๙๙ หมู่ที่ ๒ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
 โทร ๐๘๖-๑๗๓๒๕๒๗